

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

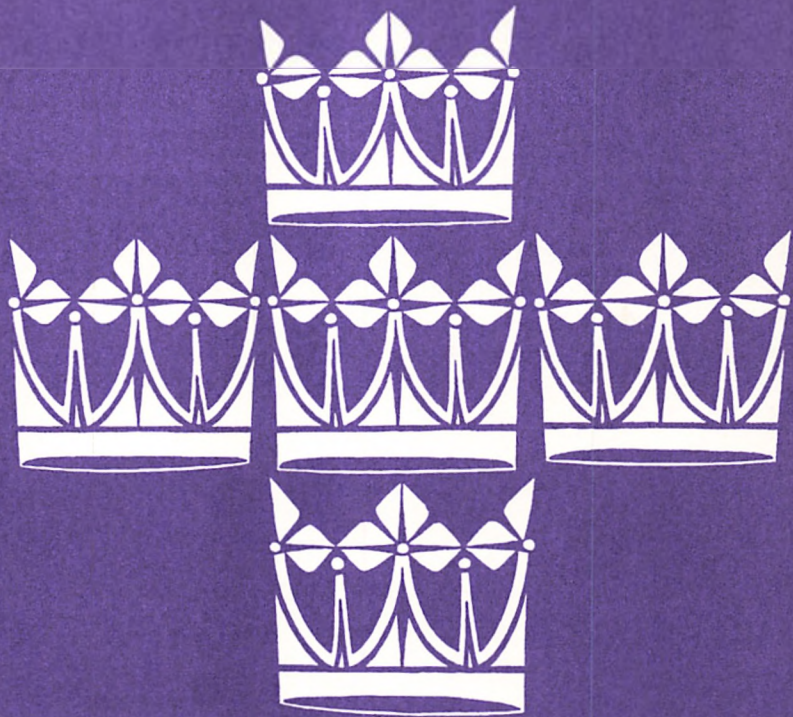
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Titelsider og indholdsfortegnelse til Bind 6 = nr. 51-60 . . . 1-8

Birgir Thorlacius:

Islands våben 457

Harald Nissen:

Om courtoisie og hva det kan føre til, med eksempler
fra slektene Banner og Høeg 462

Niels Garmann Johnsen:

Varemerker og heraldikk 477

Bjørn Bratbak:

»Et lille traktatbrud« 480

Sigvard Mahler Dam:

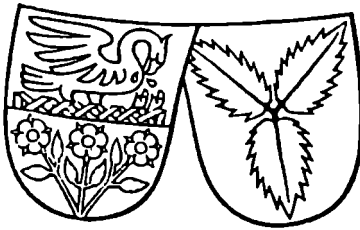
Esbern Snares våben i Sorø og et Hvide-våben i
Fårevejle kirke 484

Heraldica varia 486

Heraldisk litteratur siden sidst 490

Register til nr. 51-60 497

ANNONCE

HANS CAPPELEN

Advokat
M. N. A.

Huitfeldtsgt. 4
0253 OSLO 2
Telefon: (02) 44 16 40
Telefax: (02) 55 96 10

HERALDISK TIDSSKRIFT

HERALDISK TIDSSKRIFT

BIND 6 = NR. 51-60

Redigeret af
Allan Tønnesen

Udgivet af
SOCIETAS HERALDICA SCANDINAVICA
Heraldisk Selskab · Heraldiska Sällskapet · Heraldisk Selskap

KØBENHAVN 1985-1989

Indhold

Henvisningernes form, f.eks. »54/175«, angiver både *hæftet* og *siden*. For dem som lader Heraldisk Tidsskrift indbinde, har altså kun det sidste tal interesse. Alfabetiseringen er efter norsk-dansk rækkefølge med »å« til sidst, efter »æ/ä« og »ø/ö«.

Register til bind 6 = nr. 51-60	60/497
Vedtægter for Societas Heraldica Scandinavica	57/315

ARTIKLER/UPPSATSER/NOTITSER

Achen, Sven Tito: Nye kommunevåbener i Danmark	51/9, 54/137
- : Kongres i Finland	51/44
- : Arvid Berghman Prisen	51/56
- : Heraldiske konsulenter	51/56
- : En svalc og en stjerne	52/77
- : Den Gamle By	53/134
- : Grevinde Danner	53/135
- : Heraldik i litteraturen	53/136
- : Amternes våbener	55/204
Barnekov, C.C.C. von, og E.A.Nielsen: Et våbens tilblivelse.	
Egyptens præsident Mohamed Hosni Mubaraks elefantriddervåben	59/425
Bartholdy, Nils G.: International genealogisk-heraldisk kongres i Portugal ..	53/113
- : Grønlands flag	53/114
- : Frederik II's våben som vandmærke	53/131
- : Den danske stats våbenmærker i ny streg	54/188
- : Grønlands våben	57/352
- : Nye kommunevåbener i Danmark	58/361
- : Kongresserne i Lissabon 1986 og Innsbruck 1988	59/451
Bergroth, Tom C.: De finska stiftsvapnen	56/258
Boström, Raoul: Lejonet och korset	52/73
Bratbak, Bjørn: Løven som norsk symbol	55/211
- : »Et lille traktatbrud«	60/481
Breitholtz, Anders: Breitholtz' vapen	56/264
Bökwall, Christer: Kulturhistoriskt lexikon – en rik källa för heraldikern ...	53/127
Cappelen, Hans: Litt heraldikk hos Snorre	51/34
- : Hallvard Trættestad 1898-1987	57/313
- : Heraldikk på norske frimerker	59/428
Dam, Sigvard Mahler: En aflægger af slægten »Markmand af Falster« på Bornholm	54/175

Dam, Sigvard Mahler: Himmelske hænder	58/414
- : Heraldisk udtryk for ægteskabsforbindelser i lavadelen	59/439
- : Esbern Snares våben i Sorø og et Hvide-våben i Fårevejle kirke	60/484
Degerman, Henrik: Finlands avdelningens verksamhet under år 1985	54/190
Ekkje, Kolbjørn: Er slekta von Ely ei grein av Eliot-familien frå Cornwall?	52/65
Finborud, F.: Om anvendelse av heraldiske merker i det norske luftforsvar	52/79
Holstein, Poul: Våbengruppen Havelberg	56/233
- : Våbener for danske grevskaber og baronier	58/383
Humphery-Smith, Cecil R.: Danmark og Canterbury	52/91
Ingesman, Per: Religiøs symbolik og sociale ambitioner. Den højere gejstligheds segl i dansk middelalder	56/283
Johnsen, Niels Garmann: Varemerker og heraldikk	60/477
Kurrild-Klitgaard, Peter: Heraldik og snobberi i litteraturen	55/225
Kälde, Bengt Olof: Ärkebiskop Werkströms vapen	51/43
- : Series Archiepiscoporum Upsaliensis A.D. MCMLXXXV	53/122
- : Hovkonsistoriets vapen	57/351
Lindegaard, Olav C.: Haderslev bispeembedes sigillum og stiftsvåbenskjold	55/223
Loÿe, Georges de: Om ursprunget till det svenska riksvapnet Tre Kronor ...	54/155
Nevéus, Clara: Nye kommunevåbener i Sverige	54/150, 58/377
Nissen, Harald: Nye kommunevåbener i Norge	51/11, 54/142, 58/364
- : Hans Krag 1904-1984	51/38
- : Slekten Holbergs segl	54/179
- : Austrått-borgens heraldikk med Ove og Herman Bielkes aner	57/336
- : Forbytting av hjelmtegn	59/450
- : Om courtoisie og hva det kan føre til, med eksempler fra slektene Banner og Høeg	60/462
Padel, Ingrid: Stockholms Sankt Erik är Sankt Olof!	51/39
- : Båvern i Härnösands vapen	52/86
- : Gamla kommunvapen och nya emblem	54/184
- : Heraldik längs E 4:an	56/301
- : Heraldik och humor	58/404
- : Heraldik i DDR	60/486
Pipping, Knut: Mysteriet oppklarat	51/43
- og Leif Tengström: Rättelse	52/88
Prange, Knud: Kønskvotering på gravsten?	52/57
Rancke, Jan: Genmåle	52/98
Saigal, Sunil: The Canadian Heraldic Authority	60/487
Spens, Erik: Heraldiska frimärken	54/189
- : Ett monogramvapen	56/307
- : Skotsk heraldik	57/352
- : Adelsmötesheraldik	58/409
- : Med blad och rosenkrona	58/416
Starodubcev, Nikolaj: Heraldikere i USSR	59/449
Stolt, Lars C.: Blasoneringsteknik	52/93
Sunmann, Per: Romeren i Kongsbergs byvåpen – et fremmedelement i norsk heraldikk	56/278
Tangerås, Lars: Den norske løves opprinnelse	53/105

Tennberg, Bo: Akseli Gallen-Kallelas system för släktmärken	53/133
- : Nye kommunevåbener i Finland	54/140
- : Till Sven Tito Achens minne	55/203
- : Olof Eriksson 1911-1987	56/275
- : Om häroldsbilder	59/446
- : Pressgrannar	60/495
Thorlacius, Birgir: Islands väben	60/457
Thott, Åke: Ett gravmonument i Åbo Domkyrka	53/117
Tønnesen, Allan: Bomærker og runer	51/23
- : Heraldisk Selskabs 25 års jubilæum	51/46
- : Alexandre Dumas väben	54/190
- : Lystvandringens pris	60/487
- : Tanker ved et redaktørskifte	60/495
Vellev, Jens: Den sidste sten på Domkirkens kirkegård	52/89
- : Lader hannem ligge, ingen røre hans Been	53/121
- : Et bogtrykkerskilts bagside	56/306
Verwohlt, Ernst: In memoriam Sven Tito Achen 29/7 1922 - 14/11 1986	55/201
- : De jyske Hvider og deres heraldik	57/318

RECENSIONER/ANMELDELSER

Achen, Sven Tito: <i>Symboler omkring os</i> (Allan Tønnesen)	54/198
Achen, Sven Tito: <i>Symboler - hvad er det?</i> (Per Hougaard)	55/226
Alexy, Zdenko G.: <i>Ex libris Armales 1983</i> (Tom C. Bergrøth)	56/311
<i>Armorial des communes de Vaucluse</i> (Sven Tito Achen)	54/192
Berghman, Arvid: <i>Heraldiskt vademecum</i> (Allan Tønnesen)	60/491
Bille Brahe, J.C.: <i>Gravmindernes vidnesbyrd</i> (Per Ingeman)	54/192
Blindeheim, Martin, et al.: <i>Kongens naakt og ære</i> . (Hans Cappelen)	54/196
Busch, Peter von, Jan von Konow, Gunnar Sjöström: <i>Admiralitetsskyrkans vapensköldar</i> (Erik Spens)	55/229
<i>Cahiers d'héraldique IV. Mélanges héraldiques</i> (Sven Tito Achen)	51/55
<i>The Cambridge Armorial</i> (Otto Haxthausen)	57/359
Cappelen, Hans, Peter Beck: <i>Fakta om slagget</i> (Harald Nissen)	56/310
Cappelen, Hans, Knut Johannessen: <i>Norske kommunevåpen</i> (Tom S. Vadholm)	57/355
Christensen, Carl T.: <i>Symbol. Om tegn og Symboler</i> (Hans Cappelen)	58/420
Coulet, Noël, Alice Planche, Françoise Robin: <i>Le roi René, le prince, le mécène, l'écrivain, le mythe</i> (Otto Haxthausen)	57/357
Dahlby, Frithiof: <i>Symboler i kirkens billedsprog</i> (Allan Tønnesen)	54/195
Degerman, Henrik: <i>Suomen Heraldicum Bibliografia 1706-1981</i> . (Ole Rostock)	55/228
Dower, John W.: <i>The elements of Japanese design</i> . (Harald Nissen)	60/492
Dreyfuss, Henry: <i>Symbol Sourcebook</i> . (Sven Tito Achen)	52/103
<i>Festskrift til Troels Dahlerup</i> (Allan Tønnesen)	54/200
<i>Finlands Ridderskaps och Adels Kalender 1986</i> (Henrik Degerman)	54/198
<i>Finlands Ridderskaps och Adels Kalender 1989</i> (Henrik Degerman)	60/493
Flensmarck, Tör: <i>Skånska mynt och deras mästare</i> (Allan Tønnesen)	51/54
<i>Från Vasa till Bernadotte: fem svenska dynastier</i> (Harald Nissen)	59/456
Galliker, Joseph Melchior: <i>Schweizer Vappen und Fahnen</i> (Henrik Degerman)	60/493
<i>Gamla Hvitfeldtares årsbok 1986</i> (Ingrid Padel)	55/232

Garnier, François: <i>Le langage de l'image au moyen age.</i> (Sven Tito Achen)	52/99
<i>Genealogica & Heraldica. Report of the 16th International Congress of Genealogical and Heraldic Sciences in Helsinki 16 august 1984</i> (Nils G. Bartholdy)	56/308
Gether, Knud: <i>Middelalderfamilier i Flensborg og Nordfrisland og deres efterkommere i Danmark, Tyskland og Norge</i> (Allan Tønnesen)	57/360
Gousset, Marie-Thérèse, Daniel Poirion, Franz Unterkircher: <i>Le coeur d'amour épris</i> (Otto Haxthausen)	57/358
Grankvist, Rolf: <i>Nidrose - Olavsrose - Trondheimsrose.</i> (Harald Nissen)	59/454
Grelle, Henning: <i>Under de røde faner.</i> (Sven Tito Achen)	51/47
Henning, Eckart & Gabriele Jochims: <i>Bibliographie zur Heraldik, Schrifttum Deutschlands und Österreichs bis 1980</i> (Sven Tito Achen)	51/54
Humphery-Smith, Cecil: <i>Anglo-Norman Armory Two.</i> (Sven Tito Achen)	54/195
Jäntti, Lauri, Christer Karnila: <i>Nya ordenshandboken</i> (Tom C. Bergroth)	56/312
Kantola, Ilkka, Kari K. Laurila, Teuvo TERNONEN: <i>Postkort från ofårdsåren, del 2</i> (Henrik Degerman)	60/490
Klinge, Matti: <i>Finlands blåvita färger</i> (Henrik Degerman)	58/423
<i>Kongemagt og Samfund i middelalderen.</i> Festskrift til Erik Ulsig (Allan Tønnesen)	58/422
Koponen, Markku: <i>Heraldica Catholica Fennica</i> (Henrik Degerman)	52/100
Korn, Hans-Enno: <i>Hessische Kreis- und Gemeinewappen</i> (Allan Tønnesen)	51/48
Korn, Hans-Enno: <i>Otto Hupp - Meister der Wappenkunst</i> (Allan Tønnesen)	52/104
<i>Kroninger og regalier. Nidaros Domkirke</i> (Harald Nissen)	59/455
Le Livre des Tournois du Roi René (Otto Haxthausen)	57/358
Lurker, Manfred: <i>Wörterbuch der Symbolik</i> (Sven Tito Achen)	51/53
Lurker, Manfred: <i>Lexikon der Götter und Dämonen. Namen, Funktionen, Symbole/Attribute</i> (Sven Tito Achen)	52/101
Löwenhielm, Frederik: <i>Svenska ordnar och medaljer</i> (Erik Spens)	59/453
Mérindol, Christian de: <i>Le Roi René et la seconde maison d'Anjou.</i> (O. Haxthausen)	57/358
<i>Middelalderforum, Forum medievale</i> (Allan Tønnesen)	56/311
Mortensen, Gotfred: <i>Grundsymboler</i> (Allan Tønnesen)	58/422
Nevéus, Clara: <i>Kommunvapen. Handledning för kommuner</i> (Erik Spens)	56/308
Olover, Stefan: <i>Introduction to heraldry</i> (Harald Nissen)	60/490
Oswald, Gert: <i>Leksikon der Heraldik</i> (Sven Tito Achen)	54/198
Petersson, Olof & Jonas Fredén: <i>Statens Symboler</i> (Henrik Degerman)	58/424
Raneke, Jan: <i>Svenska medeltidsvapen, 3. bind</i> (Sven Tito Achen)	52/99
Rosetti, Lucia: <i>Gli stemmi dello studio di Padova</i> (Sven Tito Achen)	51/49
Schmid, Ludvik, Jaroslav Baruch: <i>Heraldica minuci 1987-88</i> (Erik Spens)	60/494
<i>Skandinavisk Våpenrulla 1985-86, 1988-88</i> (Allan Tønnesen)	55/231, 60/491
Skovenborg, Erik: <i>Exlibris Medicinæ</i> (Ole Rostock)	54/194
Strokirk, Carl Gustaf: <i>Åtten Strohkerke under åtta århundraden</i> (Erik Spens)	54/193
<i>Sveriges ridderskaps och adels kalender 1986</i> (Erik Spens)	55/227
<i>Sveriges ridderskaps och adels kalender 1989</i> (Erik Spens)	59/453
Thott, Åke: <i>Åtten Thott under medeltiden</i> (Allan Tønnesen)	51/52
Ungern-Sternberg, Erich von: <i>Genes Finlandiae VII</i> (Henrik Degerman)	58/421
Warnstedt, Christopher von: <i>Svenska Konungahusets ättaral</i> (Erik Spens)	57/354
Wennerholm, Owe: <i>Vem var Bockstensmannen?</i> (Erik Spens)	58/418
Wikström, Lars: <i>Kalender över Ointroducerad Adels Förening 1985</i> (Erik Spens)	52/102
Wolfert, Alfred F.: <i>Aschaffenburg Wappenbuch</i> (Nils G. Bartholdy)	59/456

Islands våben

Af Birgir Thorlacius

Island blev bebygget af nordboere i det niende århundrede, de oprettede et selvstændigt rige og et fælles ting (Alþingi), der ved siden af Færøernes Lagting er verdens ældste parlament; her levede de som et frit folk indtil året 1262, da langvarige stridigheder og magtkampe mellem indenlandske høvdinge førte til, at folket mistede sin selvstændighed og underkastede sig den norske konge, og senere, i slutningen af det 14. årh., kom til at stå under den danske konge. I lang tid kæmpede islændingene for at genvinde den tabte uafhængighed, og i 1918 blev Island en selvstændig stat i personalunion med Danmark, og den 17. juni 1944 blev republikken genoprettet.

Et træk i selvstændighedskampen var ønsket om et islandsk flag; det gik delvis i opfyldelse i 1915 og definitivt 1918.

Islands våben har derimod en meget længere historie bag sig end det islandsk flag.

Islands våben før og efter 1262

I en artikel i »Archivum Heraldicum« nr. 1, 1968 har P. V. Warming udtalt sig om sine ideer om hvordan Islands rigsvåben kan have set ud før 1262, dvs. før landet gav sig ind under den norske konge, og hvordan det våben kan have set ud, som den norske konge brugte i egenskab af konge over Island. I det følgende skal gives nogle enkeltheder af hans fremstilling.

I en fransk våbenbog (Wijnbergen-

våbenbogen) som menes at være udført i årene 1265–1285, behandles 1312 våbener, de fleste franske, nogle tyske; der forekommer også ca. 56 våbener tilhørende konger, deriblandt kongerne af Danmark, Norge og Sverige. Men på bagsiden af blad 35 i bogen er afbildet et våben for kongen af Island, dvs. den norske konge som konge af Island efter begivenhederne 1262–1264. Teksten over billedet lyder: le Roi dillande, dvs. le Roi d'Islande.

»Islands Konge«s våben synes at være dannet således at det norske våben, en guld løve på rød grund, er basis, men farverne er byttet om: en rød løve på guld grund. Det er dog ikke blevet ved denne ændring; de nederste to tredjedele af skjoldet har her vekselvis blå og sølv bjælker, i alt tolv, blå i den nederste spids, derefter skiftevis sølv og blå. Den øverste sølvbjælke støder op til den øverste tredjedel af skjoldet, der er guld af farve.

Islands rigsvåben før 1262 synes at have været et skjold med 12 sølv og blå tværstriber, bjælker, øverst sølv, nederst blå. I al sin enkelthed er det fra et heraldisk synspunkt et smukt våben.

Hvis denne gisning er rigtig, så er det ældste islandsk rigsvåben omtrent lige så gammelt som det norske. Det norske rigsvåben (uden økse) kendes fra Håkon IV Håkonssøns tid.

Antallet af tværstriber, bjælker, i det islandsk våben behøver ikke at betegne noget specielt, men kunne dog føre tanken hen på at Island i begyndelsen var delt i 12

tinglag, selv om dette forhold ganske vist var blevet ændret før den skik at antage et våben var nået til Norden i sidste halvdel af det tolvte århundrede.

Den omstændighed at løven i det norske rigsvåben på billedet i denne våbenbog bærer en økse, som netop blev indføjet i våbenet på den tid bogen blev til, viser at den der har ladet denne bog udarbejde, har haft en klar viden om nordiske våbener.

Hvad der her er blevet sagt om Islands våben før og efter 1262, er en meget fri gengivelse af P. Warmings fremstilling. Det skal tilføjes, at Warmings teorier er blevet imødegået af Hallvard Trætteberg i *Heraldisk Tidsskrift* nr. 20, 1969, s. 463–65.

Stokfiskvåbenet

Man ved ikke hvordan eller hvornår en tørret torsk (stokfisk), snart uflækket og snart flækket, blev Islands våben. I en margin i et islandsk pergamenthåndskrift fra omkring 1360 (Stockh. perg. fol. nr. 5) findes et billede af en flækket stokfisk. I 1550 sendte den danske konge Christian III et segl til Island med høvedsmanden Laurentius Mule, ledsaget af et brev, dateret 28. januar samme år, hvori kongen takker islændingene for trofast støtte i reformationssagen. Det betones i brevet at 6–8 ansete mænd skal sørge for opbevaring af seglet, så at det på ingen måde kan blive misbrugt.

Man ved ikke om kongen lod fremstille seglet på eget initiativ eller efter islændingenes ønske, men det har skullet være en garanti for kongen og andre, at de dokumenter der bar dette segl, kom fra de rette myndigheder.

Dette segl synes at være gået tabt, og dets udformning kendes ikke, men formodentlig har det haft en stokfisk som våben.

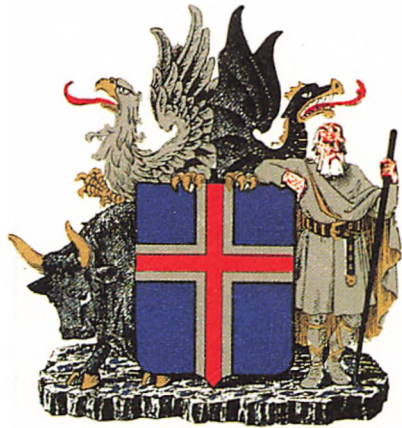
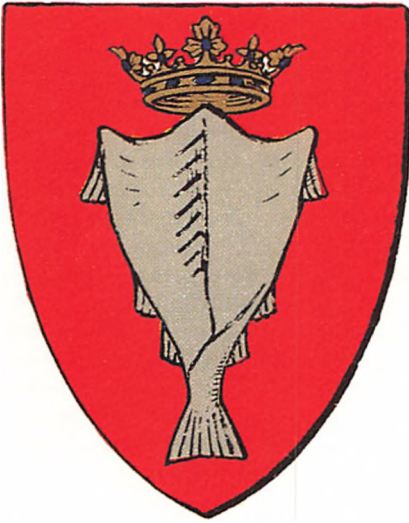
På Altinget 1592 blev det pålagt lovmænd Jón Jónsson at forelægge for rigsrådet, der dannede en formynderregering

på grund af kong Christian IV.s unge alder, forskellige sager, deriblandt at få et segl for landet. Seglet skulle være i høvedsmandens varetægt og bruges på henvendelser til kongen. Rigsrådet efterkomme islændingenes anmodning om et segl; et brev til høvedsmanden om sagen er dateret 9. maj 1593. Det hedder deri at rigsrådet har efterkommet islændingenes anmodning og ladet fremstille et segl til dem og ladet det overdrage til høvedsmanden over Island, Henrik Krag, og samtidig pålagt ham at forvare det og sørge for at det ikke bliver misbrugt.

På seglet, som er af sølv, er fremstillet en hovedløs stokfisk med krone over og årstallet 1593 ved siden af, og i en ring udenom, indskriften: SIGILLUM INSVLÆ ISLANDIÆ. Dette segl findes nu i Islands Nationalmuseum, nr. 4390, overdraget af stiftsovrigheden i 1897.

Her har vi et sikkert bevis for brugen af den kronede stokfisk som Islands våben, men faktisk forekommer den før seglet af 1593 blev fremstillet, som f.eks. på danske guldmønter der blev slået i 1591. Hamborgerkøbmændene (Islandsfarerkompagniet) havde en stokfisk i deres segl omkring 1500, og ligeså det tyske (lübeckske) handelskompagni i Bergen omkring 1415. Hørkræmmerkompagniet i København som forpagtede Islandshandelen fra 1742–1752, havde en stokfisk i deres forretningsmærke. På Olaus Magnus kort »Carta Marina« fra 1539 forekommer en stokfisk i skjold og svarer udformningen til det senere brugte stokfiskvåben.

I Christian IV.s regeringstid blev stokfisken optaget i det danske kongesegl, og dér blev den til i Frederik VI.s regeringstid, dog med nogen omplacering i 1819. Fra og med året 1820, da Norges kongelige løve forsvandt fra rigernes fælles våben, blev Islands, Grønlands og Færøernes våbener indsat i stedet, og her var den islandske stokfisk anbragt nederst til højre: flækket, sølv tinktur på rød grund og gyl-

Øverst til venstre ses landets gamle våben, en kronet stokfisk, trykt efter et farvebillede, udført af Tryggvi Magnússon i 1944. Til højre derfor ses falkevåbenet fra 1903. Nederst til venstre ses våbet 1919-1944, og endelig, til højre derfor republikkens våben.

den krone ovenover.

Senere blev den islandske våben-stokfisk fjernet fra det danske rigsvåben og erstattet af falcken som symbol på Island. Og dér holdt den sig til året 1948.

I den sidste del af det 19. årh. begyndte man at gøre propaganda for at afskaffe stokfisken som Islands våben og i stedet optage en sølv falk på blåt skjold.

Ændring fra stokfiskvåben til falkevåbenet kom først på tale da kunstmaleren Sigurður Guðmundsson skrev om sagen i forbindelse med forberedelserne til nationalfesten 1874 da Island fik ny grundlov. Sigurður Guðmundsson gjorde voldsom propaganda for et nyt våben, falkevåbenet, og forsøgte at overbevise det islandske folk om at stokfiskvåbenet var nedsættende.

de for landet. Dette våben blev altid i Island kaldt torskévåbenet og selvom islændinge levede bl.a. af at fiske og sælge torsk, så har ordet torsk altid henvist til dumhed. I sin propaganda for falcken synes Sigurður Guðmundsson ikke at have skelnet mellem fane og våben. Latinskoleeleverne i Reykjavik gik ind på hans idé og fik lavet en fane med hvid falk på blå bund og brugte den.

På Altinget blev sagen ikke drøftet dengang, men da et nyt altingshus blev taget i brug 1881 diskuterede altingsmændene om et skjold med falcken skulle sættes på husets facade. Husets arkitekt etatsråd Meldahl satte både fisken og falcken på huset.

Man kan ikke se at der var nogen modstand mod at afskaffe stokfiskvåbenet. Ideen om falkevåbenet synes straks at være blevet meget populær. Men ud fra heraldiske synspunkter blev sagen ikke diskuteret og i Island som ikke havde nogen adelsstand var der ikke stor kendskab til heraldik.

Falkevåbenet

Med kongelig resolution af 3. oktober 1903 blev det bestemt at Islands våben skulle være »en hvid islandsk falk på blå bund«. Man har haft en følelse af at det var mere værdigt at bruge denne pragtfulde, kraftige og fornemme fugl som symbol på landet fremfor torsken. Det er blevet sagt at islandske skjalde og islandske falke gennem tre-fire århundreder udbredte landets ry blandt fremmede folk, og da den tid oprandt da fremmede høvdinge ikke længere kunne forstå og værdsætte islandsk skjalde, så blev de dog ved at prise falcken i høje toner op gennem tiden, og islandsk falke blev betragtet som kongelige skatte. Jagt med falke er en ældgammel sport, menes at stamme fra nomadefolk i Asien, først navnlig dyrket i Turkestan. Omkring 2000 år før vor tidsregning blev falke anset for fyrstelige gaver i Kina.

Denne jagtform kom senere til Europa og var i lange tider, ligesom i Orienten, adslens adspredelse. I de nordiske lande dyrkedes denne jagt langt tilbage i hedensk tid. Det var derfor ikke sært, at det kastede en vis glans over det fjerne Island, at de bedste jagtfalke der fandtes, skulle komme derfra for at blive brugt som gaver mellem konger og kejsere. Indenlands nød falcken den respekt at nogle islandsk høvdinge brugte den som våben i deres segl.

Efter at Islands våben var blevet ændret i 1918 er der om falcken det at berette, at der i 1920 blev udstedt en resolution om en særlig kongefane. Denne fane skulle være himmelblå, deri en siddende islandsk falk, kronet med den islandsk krone og vendt mod flagstangen. Denne fane brugte kongen derpå ved sit besøg på Island i 1921, og den samme sommer indstiftede kongen »Den islandsk Falkeorden«. Som navnet angiver bærer ordenen billedet af en islandsk falk som kendetegn.

Våbenet med landvætterne

Falkevåbenet var dog ikke længe i brug, for den 12. februar 1919 blev der foretaget endnu en forandring, og man indførte et våben med Islands fane på skjoldet. Den kongelige resolution vedrørende våbenet lyder således:

»Islands våben skal være et kronet skjold med Islands fane. Skjoldholderne er de velkendte fire landvætter, således: drage, grib, okse og jætteste«.

Billedhuggeren Ríkarður Jónsson udførte tegningen af våbenet. Skjoldholderne er de fire landvætter der omtales i Snorre Sturlusons Heimskringla. Det hedder dér:

»Kong Harald (Gormsøn af Danmark) bød en troldkyndig mand at omskabe sig og drage til Island og undersøge hvad han kunne fortælle ham. Han drog af sted i skikkelse af en hval. Og da han kom til landet svømmede han mod vest og langs nordkysten. Han så at alle bjerge og høje

var fulde af landvætter, nogle store, andre små. Men da han kom ud for Vopnafjörður stævned han ind i fjorden og ville gå i land. Da kom en stor drage ned gennem dalen, og den fulgtes af mange orme, padder og øgler som blæste edder mod ham. Men han svømmede væk og mod vest langs kysten, helt til ud for Eyjafjörður. Da han kom ind i denne fjord, kom der så stor en fugl imod ham, at vingerne nåede bjergene på begge sider, og med den en mængde andre fugle, både store og små. Nu drog han bort derfra og vesten om landet og så sydpå til Breiðafjörður og stævnede ind i fjorden. Der kom en vældig okse imod ham og vadede ud i vandet og gav sig til at brøle frygteligt. En mængde landvætter fulgte den. Han drog bort derfra og syd om Reykjanes og ville gå op på Vikarskeið. Der kom imod ham en jætte med en jernstav i hånden, hvis hoved ragede op over bjergene, og mange andre jætter med ham. Derfra drog han mod øst langs hele landet »der var intet andet end ubeboede sandstrækninger med en vældig brænding udenfor, og så bredt et hav mellem landene«, siger han, »at det ikke kan besejles med langskibe«.

Det er tanken om disse landets beskyttende vætter, der ligger bag udformningen af våbenet af 1918. Det kom på tale at have én landvætte i hvert felt på skjoldet, men man opgav det for hellere at anbringe landvættene, ikke i selve skjoldet, men som skjoldholdere.

Republikkens våben

Da genoprettelsen af republikken i 1944 nærmede sig, overdrog den daværende statsminister dr. Björn Þórðarson den der skriver dette og to andre departementschefer tillige med Nationalmuseets direktør dr. Matthías Þórðarson, der havde været rådgiver om udformningen af våbenet af 1918, at overveje og stille forslag om en ændring af rigsvåbenet. En ændring var uomgængelig fordi der var en krone over

skjoldet, og den måtte forsvinde med kongedømmets afskaffelse. Man drøftede ændringer af selve våbenet og navnlig om man igen burde optage en falk på blåt skjold. Resultatet blev dog at man ikke fremsatte forslag om at ændre selve våbenet eller opgive ideen med landvættene som skjoldholdere. Vi var alle enige herom og drøftede sagen på et møde med statsministeren som sluttede sig til denne mening. Der blev lavet en ny tegning af våbenet, hvor kronen var fjernet og skjoldets form ændret. Skjoldholderne blev tegnet noget anderledes end tidligere og ligeledes basis, som skjoldet stod på. Kunstmaleren Tryggvi Magnússon udførte tegningen.

På Altingets møde der holdtes den 17. juni 1944 på det gamle tingsted på Lögborg ved Óxará på Þingvellir blev republikken erklæret genindført på Island. Derpå valgte Altinget republikkens første præsident for ét år; derefter skulle han være folkevalgt. På et statsrådsmøde som samme dag blev holdt på Þingvellir udstedte den nye præsident en resolution om republikkens våben; den lyder som følger:

»Islands våben er et sølverne kors på et himmelblåt felt med et ildrødt kors inde i det sølverne kors. Korsets arme skal nå helt ud til skjoldets kant på alle fire sider. Korsets bredde skal være 2/9 af skjoldets bredde, det røde kors halvt så bredt, 1/9 af skjoldets bredde. De øvre felter skal være rektangulære ligesidede firkanter og de nedre felter lige så brede som de øvre, men en tredjedel længere.

Skjoldholderne er de fire landvætter der nævnes i Heimskringla: en okse på højre side af skjoldet, en jætte på venstre side, en grib på højre side, oven over oxen, og en drage på venstre side oven over jætten.

Skjoldet står på en klippe af søjlebasalt«.

Islands præsident har et særligt våben. Det er et skjold, i form og farve som rigsvåbenets skjold, men hvor korstegnets arme skærer hinanden på et hvidt firkantet felt, er rigsvåbenet med skjoldholderne.

Om courtoisie og hva det kan føre til, med eksempler fra slektene Banner og Høeg.

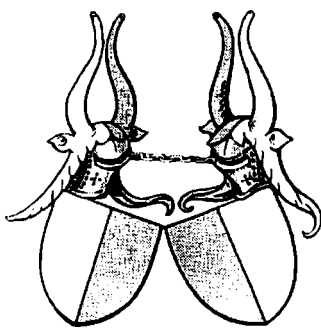
Av Harald Nissen

For de av leserne som har arbeidet med heraldikk i noen år, skulle begrepet courtoisie være velkjent. C. A. von Volborth (1983) nevner side 90 at komplette våpen for ektefeller plassert ved siden av hverandre, hvor ektemannens er sinistervendt (mot hustruens), er typisk i Tyskland, Østerrike, Sveits og der tysk heraldikk har øvet innflydelse. Det siste betyr at vi også finner den slags sammenstillinger av våpen i Norden. Woodward (1969) nevner side 220 at tyske heraldiske kunstnere som arrangerer en serie med skjold i dekorativt øyemed, ikke nøler med å vende figurene mot sinister hvis det er ønskelig; og i tilfeller med kvadrerte våpen eller «impaled coats» (d.v.s. et kløvet våpen) hvor det forekommer mange løver, er det vanlig at løvene vender ansiktet mot hverandre eller mot den sentrale linje i skjoldet. Et eksempel her fra Norden, har vi der Rosenkrantzene kvadrerte sitt våpen med den sjakkmønstrete skråbjelke med Ebersteinenes løve, og hvor løven i 3. felt er sinistervendt.

Sven Tito Achen (1972) definerer begrepet slik: «Når to (eller flere) våbener er gengivet sammen, vendes den dekstre halvdelens figurer nemlig ofte af «høllighed», courtoisie, mod en midterakse. Det er især almindeligt med alliance-våbener, i hvilket fald ægtemandens (dekster) drejes så figuren vender mod hustruens (sinister)». Han sier videre: «Det gælder ikke blot figurer som kan »se«, dyr, fabeldyr, mennesker men også livløse genstande, eller rent geometriske delinger; f.eks. kan en skrådeling af skjoldet fra dekster øverst til sinister nederst, ved courtoisie ændres til: fra sinister øverst til dekster nederst».

D. L. Galbreath og Léon Jéquier (1977) nevner side 89 et slikt eksempel med rent geometrisk deling, nemlig våpnene for brødrene Bernhard og Paul Auer von Au (1400) (Ill. 1). Våpnet er kløvet av rødt og sølv, og dexter våpen er speilvendt og ved courtoisie vendt mot sinister våpen. Riktignok er billedteksten feil i den franske utgaven av boken, idet det står: «Parti d'argent et de gueules». Men i den tyske utgaven er det riktig, idet det står: «Rot-silbern gespaltent, der vordere Schild aus Courtoisie umgewendet».

Nils G. Bartholdy (1973) skriver om ridderne av Dannebrog: «Når adskillige sider i våbenbogen viser våbener (Rosenkrantz, Plessen, Vind m.fl.) der er spejlvendte i forhold til, hvad man må anse for at være det rigtige, er det tydeligt, at forlægget skal søges i en courtoisie-vendt udførelse af det pågældende våben». Han nevner også

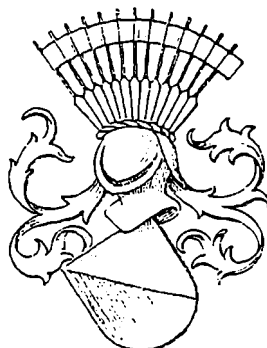
Ill. 1. Bernhard og Paul Auer von Au (1400) (O. Hupp. Die Wappenbücher von Arlberg, Berlin 1937-1940): Kløvd av rødt og sølv. Dexter våpen er speilvendt ved courtoisie. Fra Galbreath, D. L. og L. Jéquier, 1977. Lehrbuch der Heraldik.

som eksempel Rantzau, som har et våpen kløvet av sølv og rødt, altså en heroldsfigur.

Den yngre slekt Høeg

På Lerbæk gård ved Vejle er en våpentavle av ek med våpen for krigskommissær Nicolai Nissen d.y. (1664–1717) og hans hustru Elisabeth Sophic Høeg (1669–1739). Dexter har vi slekten Nissens våpen, som er behandlet av Esbjørn Hiort (1978), i dette tidsskrift. Sinister finner vi den såkalte yngre slekten Høegs våpen. Tavlen bærer årstallet 1698. Nicolai Nissen solgte Lerbæk til sin bror Lorentz Herman i 1695, mens han beholdt sin andre gård Rugballegård til sin død. Våpentavlen har opprinnelig vært på Rugballegård, men ble en gang på en auksjon kjøpt av eieren av Lerbæk (Ill. 2).

Elisabeth Sophic Høeg, som fødte 19 barn og levde til hun ble 70 år, tilhørte den yngre slekt Høeg (DAA 1949) (tavle 1). Den eldre slekt Høg som i sitt våpen førte et halvt villsvin, døde ut på slutten av 1400-tallet, men var inngiftet i Elisabeth Sophics slekt. Hennes slekt antok navnet Høeg, men beholdt sitt gamle våpen skrådelt av sølv og rødt. En annen gren av den samme slekt førte det samme våpen men brukte navnet Banner (Ill. 3).

Ill. 3. Våpen for slekten Banner Høeg fra H. Storck, 1910. Dansk Vaabenbog. Se også S. T. Achen, 1972. Danske adelsvåbener.

Sven Tito Achen (1973, s. 429) beskriver våpnet »Skrådelt af hvidt over rødt«, som på norsk blir, »skrådelt av sølv over rødt«. Dette kan ikke bli misforstått, og man behøver ikke være i tvil om hvilket felt som skal nevnes først. Det ligger også nær opp til fransk terminologi: »Franché d'argent sur gueules« (J. B. Rietstap, 1965, B. 1, s. 962). Dette er bedre enn: »Skrådelt af rødt og hvidt« (Grandjean, 1919, s. 78). Imidlertid er vårt spørsmål, hvorfor er Høeg-våpnet på Lerbæk-tavlen sinister skrådelt?

I det gamle Lexicon over adelige Famili-

Ill. 2. Våpentavle fra Lerbæk ved Vejle, for Nicolai Nissen og Elisabeth Sophic Høeg. Her er det ikke anvendt courtoisie. Sammenlign med de courtoisie-vendte våpen i E. Hiort, 1978. Slægten Nissens hjortevåben. Foto: Mads A. Nissen.

er i Danmark, Norge og Hertugdømmerne (1787) er slekten Banner gjengitt med sinister skrådelt våpen og med rødt over, mens Høgh er sinister skrådelt og sølv over. Baron Høeg har i sitt hjerteskjold dexter skrådeling og sølv over.

I Nye Tidender om Lærde og curieuse Sager (1724), side 375–376, finner vi Banner-slektens våpen sinister skrådelt med sølv over, men også med rødt over, begge med tegninger. Høeg-slekten finner vi i samme series årgang 1727 s. 50–51, beskrevet som sinister skrådelt og med sølv over. Videre er det tegning av både villsvinvåpnet (men bare med et villsvinhode) og det skrådelte våpen. Men disse undersøkelser gir ingen forklaring på disse variasjonene i våpnet, og våpenbøker gir vel heller ikke det. Vi bør derfor se på det Achen kaller heraldiske realiteter, nemlig våpnet slik den enkelte eier førte det.

Fru Inger Ottesdatter av den yngre Rømer-slekt, førte et våpen som ligner Høeg-våpnet, nemlig skrådelt av sølv over sort (Harald Nissen 1982, 1988) (Norske kommunevåpen 1987), og hun brukte både dexter og sinister skrådeling. Hun brukte et stort segl med sinister skrådeling og et lite segl med dexter skrådeling. Hallvard Trætteberg uttalte i forbindelse med arbeid med kommunevåpen for Ørlandet at «Forklaringen tør være at man i den tids heraldikk ikke la vekt på forskjellen, men regnet høyre skrådelt og venstre skrådelt som samme våpen». Ser vi på eldre segl for slektene Banner og Høeg, finner vi både dexter og sinister skrådeling, men vel med overvekt av dexter skrådeling (Henry Petersen 1892–1897) (Anders Thiset 1905) (tavle 1). Om fargene er det vanskelig å si noe, d.v.s. om det var sølv eller rødt over. Man må også ha klart for seg at dette er hva man kjenner til av segl, mens det selvfølgelig kan ha eksistert andre.

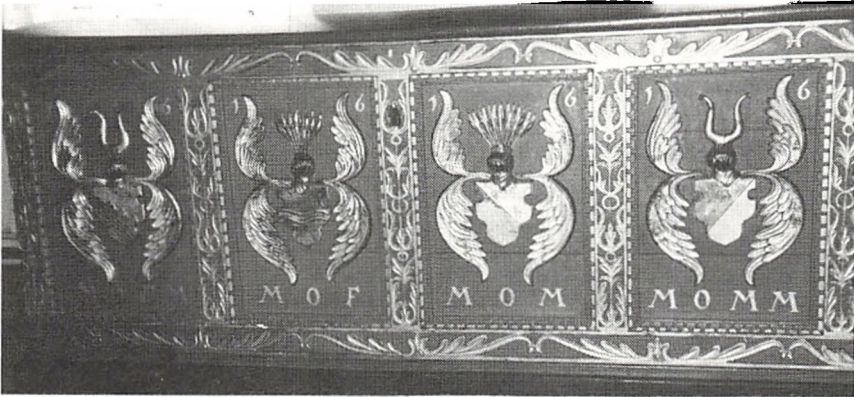
Det er mulig det er slik Trætteberg antyder, nemlig at dexter og sinister skrådeling ble regnet som samme våpen. Men hva

Ill. 4. Utstyrskiste i Vendsyssel Historiske Museum, Hjørring, for Kirsten Kruse med våpen for Kruse og Høeg, og årstallet 1582. Foto: Harald Nissen.

med courtoisie-vendt våpen? Men skal man få undersøkt det, må man se på våpnet både når det står alene, og når det er stillet sammen med en ektefelles våpen. Det er også nyttig å se på våpnet når det opptrer som en ektemanns og som en hustrus våpen, f.eks. en bror og en søsters våpen. Det er det vi skal prøve på.

I Hjørring museum er det to brudekister med Høeg-våpen, den ene med årstallet 1582 og den andre med årstallet 1616. Kisten med årstallet 1582 har våpen for slektene Kruse og Høeg samt initialene HG OMF og KK FOM. KK FOM må stå for Kirsten Kruses fedrene og mødrene (våpen), mens de øverste initialer ikke kan forklares (Ill. 4). Kruse-våpnet har courtoisie-vendt hjelm og Høeg-våpnet er skrådelt med rødt over. Kisten har formentlig tilhørt Kirsten Kruse, datter av skibhovedsmand Laurids Kruse til Balle og Inger Eriksdatter Høeg, og den har stått på Hjermelevgård som fra 1587 til 1665 ble eiet av medlemmer av slekten Kruse. Inger døde før 1595 og var datter av Erik Mikkelsen til Klarupgård. Hans segl er hos Thiset (segl. nr. LXXII 24) sinister skrådelt, mens vi må gå ut ifra at Inger mente det skulle være dexter skrådelt og med rødt over.

Ill. 5. Utstyrskiste i Vendsyssel Historiske Museum, Hjørring, for Maren Orning. På kisten årstallet 1616 og fire våpenskjold, nemlig Galskyt, Orning, Høeg og Stygge. Foto: Harald Nissen.

Den andre kisten i Hjørring museum, datert 1616, har på forsiden fire våpenskjold, nemlig Galskyt, Orning, Høeg og Stygge (Ill. 5). Kisten har tilhørt Maren Orning (1590–1631), som var gift med kaptein Hans Basse til Gierumgård. Marens foreldre var Vil Orning til Eget og Kirsten Jørgensdatter Høeg. Kirsten var brordatter av den før nevnte Inger Eriksdatter Høeg. Vi har her våpen for Marens fire aner, og Høeg-våpnet er dexter skrådelt med sølv over.

Erik Mikkelsens far, Mikkel Eskildsen førte dexter skrådelt våpen i sitt segl (Thiset: LXXII 19). Det samme gjorde Eriks onkler Niels (Thiset. LXX 18 og 19) og Jacob (Thiset: LXXII 20) og hans fetter Just Jacobsen Høeg til Vang (Thiset: LXXII 25) (Tavle 1).

Just Jacobsen Høegs barn

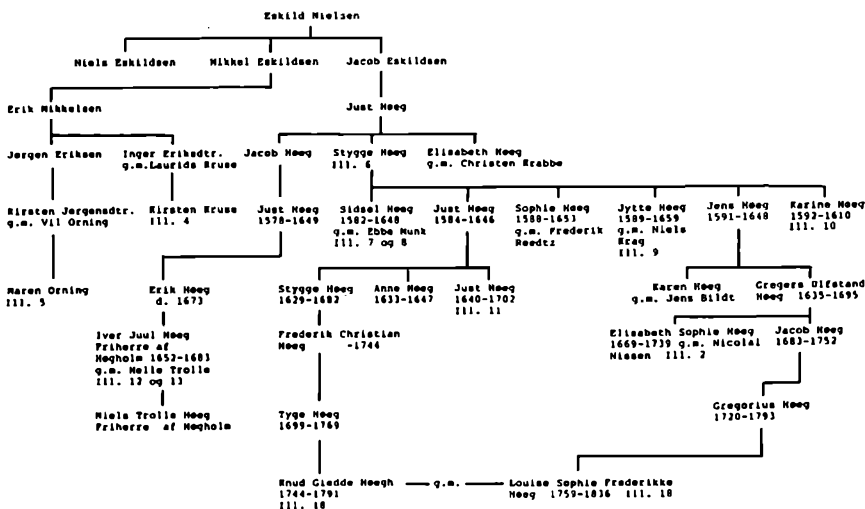
Det kunne være interessant å se på våpensøringen til Just Jacobsen Høegs barn. Han hadde fem barn, og vi kjenner litt til våpensøringen for tre av dem. For den eldste, Jacob til Trudsholm finnes et utydelig segl i Storcks samling i Seglsamlingen for adelige segl i Rigsarkivet, København. Det har påskriften Høegh, Jacob til Trudsholm, Lehnsm. paa Skivehus d. 1610.

Våpnet er dexter skrådelt og uten skravering. Jacob var lensmann på Skivehus i årene 1596–1602, og i Skive gamle kirke finnes på altertavlen hans og hans hustrus Lisbet Maltedatter Schestedts våpen. Høeg-våpnet er sinister skrådelt med sølv over, altså courtoisie-vendt.

I Sulsted kirke nord for Ålborg, finnes våpen på prekestol og altertavle for Jacobs

Ill. 6. Stygge Høegs våpen på prekestolen i Sulsted kirke nord for Ålborg. Hjelmen viser at våpnet er courtoisie-vendt. Foto: Else Bundgaard.

Tabvle 1. Enkelte av hr. Eskild Nielsens efterkommere. Eskild var sønn av Niels Eriksen til Skarre-gård, som nevnes 1406 og var første slektledd av de nye Høeger.

bror, Stygge Høeg (f.o. 1560–d.o. 1630) til Vang og hans hustru Anne Ulfstand (III. 6). Her finner vi også sinister skrådelt Høeg-våpen, men med rødt over. Hjelmen viser at våpnet er courtoisie-vendt. På hjelmen er de tretten vekselvis røde og hvite bannere opp fra en skansekurv.

I Aust-Agder Fylkesmuseum, Arendal, Norge henger et portrett av Erik Krabbe (1593–1659), med hans foreldres våpen i øvre venstre og høyre hjørne av maleriet. Portrettet er av en ukjent kunstner og er datert april 1637. Det er innkommet til museet før 1882. Erik var sønn av Christen Krabbe til Bjørnholm og Aastrup og Elisabeth Høeg. Elisabeth var søster av Jacob og Stygge. Høeg-våpnet på portrettet i Aust-Agder fylkesmuseum (som altså er plassert sinister i forhold til Krabbe-våpnet) er dexter skrådelt og med rødt over. Denne søskenflokket brukte følgelig dexter skrådeling, men varierte med sølv eller rødt over. De har også vært fortrolig med bruken av courtoisie. Til denne gene-

rasjon, »Femte Slægtled« av Høeg-slekten hørte også den før nevnte Inger Eriksdatter, gift med Laurids Kruse, hvis datter Kirsten eide brudekisten med årstallet 1582. Stygge Høeg og Anne Ulfstand hadde i alt 11 barn, og vi har litt kjennskap til våpenføringen for syv av dem.

Stygge Høegs og Anne Ulfstands barn

Den eldste var Sidsel Høeg (1582–1648), gift med lensmann Ebbe Munk til Fjellebro, som var sin slekts siste mann. Han førte i sitt våpen en sort bjørnelabb i sølv. Hans og hans hustrus våpen finnes på prekestolen i Sankt Mikkel's kirke i Slagelse. Prekestolen, et rikt billedskjærerarbeide i renæssance fra 1614, er visstnok utført av en Slagelse-mester. Ebbes bjørnelabb er som ventet courtoisie-vendt. Men det merkelige er at Sidsels våpen er sinister skrådelt med sølv over rødt. Som regel fører jo døtre sin fars våpen uten forandringer. Kan Slagelse-mesteren ha sett på et courtoisie-vendt Høeg-våpen og ikke vært

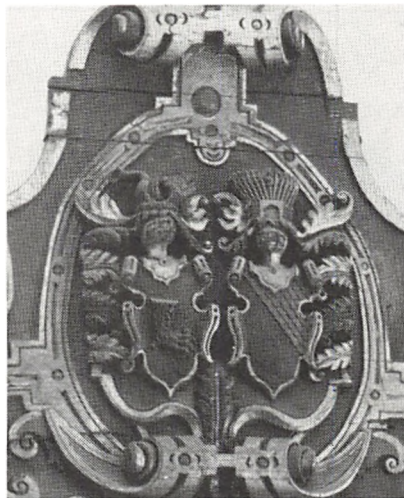

Ill. 7. Sidsel Høegs våpen på prekestolen i Sankt Mikkels kirke i Slagelse. Våpnet er sinistert skrådelt av sølv over rødt. Foto: Else Bundgaard.

oppmerksom på at det var speilvendt (Ill. 7)? Man får mistanke om det når man ser det samme ektepars våpen slik de er fremstilt på et gravgitter fra Sankt Knuds kirke i Odense. Det er nu i Nationalmuseet, København, p.t. på magasin i Esrom. Her er bjørnelabben også courtoisie-vendt, men Høeg-våpnet er dexter skrådelt med rødt over (Ill. 8).

Sidsels bror, hr. rigskansler Just Høeg til Bjørnholm, Gjorslev, Skjærso og Kyø, døde i 1646 og hans sarkofag finnes i Sorø kirke. Foruten innskrift er den forsynt med hans våpen, og det er bare hans eget våpen, dexter skrådelt, men uten farver.

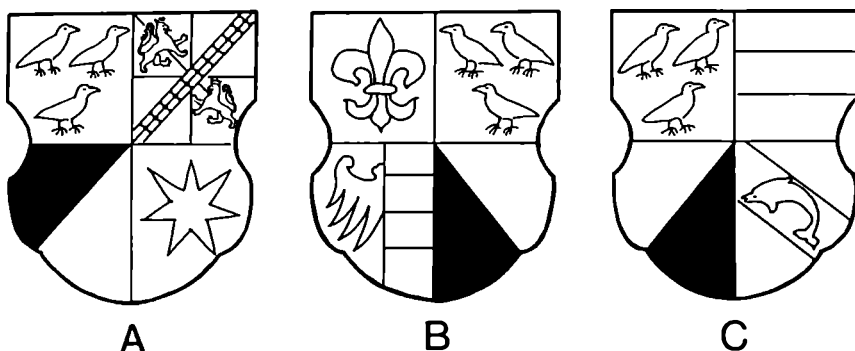
Sidsel og Just hadde en søster, Sophie Høeg (1588-1653) til Elkjær. Hun var gift med riksråden og Vordingborg-lensmannen Frederik Reedtz til Tygestrup og Hørbygård. Deres våpen finnes på altertavlen i Sandby kirke i Præstø amt. Altertavlen er et billedskjærerarbeide i brukbarokk fra omkring 1640, fra Abel Schrøders verksted, der fostykkets nattverd-relief flankeres av dette ekteparets våpen. Her er Høeg-våpnet sinistervendt, og det er uten farver. Kan treskjæreren også her ha brukt et speilvendt forlegg?

Ill. 8. Sidestilte våpen for Ebbe Munk til Fjellebro og hans hustru Sidsel Høeg på gravgitter fra Sankt Knuds kirke i Odense. Det er nu i Nationalmuseet i København, p.t. på magasin i Esrom. Bjørnelabben er courtoisie-vendt, mens Høeg-våpnet er skrådelt av rødt over sølv. Foto: Nationalmuseet, København.

Den neste i denne søskenflokk var Jytte Høeg (1589-1659), gift med riksråd Niels Krag til Trudsholm. For Jytte har jeg ikke noe våpen, men det finnes anevåpen for tre av hennes barn (Ill. 9). For Otte Krag (1611-1666), gift med Anne Holgersdatter Rosenkrantz, finnes i Roskilde domkirke et gravgitter med et kvadrert våpenskjold med deres foreldres våpen. Det har ekteparets foreldres våpen i dexter del av skjoldet og hustruens foreldres våpen i sinister del av skjoldet. Videre bærer det årstallet 1664. Våpnene er ordnet slik:

1. Krag, 2. Rosenkrantz, 3. Høeg og 4. Gyldenstjerne. Høegvåpnet er sinistert skrådelt med rødt over. Her virker det som om både Krag og Høeg er courtoisie-

Ill. 9. Tegninger av kvadrerte våpen. A. Fra smijernsgitter i Roskilde domkirke med våpen for Otte Krag og Anne Holgersdatter Rosenkrantz. B og C fra smijernsgitter i Viborg domkirke. B. Med våpen for Elisabeth Krag og Hans Juul og C. Med våpen for Kield Krag og Sophia Krabbe. Otte, Elisabeth og Kield var søsken. Tegninger efter fotografier av Else Bundgaard og Harald Nissen.

vendt. I samme domkirke er en anetavle for Otte Krags 16 aner. Våpnene er ordnet i tre rekker, med fire våpen i den øverste og seks i hver av de nedre. I øverste rekke finner vi Krag, Høeg, Juul (med stjerne og bølger) og Ulfstand. Krag og Høeg er courtoisie-vendte og Høeg har rødt over.

I Viborg domkirke finnes også et gravgitter. Her finner vi to kvadrerte våpen for Ottes søsken Kield og Elisabet og deres ektefeller, med årstallet 1665. Kvadrering er på samme måte som i Roskilde domkirke, med ektemennenes foreldres våpen i dexter del av skjoldet og hustruens i sinister del. I dexter del av gravgitteret finner vi det kvadrerte våpen for Elisabet (Lisbet) Krag (1621-) og Hans Juul (Juul) ordnet slik: 1. Juul (med liljen), 2. Krag, 3. Ahlefeldt og 4. Høeg. I stedet for å gjengi fotografier av disse tre søskens våpen har jeg brukt skisser, da jeg synes det blir tydeligere. Men jeg kan nevne at over hvert av skjoldene er det fire hjelmtegn. I dette tilfelle er Ahlefeldtenes hund courtoisie-vendt. Men Ahlefeldt-hunden sitter ikke på sin røde pute, men sitter foran en oppreist pute. Jeg bør også bemerke at selve Ahlefeldt-våpnet ikke er courtoisie-vendt.

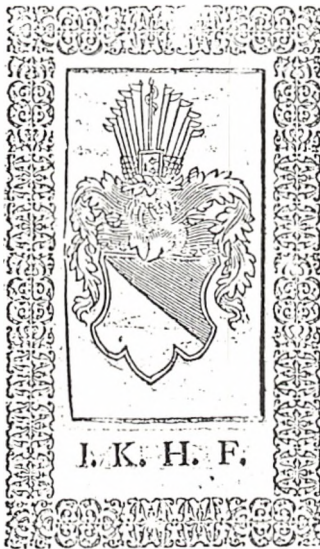
Da burde jo vingen i det kløvde våpen vært i sinister halvdel av Ahlefeldt-våpnet. Videre er å bemerke at Høeg-våpnet er dexter skrådelt med sølv over.

I sinister del av dette gravgitter finner vi det kvadrerte våpen for Kield Krag (1614-1673) og hans hustru Sophia Krabbe. De fire våpen er ordnet i denne rekkefølge: 1. Krag, 2. Krabbe, 3. Høeg og 4. Marsvin. Høeg-våpnet er sinister skrådelt med sølv over og Kragenes kråker i våpnet og kråken på hjelmen er courtoisie-vendt.

I disse tre våpen har man altså gjort bruk av courtoisie når det gjelder Krag og Høeg, men strengt tatt burde også Ahlefeldt-våpnet vært spilvendt.

Det varieres også med sølv eller rødt over skrådelingen i Høeg-våpnet.

Den neste av Stygge og Anne Ulfstands barn var Jens Høeg (1591-1645) til Vang og Bustrup. Han har et gravkapell i Vår Frue kirke i Ålborg, hvor det er et gravgitter med hans foreldres våpen. Høeg-våpnet er sinister skrådelt, altså courtoisie-vendt. Men det er ingen farver idag. Hele smijernsgitteret er malt sort. Men vi finner farveskravering på våpenanetavlen for hans 32 aner i hans likpreken (E. O. Tor-

Ill. 10. Jomfru Karine Høegs fedrene og mødrene våpen fra hennes trykte likpreken. Merkelig nok peker hjelmene fra hverandre.

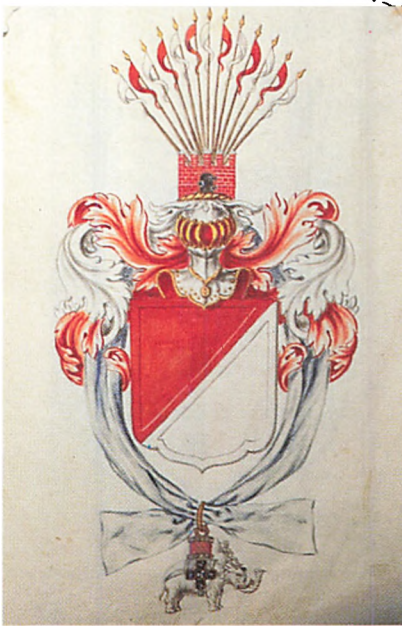
mio, 1655). Der er Høeg-våpnet courtoisie-vendt, med skravering som viser rødt over.

Likpreken for Jens' søster Karine (Karen) Høeg (1592–1610) ble også trykket (C. Christensøn, 1611) og med hennes foreldres våpen. Men våpnene virker litt merkelige (Ill. 10). Høeg-våpnet er dexter skrådelt med skravering som viser rødt over, og hjelmen er dextervendt. Det skulle jo være vel og bra. Men hjelmen på morens våpen, Ulfstand, er sinistervendt. Våpnet er delt av sølv og sort av ulvetannsnitt, altså et talende våpen, Ulfstand. Men de sorte spissene skal peke mot dexter, som f.eks. på prekestolen i Sulsted kirke. Her peker de imidlertid mot sinister. Det virker som begge våpen er speilvendte og derfor peker fra hverandre, og ikke mot hverandre. Jeg går ut ifra at dette er tresnitt. Kan det ha hendt at man glemte å speilvende våpnene da de skulle risses inn i treplaten for trykking? Da ville selvfølgelig resultatet bli galt.

Det finnes en del Høeg-segl i samlingene av adelige segl i Rigsarkivet, København. Noen er påført navn, andre ikke. Et av dem er påført navnet Mogens og årstallet 1654. Muligens er dette også sønn av Stygge Høeg og Anne Ulfstand. Men man kan jo aldri føle seg helt sikker med segl som er klippet fra dokumenter. Seglet er sinister skrådelt og med en slags damaskevinger i øvre felt.

Stygge Høegs og Anne Ulfstands barnebarn og deres etterkommere

Rikskansler Just Høeg til Gjorslev (som ligger i Sorø kirke) og Anne Lunge hadde en datter Anne Høeg (1633–1647). Hennes sarkofag finnes også i Sorø kirke. På sarkofagen har det vært våpen for hennes foreldre. Morens våpen er det bare spor etter, men det har selvfølgelig vært Lunge. Høeg-våpnet finnes fremdeles og er sinister skrådelt, altså courtoisie-vendt. En slags skravering kan tyde på rødt over skrådelingen. Det får vi bekreftet når vi

Ill. 11. Hr. Just Høegs våpen som blå ridder, fra Ordenskapitlets Våbenbøger, Amalienborg Slot. Antagelig har han brukt som forbilde en courtoisie-vendt utgave av våpnet. Foto: Kurt Clauding.

ser hennes likpreken (Casp. E. Brochmand, 1648) med våpenanetavle for hennes 32 aner.

Hennes bror Just Høeg (1640–1694) til Gjorslev ble 1682 vicesatholder i Norge og stiftsbefalingsmann i Akershus stift. Han ble begravet i Vår Frelses kirke i Oslo, og der ble det satt opp et gravgitter i smjern med hans og hans hustru Catharine (Karen) Krabbes våpen. Gravgitteret er i dag i Kunstindustrimuseet i Oslo. Smjernsporten bærer ekteparets alliancevåpen i farver, og med Elefantordenen. Høeg-våpnet er nøyaktig som søsteren Annes. Det er sinister skrådelt med rødt over. Dette kunne tyde på bruk av courtoisie. Men tydeligvis har hr. Just ikke hatt begrep om det. For ser vi på hans våpen

som hvid ridder (14.6.1674) og som blå ridder (20.3.1680), som finnes malt i Ordenskapitlets våbenbøger, Amalienborg, København, finner vi sinister skrådelt våpen med rødt over. I stedet for skansekurv på hjelmen er det et slags murtårn (Ill. 11).

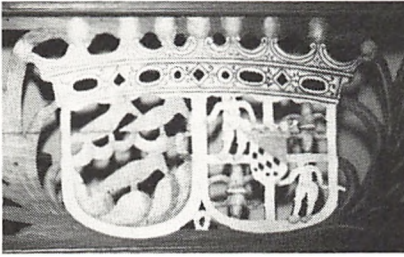
For Elisabeth Sophie Høegs far, Gregers Ulfstand Høeg (1635–1695) til Vang, som var sønn av Jens Høeg, har jeg ikke funnet noe våpen eller segl. Det er et sinister skrådelt segl i Rigsarkivets seglsamling med påskriften Gregers 1654. Men det kan like gjerne være Gregers Høeg til Rørbæk, som var hans farbror. Imidlertid hadde Gregers Ulfstand Høeg en søster Karen Høeg. Hun var gift med Jens Bildt til Hestrupgård, Næs og Hafs-lund, og hun levde 1674 som enke på Hafs-lund i Østfold i Norge. Hennes segl finnes i Riksarkivet, Oslo, og er sinister skrådelt.

Friherrene Høeg

Baron Iver Juul Høegs oldefar var Jacob Høeg til Trudsholm, hvis courtoisie-vendte våpen vi fikk vite var på altertavlen i Skive gamle kirke, og med sølv over skrådelingen. Iver Juul Høeg (1652–1683), ble 30.3.1681 opphøyet til friherre av Høgholm, opprettet av hans fedrene godser

Ill. 12. Iver Juul Høegs våpen som friherre. Fra Rigsarkivets protokoller for friherrelige patenter. Foto: Rigsarkivet, København.

Ill. 13. Palle Krag's og Helle Trolles våpen fra alterringen i Tirstrup kirke, Randers amt. Palle Krag's våpen er courtoisie-vendt mens Helle Trolle bruker våpnet fra sitt første ekteskap som friherreinne. Hennes fedrene våpen Trolle, sees i 2. og 3. felt. Foto: Else Bundgaard.

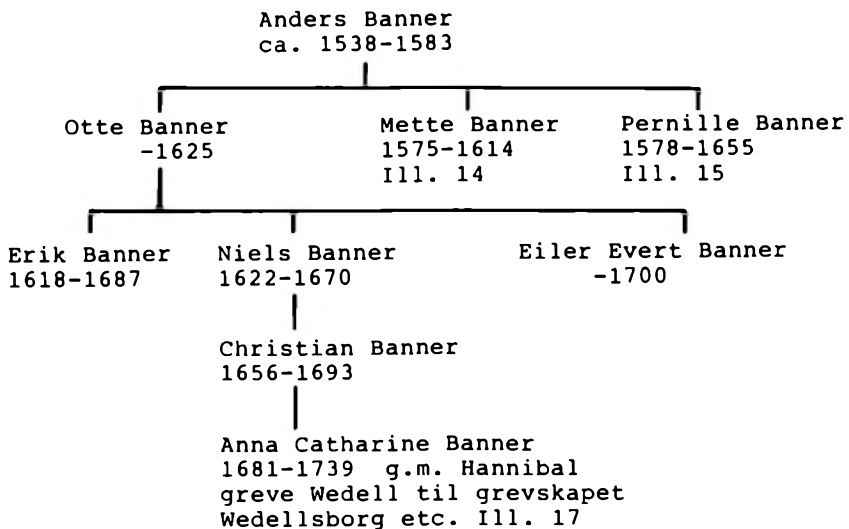
Bjørnholm, Lykkesholm og Fæveile. Han var gift med Helle Trolle. I hans kvadrerte friherrevåpen finner vi i 1. og 4. felt hans mors våpen, Juul, med i blått en gull lilje, i 2. og 3. felt hans hustrus våpen, Trolle, med i gull et rødt troll. Hjerteskjoldet er dexter skrådelt av sølv over rødt, altså det

samme som hans oldefar førte (Ill. 12). Iver Juul Høegs enke, Helle Trolle, ble som enke senere gift med generalløytnant Palle Krag til Katholm og Meilgaard. Deres alliancevåpen finnes foran på alterringen både i Tirstrup kirke og i Hoed kirke, begge i Randers amt. Begge steder har vi dexter Kragenes tre courtoisie-vendte kråker og sinister Høegenes friherrevåpen. Over det hele har man ikke nøyhet seg med krone med syv perler, men en krone med ni perler. Muligens er det fordi det passer bedre estetisk med ni perler, når kronen skal dekke begge våpen (Ill. 13).

Friherreslekten døde ut i 1700 med Ivers sønn, friherre Niels Trolle Høeg.

Slektsgrenen Banner

Hos slekten, eller rettere sagt slektsgrenen Banner finner vi den samme variasjon i eldre segl som hos Høeg, nemlig både dexter og sinister skrådeling av våpnet (Tavle 2).

Tavle 2. Enkelte av Anders Banners etterkommere. Anders nedstammet i sjettede slektledd fra hr. Erik Thomsen til Vinstrup, som nevnes 1387. Erik Thomsen var tremenning av Niels Eriksen, som var første slektledd av de nye Høeger. Deres felles oldefar var Erik Nielsen til Sønder Elkjær, som 1340 var lensmand på Ålborghus og Rigens marsk.

Foruten de to brude- eller utstyrskister som allerede er nevnt, har Hjørring museum også en tredje kiste (Ill. 14). Den skal ha tilhørt Sophie Bille (1664-1706) til Tirsbæk og Søbo (Tavle 3). Hun var datter av Steen Bille (-1686) til Tirsbæk og Ørumgård og Karen Bille (1641-1671). Steen Bille var sønn av Henrik Bille (-1655) og hans hustru Lisbet Bryske (1585-1674), den kjente slektsbokforfatterinne. Karen Bille var datter av Anders Bille (-1657) og hans hustru Sophie Jacobsdatter Rosenkrantz (-1667). Kisten er merket med årstallet 1685, d.v.s. året før Sophie Bille ble gift med Anders Rosenkrantz til Landting. På kisten er to kvadrerte våpen, som viser våpnene for Sophies åtte oldeførelde. Sinister har vi det kvadrerte våpen med våpnene i denne rekkefølge: 1. Bille, 2. Rosenkrantz, 3. Banner og 4. Gyldenstjerne. Banner-våpnet er sinister skræddet av rødt over sølv, altså courtoisie-vendt mot den sentrale linje i skjoldet. Over skjoldet finner vi bokstavene S.F.K.B.FOC.M., d.v.s. Salig Fru Karen Billes fedrene og mødre-

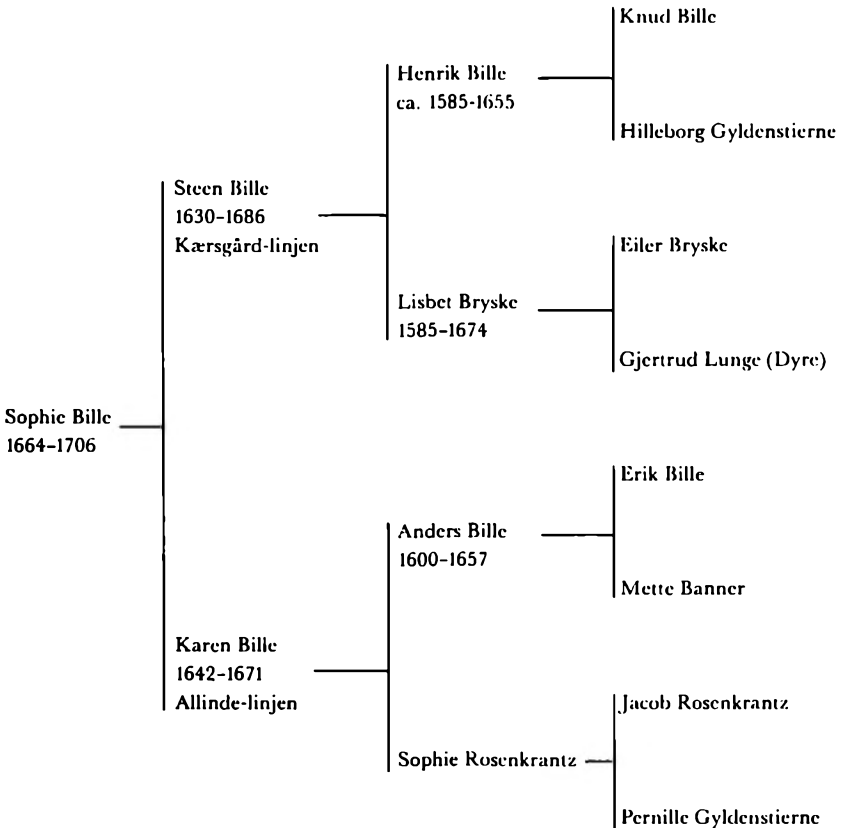
ne. Skjoldet som har fire hjelmer over, med de respektive hjelmtegn, er også voktet av Billenes villmann.

Det dexter kvadrerte skjold er også interessant. Her er våpnene ordnet slik: 1. Bryske, 2. Bille, 3. Lunge og 4. Gyldenstjerne. Egentlig skulle det være: 1. Bille, 2. Bryske, 3. Gyldenstjerne og 4. Lunge. Men det kvadrerte våpen er speilvendt, d.v.s. courtoisie-vendt mot det kvadrerte våpen for Sophies mor. Her har vi altså dobbelt courtoisie, først Banner-våpnet i Karens våpen, og videre det kvadrerte våpen for Steen Bille. Det lille usikkerhetsmoment er imidlertid at ikke Bryske-våpnet er courtoisie-vendt, og ikke Bryskenes sorte ørn på hjelmen heller. Dette kvadrerte våpen voktes også av Billenes villmann. Over våpnet er bokstavene S.B.FOC.M., som å stå for Steen Billes fedrene og mødrene. Jernbeslagene ser ut som om de er satt på senere, siden det midterste dekker litt av de to villmenn.

Sophie Billes morfars mor, Mette Banner, hadde en søster, Pernille Banner

Ill. 14. Utsyrskiste i Vendsyssel Historiske Museum, Hjørring for Sophie Bille, med kvadrerte våpen for hennes foreldre Steen Bille og Karen Bille. Steen Billes kvadrerte våpen er speilvendt, eller courtoisie-vendt mot hustruens. Banner-våpnet i Karens våpen er courtoisie-vendt mot den sentrale linje i skjoldet. Foto: Harald Nissen.

Tavle 3. Anetavle for Sophie Bille.

(1578-1655). Hun var gift med Esge Krafse. Deres våpen finnes på prekestolen i Aversø kirke i Præstø amt (Ill. 15). Banner-våpnet er sinister skrådelte av rødt over sølv. Muligens er det ment å være courtoisie-vendt siden hjelmen er skrått stillet mot sinister. Under skjoldet står P.B.F., som må stå for Pernille Banners fedrene. Har det også vært et for Pernille Banners mødrene?

Hennes brorsønn, hr. Erik Banner (1618-1687) til Oregård, var 1674-1679 stiftsbefalingsmann i Akershus stift og vicesatholder i Norge, som hans frende Just Høeg senere ble det. Hans våpen finnes på

Ill. 15. Pernille Banners fedrene våpen på prekestolen i Aversø kirke, Præstø amt. Har muligens vært plassert sammen med hennes mødrene våpen. Foto: Else Bundgaard.

Ill. 16. Hr. Erik Banners våpen som hvid ridder. Fra Ordenskapitlets Våbenbøger, Amalienborg Slot.

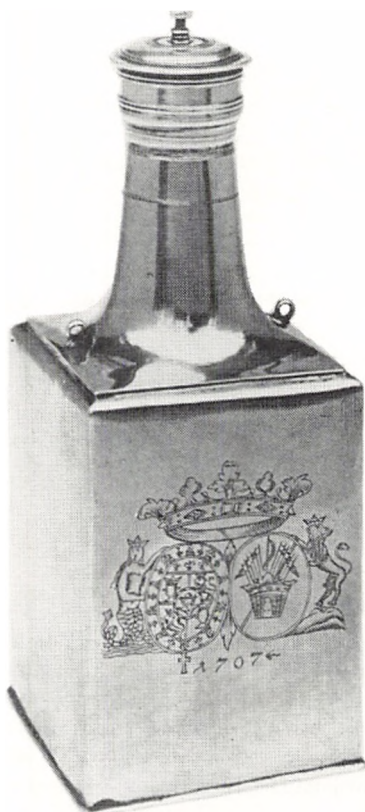
altertavlen i Tybjerg kirke i Præstø amt. Altertavlen er et pompøst billedskjærerarbeide i bruskbarokk fra 1658, signert av Abel Schrøder d.y. I storgesimsen er det små våpenskjold for Erik Banner, Frederik Reedtz og Erik Banners hustru Sofie Rosenkrantz, regnet i denne rekkefølge. Banner-våpnet er sinister skrådelte, d.v.s. som det bør være, courtoisic-vendt. Erik Banner ble 25.10.1671 ridder av Dannebrog. Hans Dannebrogsvåpen er dexter skrådelte og med rødt over. Dette skulle tyde på at han kjente til bruken av courtoisie (Ill. 16).

Litt underlig virker det alliancevåpen som finnes på en vinflaske fra 1707 og som har tilhørt Anna Catharine Banner og hennes ektemann Hannibal greve Wedell til Wedellsborg. Wedellsborg kapell. Bannernes hjelmtegn er plassert på det sinister skrådelte våpen. Fra E. Lassen, 1964. Dansk sølv, s. 153.

er hjelmtegn med bannere opp fra skansercurven lagt på det sinister skrådelte skjold. Muligens er det gjort slik for at det skal stå mere i stil med Wedell-slektens våpen (Ill. 17).

Avslutning

Det finnes flere heraldiske minnesmerker efter Banner og Høg i danske kirker. Fle-

Ill. 17. Alliancevåpen på vinkanne med årstallet 1707, som har tilhørt Anna Catharine Banner og hennes ektemann Hannibal greve Wedell til Wedellsborg. Wedellsborg kapell. Bannernes hjelmtegn er plassert på det sinister skrådelte våpen. Fra E. Lassen, 1964. Dansk sølv, s. 153.

re brudekister og malerier kan vel også finnes, og denne undersøkelsen kunne fortsettes. Men ihvertfall kan man på grunnlag av dette materiale si at på slutten av 1500- og begynnelsen av 1600-tallet mente en hel del av medlemmene av denne slekten at dexter skrådeling var riktig. Litt variasjon har det vært med hensyn til om det skulle være rødt eller sølv over skrådelingen. De har også kjent til bruken av courtoisie. Senere ser det ut til at den slags »belevenhet« har gått i glemmeboken. Det må jo også regnes som en mere raffinert praksis å benytte courtoisie ved rent geometriske figurer, de såkalte heroldsfigurer. Det må være lettere med figurer som kan »se«. I samlingen av adelige segl i Rigsarkivet, København finner vi derfor flere segl fra 1700-tallet med sinister skrådeling og med skravering som tyder på rødt over. Jeg kan her nevne seglet for Louise Sophie Frederikke Høeg (1759–1836) gift med slektningen kammerherre Knud Giedde Høegh. Seglet viser deres utvåpen nøyaktig likedan, sinister skrådelt med rødt over (Ill. 18).

Men uvitenheten råder også når det gjelder figurer som kan »se«. Slekten Bjørns våpen på Austrått-borgens våpenanetavle er sinistervendt, selv om det er plassert på »mødrene side«. Her har man sikkert brukt et eldre forlegg, f.eks. en våpenanetavle for Ove Bielkes mormor Dorte Juell. Der ville Bjørn havne på »fedrene side«, og følgelig måtte bjørnelabben være courtoisie-vendt. Den samme feil kan man se på andre våpenanetavler. Kan det henge sammen med at den egentlige heroldinstitusjon i Danmark syknet hen i løpet av 1500-tallet, og det følgelig ikke lenger var noen faglig instans som kunne øve innflydelse?

Slekten Banner døde ut i 1713. I begynnelsen av forrige århundre bosatte et medlem av slekten Høeg seg i Preussen. Det er mulig at det fremdeles lever et kvinnelig medlem av slekten i Tyskland. Men nav-

Ill. 18. Segl med våpen for Louise Sophie Frederikke Høeg gift med sin slektning kammerherre Knud Giedde Høegh. Begge våpen er sinister skrådelt av rødt over sølv. Foto: Rigsarkivet, København.

net Høeg finnes fremdeles i Danmark. Elisabeth Sophie Høeg er stammor for en slekt Nissen (G. Brun Nissen 1978). Til den hører også Hans Nicolai Nissen (1755–1815), etatsråd og professor ved Sorø akademi. Hans eldste sønn var overrettsprokurator Christian Ditlev Høegh Nissen (1790–1867), som har nulevende etterkommere i Danmark. De bruker slektsnavnet Høegh-Nissen. Men de fører ikke noe Høeg-våpen. De bruker hjorten som springer ut av en tregruppe, som resten av denne slekten. Et slektsmedlem er Lisbeth Høegh-Nissen f. 1965. Hennes mor fru Else Bundgaard, min kjære pennevenninde gjennom flere år, har oppsøkt adskillige kirker i Danmark og har skaffet meg det meste av det billedmateriale jeg har, og som har gjort dette arbeidet mulig. En hjertelig takk til henne. Jeg må også få takke dr. h.c. Ole Rostock som ordnet det slik at våpnene fra protokollene for ridderne av Dannebrog og Elefantordenen ble fotografert. Han står jo også alltid til tje-

neste med sin rike erfaring. Videre vil jeg takke det elskverdige personale ved Ordenskapitlet, Amalienborg slot, København, Rigsarkivet, København, Vendsyssel historiske Museum i Hjørring, Nationalmuseet, København og Riksarkivet, Oslo for all hjelp.

Litteratur

Achen, S. T., 1972. Identifikation af anonyme våbenskjolde. København 96 s. ill.

Bartholdy, N. G., 1973. Tilblivelsen af våberne for ridderne af Dannebrog i det 17. og begyndelsen af det 18. århundrede. - Heraldisk tidsskrift. 3:27. s. 311-325.

Brochmand, Casp. E., 1648. Erlig oc Velb. Jomfru/ Jomfru Anne Høg/ hendis Adelige Liigs begengelse/ med Christelige Ceremonier bleff huldet/ i vor Frue Kircke udi Kiøbenhaffn/ den 23 Junij 1647. Kiøbenhaffn.

Danmarks Adels Aarvog 1949.

Danmarks kirker, 1966-73. København bind 3.

Galbreath, D. L. og L. Jéquier, 1977. Manuel du blason. Lausanne 344 s. ill.

Galbreath, D. L. og L. Jéquier, 1977. Lehrbuch der Heraldik. München. 343 s. ill.

Grandjean, P. B. 1919. Dansk heraldik. København 310 s. ill.

Haxthausen, O. H. M., 1973. En heraldisk dug efterlyses. - Heraldisk tidsskrift 3:28, s. 380-381.

Hiort, E., 1978. Slægten Nissens hjortevåben. - Heraldisk tidsskrift 4:38, s. 362-365.

Lexicon over Adelige Familier i Danmark, Norge og Hertugdømmerne. 1787. København 1. bind.

Nissen, G. Brun og H. Nissen, 1978. Slekten Nissen fra Bov sogn i Sønderjylland. Trondheim 117 s. ill.

Nissen, H., 1982. Nye kommunevåbener i Norden; Norge. - Heraldisk tidsskrift 5:45, s. 206-214.

Nissen, H., 1988. Austrått-borgens heraldikk med Ove og Herman Bielkes ancr. - Heraldisk tidsskrift. 6:57, s. 336-350.

Norske kommunevåpen, 1987. Red. Knut Johannesen og Hans Cappelen. 227 s. ill.

Nye Tidender, om Lærde og curieuse Sager, 1724, 1727.

Petersen, H., 1892-1897. Danske adelige Sigiller fra det XIII og XIV Aarhundrede. København 2 bl., 67 s. pl.

Rietstap, J. B., 1965. Armorial général. Repr. from 2nd ed. 1884. B. 1-2.

Storck, H., 1910. Dansk Vaabenbog. København 4 bl. 110 pl. 1 bl. 4 pl.

Thiset, A., 1905. Danske adelige Sigiller fra det XV., XVI og XVII. Aarhundrede. København XXVIII, 140 s. pl.

Torm, E. O., 1655. Jens Høg til Wang, hans Liigs Begængelse, udi Vor Frue K. i Kiøbenh.

Winter, C. C., 1611. En Lijg Predicken/ Som udi Erlig oc Velbyrdig/ salig jomfrue Karine Høgs hederlige begraffuelse/ udi S. Michels Kircke i Slagelse/ den 13 Augusti Anno 1610 bleff forhandlet. Kiøbenhaffn.

Volborth, C.-A. von, 1983. Heraldry, customs, rules and styles. Ware: Omega Books 229 s. ill.

Woodward, J., 1969. Heraldry, British and Foreign with English and French glossaries. By John Woodward and George Burnett. New introd. by L. G. Pine. Devon. XXXVIII, 858 s. pl. ill.

Varemerker og heraldikk

Av Niels Garmann Johnsen

En artikkel i H. T.; »Gleder og savn i nye heraldiske håndbøker«¹⁾ etterlyser Hans A.K.T. Cappelen bl.a. belysning av logo'er og deres innvirkning på ny heraldisk formgivning.

Det har i sannhet vært skrevet for lite om sammenhengen mellom merker og symboler som anvendes i handel, og heraldikk. I Norsk Heraldisk Forenings medlemskrifter har man etterhvert tatt med en del stoff omkring emnet. I denne artikkelen er det forsøkt å gi en skissemessig oversikt over varemerkens historikk og tilknytning til heraldikk. Temaet er allikevel så stort og tidligere »upløyd«, og omfatter mange fenomener med liten innbyrdes sammenheng, at dette forsøket ikke kan bli stort mer enn et riss i overflaten.

Varemerker – definisjon

Ifølge leksikon og oppslagsbøker er et varemerke et kjennetegn som anvendes av dem som leverer varer og tjenester. I juridisk forstand kan begrepet også omfatte en vares navn, utforming eller emballasje. Det vil vanligvis forstås med begrepet varemerke er logo (merke/symbol) eller logotype (firmacts eller varens navnetrekk).

Norsk lov gir kun beskyttelse av en logo i en bestemt utforming. Bedrifter som har anvendt et bestemt symbol som merke, kan allikevel gjennom sin historie ha brukt dette i mange forskjellige utforminger, se fig. 1.

En bedrift som har hatt suksess med en vare i et marked under et bestemt merke, bruker gjerne det samme merket på alle bedriftens produkter. På den måten går merket over til å bli et emblemer som symboliserer hele organisasjonen. Moderne grafiske designere går den andre veien, og

skaper en såkalt »corporate identity«, en bevisst bruk av farger, emblemer og navneutforming som skal reflekteres i alle bedriftens varer og tjenester.

Det er ikke lett å skille skarpt mellom varemerker og heraldikk, ettersom heraldiske merker ofte brukes som varemerker²⁾. Mange varemerker lar seg også blasonere, selv om de ikke har en heraldisk ramme. Skillet går mer på funksjon enn på innhold³⁾. Litt humoristisk kan man vel si at mens heraldiske merker er kjennetegn som ble benyttet i kampen om territorier, er varemerker kjennetegn som benyttes i kampen om kundene.

Litt historikk

Pottemakeres merker er funnet på 4000-år gammel keramikk i Korinth i Hellas⁴⁾. Håndverkerens merker er også funnet på gjenstander i egyptiske graver. Handelen rundt Middelhavet ekspanderte gjennom det 4. og 5. århundre før Kristus. Porselenmakernes merker var vanligvis personens navn i en halvsirkel. Etter som han-

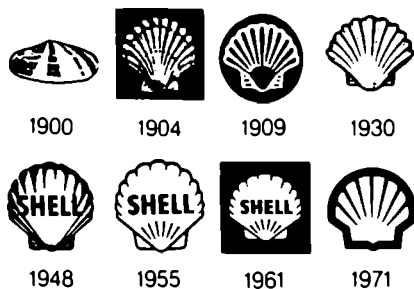

Fig. 1. Det nederlandske oljeselskapet Shells symbol ble første gang tegnet i 1900, og er siden blitt endret flere ganger. Etter Anisdahl og Christensen: Symbol, Oslo 1987.

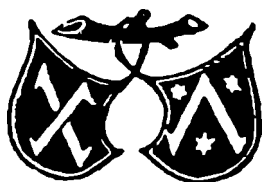

Fig. 2. Boktrykkermerke, år 1470. Etter Kuwayama.

delen ble mer internasjonal kommer figurer som f.eks. bier eller løvehoder i bruk. Emblemer og dekorasjoner på antikke vaser droftes av Woodward og Burnett som mulige forløpere for heraldiske figurer¹).

Steinhuggeres merker er funnet på antikke murer i Roma, Pompei og i Israel. Halvmåner, ljul, vinrankeblader og lignende enkle motiver var vanlig²).

Med den romerske statsmakts sammenbrudd i vest, i det 5. århundre etter Kristus, forsvinner byene som kommersielle sentre³), og vi får en diskontinuitet i bruken av varemerker. Med utviklingen av det middelalderiske samfunn tar handelen seg opp igjen, og varemerker blir vanlige i det 12. århundre.

Milepeler i bruken av varemerker er veksten i sjøfart, og laugsvesenet på 14-hundretallet, som merker i henholdsvis handel og produksjon. Andre fremskritt av betydning for utviklingen av kommersiell symbolikk er boktrykkerkunsten (i 1457 forekommer det første boktrykkermerket⁴), og den industrielle revolusjon som tar til i England mot slutten av 17-hundretallet. Kongelige badges, som særlig ble brukt fra Edvard III til Henrik VIII, har gitt opphav til mange emblemer spesielt for offentlige service-institusjoner på de britiske øyer.

Heraldikk som inspirasjon for varemerker – og omvendt

Av de 360 våpener som til nå er publisert i Skandinavisk Vapenrulle er minst 11 av

skjoldmerkene samtidig, og evt i en noe annen form anvendt som varemerke. Oftest er våpenet dannet av varemerket.

Kroner, skjoldholdere, adelige eller kongelige våpen brukes av og til rettmessig eller ikke, som merke for å gi inntrykk av kvalitet og eksklusivitet, i særdeleshet på nytelsesmidler. Bilprodusenter bruker ofte våpenmotiver fra deres hjemby eller landskap som varemerke. Mange varemerker har sitt opphav i en grunnlegger eller eiers personlige våpen.

Heraldikken påvirker også varemerker mer indirekte. Heraldikkens fargeregler er vel uovertruffet som middel til maksimal synlighet. Mange firmaer endrer på grunn av økt kunnskap eller kanskje gjennom prøving og feiling etter hvert sine varemerker slik at de blir mer i samsvar med heraldikkens flatestil og fargeregler.

Forenkling er et nøkkelord både i moderne grafisk design og i god heraldikk. Forenkling er allikevel ikke alltid nok. Moderne grafiske designere har mye å lære av heraldikkens stilisering og symmetri i komposisjonen. Heraldiske kunstnere og andre som komponerer nye våpen har på

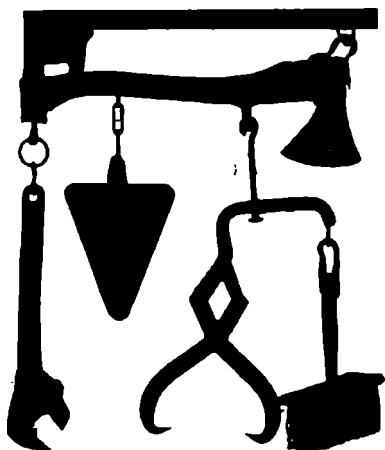

Fig. 3. Håndverksskiltene har gitt opphav til både slektsvåpen og moderne logoer. Etter Anisdahl og Christensen: Refleks, Oslo 1984.

Fig. 4. Carl Joachim Hambros' borgerlige våpen, utarbeidet av College of Arms 1843, uten mottoet «In Deo», danner utgangspunktet for Hambros Bank Limiteds logo. Ringene symboliserer verdens religioner, Falken er fra seglet til C. J. Hambros far, løven symboliserer hans britiske borgerskap. Gylde figurer i blått felt. C. J. Hambro ble forøvrig dansk baron i 1851, med tilføyelse av et kront midtskjold med Dannebrog.

sin side mye å lære av endel grafiske designeres evne til sterk forenkling, og til dristighet i valg av motiv i moderne logo'er.

Kilder og noter

- 1) Heraldisk Tidskrift Bd. 4 nr. 39.
- 2) Juridisk er det fullt mulig å dra et skille ettersom et våpen er definert etter sin blasonering, og et varemerke etter sin utforming. Om dette skillet også kan gjelde i historisk sammenheng, er mer diskutabelt, ettersom også varemerkers utforming varierer over tid.
- 3) Selvsagt finnes det store grupper varemerker som står heraldikk fjernt, f.eks. alfabetiske merker, mer eller mindre naturalistiske merker eller andre som ikke kan gjengis i heraldisk flatestil.

Fig. 5. Varemerke for Borregaard, nå en del av Orkla-Borregaard. Store bedrifter har fra tid til annen tatt skjoldlignende merker. Merket for det nye konsernet er endel forenklet.

- 4) Yasaburo Kuwayama: Trademarks and symbols. Vol 1. Van Nostrand Reinhold Co., USA 1972 s. 6.
- 5) John Woodward og Georg Burnett: A treatise on heraldry, British and foreign. David and Charles reprints, Storbritannia 1969, s. 26.
- 6) Samme kilde som 4.
- 7) Palmer og Colton: A History of the modern world to 1815. Alfred A Knopf, New York, 6 utg 1984, s. 30.
- 8) Samme kilde som 4.
- 9) Skandinavisk Vapenrulle frem til 1985-86-heftet. Blom, Sverige 1986.

Fig. 6. Moderne teknologi gjenspeiles i logo for American Telephone & Telegraph Co. Tendensen til å velge runde logo-former kan også skyldes innflytelse fra Japan, hvor slekts-Mon-merker har vært en viktig kilde til moderne grafisk design.

»Et lille traktatbrud«

Av Bjørn Bratbak

For en tid siden mottok jeg svar på en forespørsel til det danske Rigsarkivet. Som alltid ved henvendelser dit, kom svaret prompte, og var grundig og utfyllende. Det har ofte slått meg hvor forekommende danskene er ved forespørsler fra Norge.

Svaret fra Rigsarkivet kom på brevpapir med trykt brevhode; et våpenskjold tegnet etter kong Fredrik IIs kongevåpen og omgitt av årstallet 1582. Her har den norske løven plass i våpenets 2. kvadrat. Hvorledes kunne nå dette henge sammen? Den norske løve fremdeles i bruk i danske statseblemer?

En rask søking gjennom det meget hendige og omfangsrike register til HT gav klaff. Under oppslagsordet »Rigsarkivet« ble det henvist til en artikkel fra 1983 »Omkring Rigsarkivets mærke« (HT bd 5, nr. 48, s 381). Artikkelens forfatter var arkivar i Rigsarkivet og flittig skribent i HT, Nils G. Bartholdy. Av artikkelen fremgår at Rigsarkivets merke først ble brukt på tittelbladet av boken »Udsigt over de danske rigsarkivers historie« som utkom i 1884. Det opplyses videre at merket fremdeles er i bruk av Rigsarkivet på publikasjoner, brevpapir, arkivesker m.m. Merket var tegnet av Magnus Petersen, arkeologisk tegner og konservator. Tegningen var laget etter det kongeseigl som kong Fredrik II hadde latt fremstille i 1569. Nils G. Bartholdys opplysende artikkel slutter med å rose Magnus Petersens tegning og med å slå fast at »... Frederik IIs kongevåben vil vedblive med at være Rigsarkivets grafiske ansigt...«

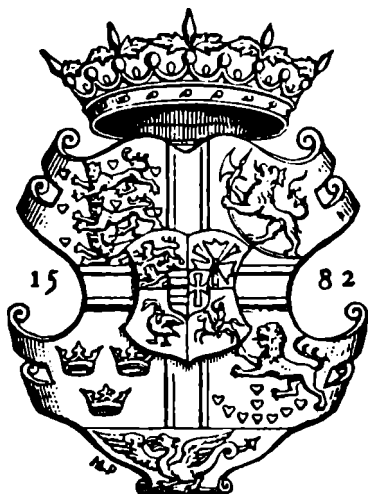
Nå er det slik at den norske løven i hele den mer enn 400 år lange unionsperioden med Danmark, inngikk i det felles kongevåpen. Selv etter at kong Fredrik VI ved

freden i Kiel i 1814 hadde avstått Norge til Sverige, fortsatte han og hele hans embetsverk å benytte den norske løven i embetssegl og stempler. Dette skapte irritasjon både i Sverige og i Norge, og kronprins Karl Johan, konge fra 1818, presset sterkt på for å få dansk kongen til å fjerne den norske løven fra danske våpen. Striden om dette varte i hele fem år, og først i 1819 sa Fredrik VI seg villig til å endre sitt våpen. Da hadde den russiske tsaren blitt trukket inn i stridighetene om den norske løven. Danske kongen hadde for sin del knyttet betingelser om utelatelse av løven til støtte for sitt syn på gjeldsoppjøret etter Kielerfreden. Om denne stridigheten heter det i et samtidig norsk dikt:

Norges Løve smiler med Foragt,
til hint Vrøvl om Kiel og Millioner.

Ordrubruken mellom de svenske forhandlere og de som forhandlet på vegne av kong Fredrik VI i spørsmålet om å fjerne den norske løven fra det danske kongevåpen, ble etterhvert stadig skarper. Fra svensk side ble det til slutt truet med at dersom dansk kongen fortsatte å føre den norske løve i sitt skjold, ville ikke den svenske kongen eller svenske myndigheter ta imot eller godta noe som helst dansk dokument merket eller utstyrt med segl hvor den norske løven var med.

Først etter den endelige fordelingen av den gamle statsgjelden var foretatt mellom Danmark og Norge høsten 1819, erklærte kong Fredrik VI at han ville gi avkall på den norske løven. Dette ble gjort i et separat tillegg til konvensjonen om gjeldsoppjøret, inngått mellom kongen av Danmark og Danmark på den ene siden,

Rigsarkivets merke fra 1884. Etter tegning i HT nr 48/1983.

og kongen av Sverige og Norge og »Norges Rige« på den annen side. Traktaten har en meget edel innledning:

»I den allerhelligste og udelelige Treenigheds Navn! Hans Majestæt Kongen af Sverige og Norge, og Hans Majestæt Kongen af Danmark, besjælede af lige Iver for end mere at befæste det Venskab og den gode Forstaaelse, som allerede imellem dem finder sted...«

Tilleggserklæringen om den norske løven ble avgitt i Stockholm den 1. september 1819 av den danske utsendingen, Hans Krabbe:

».... At Hans Høie Souverain forpligter sig til at lade af det Kongelige Danske Vaaben borttage Skjoldet med den Norske Løve, saa at hverken Hans Majestæt eller sammes Arvinger og Efterkommere skulle bruge eller lade bruge dette paa nogen Maade, hverken paa Acter, Documenter, Stempler, Mynter, Bygninger, Emblemer

eller andet, under hvilket Navn eller Benævnelse det maatte være«

Traktaten ble ratifisert av kong Karl Johan i Stockholm den 2. september 1819 og av kong Fredrik VI på Frederiksbergs slot den 13. september samme år.

Under forhandlinger om gjeldsoppgjøret i København tidligere på året hadde den norske statssekretær Holst brakt Norges rett til Island, Færøylene og Grønland på bane. Dette hadde gjort den danske utenriksminister Rosenkrantz så opphisset, at han sendte en klage over Holsts opptreden til den svenske utenriksminister Engestrøm. Rosenkrantz mente at Holst hadde opptrådt fornærmelig ved å stille krav på »nogen av de ældste danske land«, og han opplyste at det kunne komme på tale å utvise Holst fra Danmark av denne grunn. Noen måneder senere kom det melding fra den svenske utenriksministeren om at kong Karl Johan hadde besluttet å frafalle den norske påstand om eiendomsrett til Island, Færøylene og Grønland.

Mer enn 100 år senere skulle dette spørsmålet igjen bli årsak til strid mellom dansker og nordmenn. På nytt skulle den norske løve komme til å spille sin rolle i konflikten. I årene 1932 og 1933 stod Norge for den internasjonale domstolen i Haag i striden med Danmark om Øst-Grønland. Den norske regjeringen fikk da medhold av domstolen i sitt syn på at Norge hadde vært et eget kongerike også i unionstiden med Danmark frem til 1814, og ikke inkorporert i Danmark som en provins. Bilandene hadde således hørt til Norge frem til 1814. De beviser som ble fremlagt for domstolen til støtte for dette syn, var blant annet resultatet av de heraldiske undersøkelser som var foretatt om den norske løves selvstendige plass på mynt og i segl i unionsperiodene mellom 1319 og 1814.

Ved de norske historiske og heraldiske

undersøkelser forut for rettssaken hadde det danske arkivvesen vært særdeles imøtekommande overfor nordmennene. Etterhvert som stemningen mellom den norske og danske delegasjonen ved Haag-domstolen ble mer og mer amper, ble også dette moment trukket frem fra dansk side. Danskene hadde vært så imøtekommande med å la nordmennene slippe til i sine arkiver, at de selv ikke hadde fått forberedt seg godt nok.

Det vakte forøvrig forbauselse og sterk irritasjon i Norge at danskene i sin prosedyre hevdet at Norge i 1536 var opphørt å være eget rike og hadde gått inn som et ledd i det danske monarki, ganske som en hvilken som helst annen av Danmarks deler eller provinser. Den danske prosessfullmektig prøvde å pynte på dette ved å si at påstanden ikke var noe forsøk på å redusere den gløverdige rolle som Norge hadde spilt i nordisk historie både før og etter 1536. En av nordmennene i Haag karakteriserte dette innlegget som en dolk skjult med roser.

Den historiske og heraldiske ekspert i den norske delegasjonen var professor Oluf Kolsrud. Hallvard Trættestad som da var arkivar i Riksarkivet, deltok i de heraldiske undersøkelsene. I hans bok »Norges statssymboler til 1814«, Oslo 1933, finnes noen av resultatene han kom frem til. Trættestad konkluderer her med: ».... Heraldikken peker ikke på at Norge noen gang blev inkorporert, eller blev »provincs««.

Det var forøvrig to dansker som hadde bidratt til den norske løvens plassering og utforming i det nye kongeflagget, da Norge fikk sin fulle selvstendighet i 1905. Den norske minister F. Wedel-Jarlsberg forteller i sine memoarer fra 1905 at han om natten mellom 28. og 29. juni hadde et hemmelig møte i København med den daværende danske prins Carl, senere Norges kong Haakon VII. Wedel-Jarlsberg beret-

Arkivar Thisets tegning til kongeflagg. Tegningen gjengitt i Aftenposten 16. nov. 1905.

ter fra samtalen at prinsen allerede dengang gav uttrykk for at han ønsket et kongeflagg med den norske løve som motiv: »... Jeg måtte endelig skaffe ham et norsk kongeflag som han kunne føre ved ankomsten, likesom han ønskede som standart at føre det gamle røde flag med den gyldne løve ...«

Det tok tid før spørsmålet om kongevalg var endelig løst, og først den 15. november kunne den norske »revolusjonsregjeringen«, som svenskene kalte den, fastsette det nye kongeflagget. Det var da bare knapt en uke igjen til den nye kongen skulle holde sitt inntog i Oslo. I regjeringens resolusjon het det at kongeflagget skulle være høyrødt: ».... og indeholdende en opreist, kronet gylden løve, holdende i forlabberne en opløftet stridsøkse med gyldent skaft og blad af sølv«

Tegningen til det nye kongeflagget var utført av den danske arkivar Anders Thiset, som var regnet for den dengang fremste heraldiske ekspert i Norden. Hans tegning til kongeflagget, og hans forslag til ny utforming av riksvåpenet, ble gjengitt i avisene. For enkelte nordmenn falt det tungt for brystet at det ble innhentet utenlandsk ekspertise ved en slik anledning. Kunstmaleren A. Bloch kunne opprørt i et

avisinnlegg berette, at han hadde hørt at en av regjeringens medlemmer skulle ha uttalt: ».... at han ikke troede, at nogen her hjemme kunde gjøre et rigtig heraldisk Udkast til vort Rigsvaaben«.

Bloch tilføyde at det nye kongesflagget riktignok ble malt i Norge, men etter en dansk tegning. »Er det patriotisk?«, spurte han oppbrakt til slutt.

Det var også i Danmark at det nye kongesflagget første gang ble heist, og ikke utenfor Drøbak ombord i det norske kongeskipet »Heimdal«, som det feilaktig så ofte blir beskrevet i den norske historielitteratur. Om formiddagen 23 november steg kong Haakon VII og hans familie ombord i det danske kongeskipet »Dannebrog« som lå ved Tollbodsbyggen i København. Idet kong Haakon satte foten ombord, ble det nye kongesflagget heist i mastetoppen. Det finnes mange ordfagre skildringer av dette historiske øyeblikket, her slik som historikeren, professor Yngvar Nielsen opplevde det:

».... for første Gang paa mange Aarhundereder vaiede det stolte røde Kongebanner med den gyldne Løve. Det foldede sig ud

for Vinden, som om det vilde vise, at det var sig bevidst, hvad dette Øieblikk havde at betyde for norske Hjerter. Saa lagde Kongeskibet ud. Fra batteriet Sixtus lod den første Salut for Norges Konge og Norges Dronning under Løvebanneret«

Våre venner danskene har således på mer enn en måte hatt befatning med den norske løven, også etter at den offisielt og traktatfestet ble fjernet fra danske våpen og embetssegl i 1819. At det danske riksarkivet benytter seg av den norske løve som en del av sitt grafiske ansikt, bør vi oppfatte som et minne om den tid da de to land var nært knyttet til hverandre. Rigsarkivet forvalter fremdeles mange dokumenter som angår Norges historie, og dets utpregete serviceholdning ved forespørsler fra Norge har nok mange nordmenn kunnet konstatere. Fortsatt bruk av løven i Rigsarkivets merke burde derfor ikke krenke vår nasjonale stolthet, selv om den lærde jurist og medlem av den norske delegasjonen til Haagdomstolen, professor Jon Skeie, uttaler i sin bok om Grønlandssaken: ».... Det er alminnelig anerkjendt, at folkeretslige avtaler altid maa fortolkes strengt«

Riksvåpenutkast høsten 1905. Fra venstre: A. Thisets, A. Blochs, G. Munthes og Eilif Peterssens. Det siste ble ved kongelig resolusjon av 14 desember 1905 fastsatt som rikets våpen. Formelt ble det avløst i 1937 av Hallvard Trættembergs nye versjon, men fremdeles i 1989 er den gamle 1905-løven i bruk hos enkelte sendrektige statsetater.

Esbern Snares våben i Sorø og et Hvide-våben i Fårevejle kirke

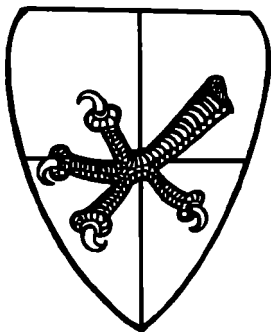
Af Sigvard Mahler Dam

I Sorø Klosterkirke er der et besynderligt våben ved Esbern Snare og hans to sønner Jens og Absalon Bælg. Da de var af Hvide-slægten skulle man forvente et par hjortevier som ærkebiskop Absalon benyttede sig af, eller måske et af de karakteristiske bjælkevåbener.

I stedet for et »Hvide-våben« ses: et firdelt skjold af blå og rødt hvorpå er lagt en gul ørnklo. Det samme skjold ses ved sveernes hertug Guttorm, som var fader til Esbern Snares tredje hustru Helene.¹⁾

Sveernes hertug Guttorm har naturligvis været en mægtig mand, men det virker besynderligt at en omtrent ligeså mægtig mand som Esbern Snare helt og holdent skulle have overtaget sin tredje svigerfaders våbenskjold, ligesom det omvendte også ville virke absurd. Dog, en vis form for simularisering af våbnene på grund af dette vigtige ægteskab er ikke usandsynligt.

Skjoldene som de fremtræder idag på våbenfrisen, og som de tilsyneladende har fremtrådt de sidste mange hundrede år, er sandsynligvis ikke oprindelige; det bevid-

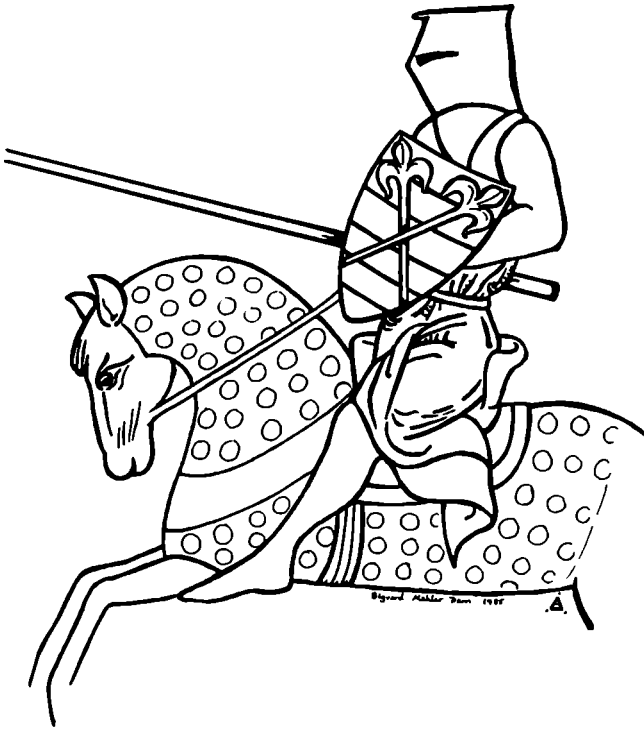
Hertug Guttorm på Sorø-frisen.

ner allerede den uheraldiske kvadrering af blå og rødt. Hvis man ser på Ringsted-frisens våbener idag, ikke engang 100 år efter deres istandsættelse, kan man se hvor hurtigt forvanskninger sker i vort fugtige klima. Det vil sige, at et firdelt skjold af ubestemmelige farver med noget krimskrams på meget vel af de fugleglade heraldikere i Sorø kirke kan være udlagt som det nuværende ørnklo-våben.

Men kan vi komme nærmere? Hertug Guttorms søn, Sigge Guttormsen, ægtede den svenske rigsforsandt Birger Jarls datter, Christina af Folkungernes æt. I 1282 besegler han et dokument hvor sigillet kendes.²⁾ Våbnet viser en fembladet rose, hvorfra udgår to liljestave. Ægteparets datter antog sit mødrene våben: Folkungernes oprejste løve.³⁾

Der er altså en chance for at Hertug Guttorm har ført et lignende »liljestavvåben«, og med dette in mente ses et interessant kalkmaleri i Fårevejle kirke i Ods herred på Sjælland i et nyt lys: en kæmpende ridder med lanse og skjold. Hvem det skal forestille er uvist, men det er sandsynligvis den lokale stormand der har bekostet kirkens udsmykning. Skjoldet er 5 gange tværdelt af rødt og gult, hvorpå er lagt 2 hvide, krydsede liljestave; maleriet er dateret til omkring år 1300.⁴⁾

Fårevejle ligger meget nær Esbern Snares borg, Kalundborg. Og slægten har haft godt i området. Tveje-Merløse kirke ved Holbæk har med sine tvillingetårne en meget stor lighed med Asser Rigs kirke i Fjenneslev, og netop denne landsby med mere gods donerer ærkebiskop Absalon Sorø kloster i 1198 8/6,⁵⁾ idet han kalder

Kalkmaleri i Fårevejle kirke. Tegnet af Sigvard Mahler Dam.

det sin fæderne arv, og dokumentet besegles af hans broder Hr Esbern Snares, dennes to sønner Absalon Bælg og Jens, samt søstersønnen Alexander (Due/Glob).

Nu kunne man tænke sig at »ørnekloen« på Sorø-frisen oprindelig var liljestave og - firdelt eller fem gange tværdelt - tilkendegav dem af Esbern Snares efterkommere, der havde hertug-blod i årerne, hvoraf én boede i Fårevejle omkring år 1300.

Noter:

1) Om skjoldefrisen se »Årbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie«, Kbh. 1877, J.

Kornerup »Skjalm Hvides Slægts Grave og Skjoldmærker i Sorø Kirke«; og især årgang 1883 H. Petersen »Skjoldefrisen i Sorø Kirke«.

2) »Svenska Sigiller från Medeltiden« ved B. Hildebrand, Sthm. 1862-67, 3die serie, plance 5, nr. 51.

3) som forrige note, plance 6, nr. 33 viser Margarethe Siggesdatters sigil, og nr. 34 hendes moders, Christines, sigil, begge med Folkungernes oprejste løve.

4) »Jeg ser på Kalkmalerier«, N. M. Saxtorph, Kbh. 1979, s. 112.

5) »Danmarks Riges Breve«, 1. rk. 3. bd., nr. 253.

Heraldica varia

Heraldik i DDR

I en recension av den finska kongressrapporten »Genealogica & Heraldica« nämns Dan Cernovodeanus uppsats om heraldik i östblocken (Heraldisk Tidsskrift nr 56, sid. 308). »Den kommunistiske ideologi har ikke højnet våbenkunsten, men brugen af gasværker, højspændingsledninger og turbiner som skjoldfigurer er ikke uden kulturhistorisk interesse«. Läsaren får uppfattningen att det råder stor skillnad mellan öst och väst när det gäller heraldik.

Jag har inte läst Dan Cernovodeanus uppsats, men jag litat på att recensenten Nils G. Bartholdy har tolkat den rätt. Men har författaren rätt i sina åsikter om östblockets heraldik. Det tvivlar jag på.

Från bekanta i Östherlin har jag fått en del heraldiskt material. En stor presentförpackning brevpapper låg prydligt inlagd i en låda vars lock på insidan är försedd med färgbilder av 15 östtyska stadsvapen. De flesta av dessa har också utgivits som frimärken under de senaste åren.

Från Östberlin har jag också fått en vapenbok »Unterhaltsame Wappenkunde« av Heinz Machatscheck, utgiven 1981 på Verlag Neues Leben i Berlin. Tyvärr är upplagan slut. Titeln »Underhållande heraldik« säger mycket om boken. Trots min bristfälliga tyska så har jag haft stor behållning av den lättlästa boken med ungefär 150 fina illustrationer, alla i färg.

Någon dominans av »gasverk, högspänningsledningar och turbiner« som recensenten nämner finns inte i den boken. Kanske beror det på att de flesta illustrationerna visar vapnen för de gamla tyska städerna. De fick sina stadsvapen långt innan de införlivades i DDR.

Ett kapitel i boken behandlar kortfattat andra länders heraldik t.ex. Finlands: »Auch die finnischen Stadtwappen imponieren durch ihre schlichte, moderne und eigene Stilisierung. Blau und Silber beziehungsweise Weiss, die Nationalfarben Suomis, sind vorherrschend, zum Beispiel in den Emblemen von Hanko, Hamina, Jyväskylä, Kajaani, Porvoo, Rovaniemi, Seinäjoki«. (Om detta är riktigt må de finska heraldikerna bedöma). Som illustration finns en färgbild av Helsingfors blågula vapen och en förklaring till de svenska färgerna: »Ebenso charakteristisch tingieren die Schweden ihre Wappen vielfach mit den Nationalfarben Blau und Gold beziehungsweise Gelb, die man übrigens auch in mehreren finnischen Stadtwappen wiederfindet, zum Beispiel in der vom schwedischen König gegründeten Stadt Helsinki, in Rauma und Turku«. Sedan följer en utförlig beskrivning av Helsingfors stadsvapen och historiken kring stadens grundande.

I bokens förord ger författaren uttryck åt det heraldiska intresset som finns i Östtyskland: »Es ist für jedermann, vor allem aber für die Historisch interessierte Jugend aufschlussreich, bildend und unterhaltend zugleich sich mit den Wappen unserer Städte zu beschäftigen; speziell für sie ist dieses kleine Werk (230 sidor!) geschrieben. Mit seinen Veröffentlichungen will der Verfasser zur weiteren Popularisierung der Städteheraldik in unserer Republik beitragen. Die Stadtwappen verdienen dies schon deshalb, weil sie ein wertvolles kulturelles Erbe sind, das nicht nur geeignet ist, wichtige Erkenntnisse über die Geschichte der einzelnen Orte zu vermitteln, sondern auch hilft, die Heimatverbundenheit zu wecken oder zu vertiefen«.

Ingrid Padel

Exempler på østtyske frimærker med byvåbner som motiv: Halle/Saale (1984), Leipzig (1984) og Erfurt (1983).

Lystvandingsprisen

I forbindelse med den 14. internationale kongres for de genealogiske og heraldiske videnskaber i København 1980 blev der på Kunstindustrimuseet afholdt udstillingen: En heraldisk Lystvandring. Udstillingskataloget blev delvis bekostet af Landsdommer V. Gieses Legat, mens resten af udgifterne og en reception for kongressens deltagere blev betalt af Alfred Goods personalhistoriske Fond.

Takket være et uventet stort salg af kataloget fremkom der efterhånden et overskud på 1.000 kr. På et bestyrelsesmøde i Societas Heraldica Scandinavica den 10. maj 1982 blev det bestemt at dette beløb skulle indsættes på en særlig bankbog til højeste forrentning, og at der af renterne hvert år kan uddeles en lystvandingspris i form af en eller flere flasker vin.

Prisen uddeles af bestyrelsen på den årlige generalforsamling til en person der i særlig grad har markeret den lystbetonede side af heraldikken – i skrift, tale eller på anden måde. De år hvor prisen ikke uddeles, tillægges rentebeløbet kapitalen.

Lystvandingsprisen blev første gang uddelet i 1985. Den gik da til Per Hougaard, motiveret i hans artikler om lærde og »snurrige« emner inden for heraldikken, f.eks. artiklen om dansk pyramide- og obelisk-symbolik.

Året efter blev prisen tildelt Ernst Verwohlt først og fremmest for hans initiativ som amtsdirrektør i Roskilde amtskommune til at få opsat det heraldiske ur i amtsgårdens store forhal (se HT V, hefte 49-50, s.289) samt for hans medvirken ved udgivelsen af Amtsrådsforeningens værk om den danske lokaladministration, der bl.a. præsenterede alle de danske amtsvåbener (se HT VI, hefte 55, s.204).

I 1987 var prismodtageren Henrik Degerman, hvis ofte humoristisk formulerede bidrag er med til at gøre tidsskriftet til oplivende læsning. Specielt fremhævedes artiklen om Rudolf Ray (HT V, hefte 49-50, s.214) og anmeldelsen af den finske adelskalender 1986 (HT VI, hefte 54, s. 199).

På generalforsamlingen i maj 1989 blev Ingrid Padel udnævnt til årets modtager af lystvandingsprisen på baggrund af hendes fornøjelige artikel »Heraldik och humor« (HT VI, hefte 58, s. 404).

A.T.

The Canadian Heraldic Authority

Ved en ceremoni i den canadiske hovedstad Ottawa den 4. juni 1988 overrakte Dronning Elizabeths yngste søn, Prins Edward, til Canadas Generalguvernør, Jeanne Sauvé, en kongelig resolution (»Letters Patent«), der bemyndiger Generalguvernøren til »at udøve og fastsætte bestemmelser for udøvelsen af alle myndigheder lovformeligt tilhørende Os (Dronning Elizabeth) som Dronning af Canada vedrørende tildelingen af våbener i Canada«. Med disse historiske ord blev Canada den første nation i Det britiske Statssamfund, Commonwealth, til at indehave myndigheden til på sit eget territorium at udøve det kongelige prerogativ, der ligger i tildelingen af heraldiske mærker.

På samme dato godkendte Generalguvernøren oprettelsen af »The Canadian Heraldic Authority« til at administrere dette ny ansvarsområde. Hjemmel til overførelsen af det kongelige prerogativ ligger i »Letters Patent« af 1947, hvorved embedet som Canadas generalguvernør defineredes. Disse bestemmelser bemyndigede generalguvernøren til at udøve alle prerogativer og myndigheder, som Kong George VI besad i egenskab af Canadas konge. På trods af overførelsen af de myndigheder, eller udøvelsen af de myndigheder, der vedrørte Canadas regering i almindelighed, havde man aldrig søgt om bemyndigelse til at tildele våbener i Canada. Indtil den 4. juni 1988 måtte canadiere, der ønskede at føre våben legalt, ansøge en af de to britiske heraldiske myndigheder, College of Arms i London eller Court of the Lord Lyons i Edinburgh. Med oprettelsen af »The Canadian Heraldic Authority« vil tildelingen af våbener altså nu ske af en canadisk myndighed til canadiere.

Heraldik og anvendelsen af grafiske symboler som kendetegn er ikke noget nyt fænomen i Canada. Den canadiske heraldik frembyder en rig blanding af på den ene side lokale klan-symboler, anvendt af landets oprindelige indbyggere, og på anden side symboler indført af europæiske indvandrere, hovedsagelig fra Frankrig, England, Skotland og Irland.

Oprindelsen til de symboler, der anvendes af Canadas oprindelige befolkning er ikke klar, men det regnes for utvivlsomt, at der er tale om en århundreder, hvis ikke årtusinder, gammel tradition. Mange af de gamle symboler, klare og smukke i deres fremtræden, har repræsentation

ret - og repræsenterer stadig for nutidens efterkommere af den første befolkning - vigtige elementer i disses sociale struktur, med blandt andet traditionelle systemer for brug og arv af symbolerne.

Egentlig heraldik i europæisk forstand indførtes i Canada med franske og engelske opdannelsesrejser i det 16. og 17. århundrede. Heraldiske mærker blev således anvendt i forbindelse med, at nyopdagede landområder blev taget i besiddelse. Her var naturligt nok især fransk og engelsk kongelig heraldik fremtrædende.

De første våbener, skabt for de canadiske kolonier, opstod i første halvdel af det 17. århundrede. Det første var våbenet for Nova Scotia, tildelt af Skotlands Lord Lyon King of Arms i 1625. Dette blev i 1638 efterfulgt af våbenet for Newfoundland, tildelt af College of Arms i London. Senere i samme århundrede tildelte den franske konge, Louis XIV, de første våbener til enkeltpersoner bosiddende i det daværende »Ny Frankrig«.

Selv om tildelingen af våbener i de efterfølgende århundreder fortsat skete uden for Canada, fik de våbener, der tildeltes canadiere, i stigende grad et lokalt tilsnit, idet man mere og mere benyttede sig af symboler hentet fra eksempelvis den lokale flora og fauna. De to bedst kendte af sådanne symboler er vel nok ahornbladet og bæveren.

Ahornbladet udviklede sig i løbet af 1800-tallet til Canadas nationale symbol. Det indgik i 1860 blandt andet i dekorationer tildelt i forbindelse med Prinsen af Wales' (den senere Kong Edward VII's) officielle besøg i landet. Siden 1860 har ahornbladet endvidere indgået i flere regimentsbadges, og i 1868 blev det optaget i våbenerne for de provinser Ontario og Manitoba. Fra 1876 til 1901 sås ahornbladet på alle canadiske mønter. Fra 1921 blev tre ahornblade optaget i det kongelige canadiske våben (statsvåbenet), og i 1965 antoges det internationalt vel nok bedst kendte canadiske symbol, det smukke rød-hvide nationalflag med et enkelt ahornblad som centralt motiv.

Bæveren optræder i canadisk heraldik fra begyndelsen af 1600-tallet. Inspirationen til denne flittige gnavers heraldiske eksistens blev givet af den rige pelshandel (ikke mindst med bæverskind), der udviklede sig i landet, og som gjorde Canada attraktivt, for ikke at sige lukra-

tivt for de koloniserende magter. Bæveren blev jaget i en sådan udstrækning, at den i midten af det 19. århundrede var nær udslettelse. Den blev optaget i byen Montreals våben i 1833, og i 1851 opråbte den på Canadas første frimærke »The Threepenny Beaver«. Bæveren blev officielt statssymbol, da en »forordning til anerkendelse af bæveren (castor canadensis) som symbol for Canadas suverænitets« fik kongelig approbation i 1975.

Interessen for heraldik er vokset stærkt i Canada i dette århundrede, især siden 1945, hvor mange lokalsamfund, deriblandt flere provinshovedstæder begyndte at få tildelt våbener. I dette århundrede har den canadiske heraldik endvidere udviklet sig under indflydelse af traditioner fra det kontinentale Europa samt fra Asiens symbolverden.

Etableringen af en selvstændig heraldisk myndighed i Canada skal ses som en virkeliggørelse af et ønske om at »nationalisere« heraldikken for derigennem at medvirke til at styrke den nationale selvfølelse, der har været stærkt voksende i det seneste århundrede. Selv om våbener fortsat alene vil kunne føres lovligt i Canada efter officiel tildeling, ser »The Canadian Heraldic Authority« det som sit fornemste mål at gøre heraldiske mærker tilgængelige for alle, der måtte ønske det. Det er dog samtidig et erklæret mål for myndigheden at opretholde så høje tekniske og kunstneriske standarder som muligt.

Foruden tildeling af nye våbener og registrering af allerede eksisterende våbener, flag og badges vil den ny myndighed blandt sine aktiviteter regne registrering af traditionelle symboler (d.v.s. som anvendt af landets oprindelige befolkning), registrering af genealogiske oplysninger vedrørende arv af våbener, oplysning af offentligheden om korrekt brug af heraldik samt oplysning om kunstnere til udførelsen af heraldiske opgaver.

Tildeling af våbener vil som hidtil ske efter ansøgning, nu altså blot til den canadiske myndighed i stedet for de britiske myndigheder, og det samme gælder registrering af allerede eksisterende våbener. For de sidstnævnte kræves bevis for en tidligere tildeling og for nedardede våbener tillige bevis for retmæssigt slægtskabsforhold til den oprindelige modtager af våben-tildelingen. Det forventes, at den heraldiske myndighed vil opbygge et væsentligt lager af

heraldiske og genealogiske oplysninger, som med tiden tænkes gjort tilgængelige for offentligheden. Kernen i denne samling af oplysninger vil blive et nyt register »The Public Register of Arms, Flags and Badges of Canada«. I dette register vil blive optaget skrevne og kunstneriske gengivelser af alle officielt godkendte våbentildelinger – og registreringer.

»The Canadian Heraldic Authority« ledes formelt af Generalguvernøren, og under hende rangerer »The Herald Chancellor«, »The Deputy Herald Chancellor« og »The Chief Herald of Canada«. Sidstnævnte fungerer som den canadiske regerings øverste heraldiske rådgiver og er den ny myndigheds daglige leder. Canadas første »Chief Herald« er Robert T. Watt, tidligere formand for Det canadiske heraldiske Selskab og direktør for Vancouvers museum.

De heraldiske officerer tæller desuden tre horder med embedsnavnene »Athabaska Herald«, »Saint-Laurent Herald« og »Fraser Herald«, der også er den officielle våbenmaler. Myndigheden bistås endvidere af en rådgivende komite, udnævnt af generalguvernøren, og bestående af repræsentanter for ministerier og andre offentlige institutioner, provinsernes regeringer samt forskellige interessegrupper.

Udvikling og håndhævelse af et heraldisk system i et land så geografisk stort og så socialt og kulturelt vidtspændende som Canada er utvivlsomt en enorm og udfordrende opgave. Samtidig med at alle samfundets grupper skal tilgodeses, må man sætte meget ind på at opretholde så høje standarder som muligt i skabelsen af ny heraldik. Omvendt må de standarder og retningslinier, der sættes, ikke afskrække eventuelt interesserede fra at søge om tildeling af heraldiske mærker. Traditioner skal tages i betragtning, men samtidig skal heraldikken være moderne i sin udformning for at kunne overleve i et nutidigt samfund.

De signaler, der fra starten er udgået fra den ny canadiske heraldiske myndighed, tyder på, at man er sig disse forhold bevidst, og at man tager opgaven seriøst og med entusiasme. Af de samme signaler fremgår som nævnt også, at man agter at gøre heraldikken og frem for alt *brugen* af heraldik, så tilnærmelig som mulig for »den almindelige borger«, samtidig med at man vil opfordre til øget brug af heraldiske mærker hos offentlige og private institutioner og firmaer. Man forstår, at grundlaget for mo-

derne heraldiks videre udvikling og beståen er en øget »popularisering« (i ordets bedste forstand). Heraldikken skal kunne appellere til en så bred kreds som muligt, og den skal kunne anvendes af alle til at udtrykke national eller lokal social og kulturel identitet. Dette fremgår ikke mindst af den vægt, der lægges på at inddrage de oprindelige indbygges symboler i heraldikken.

Denne underliggende – og rigtige – tankegang har fra myndighedens side aktivt givet sig udtryk i udsendelsen af pressemeddelelser og udgivelsen af fornemt illustreret informationsmateriale, om såvel den heraldiske myndighed selv som heraldik i almindelighed. I dette materiale er blandt andet eksempler på, hvordan de officielle våbenbrevne tænkes udført: kalligraferede og med gengivelse af såvel det tildelte våben som Canadas våben, Generalguvernørens våben samt våbenet for den heraldiske myndighed. Alt smukt udført i bedste heraldiske tradition og stærkt, sikkert og moderne i karakter.

Våbenet for »The Canadian Heraldic Authority« selv er en god reklame for den »ny« canadiske heraldik. Beskrivelsen lyder: »Skjold: I hvidt felt et rødt ahornblad, hvorpå er lagt et hvidt skjold. Hjelmfigur: En gående gul løve, kronet af Imperiets krone (= den britiske kongekrone) og holdende i dexter forlab et hvidt skjold, hvorpå er lagt et rødt ahornblad.«

Sunit Saigal

Heraldisk litteratur siden sidst

Innføring i heraldikken

Stefan Olover. *Introduction to heraldry*. Gallery Books, New York. 1987. 72 s. ISBN 0-8317-4433-2. Pris ca. 60 NOK.

Bokens forfatter gav opp en karriere i landbruket i 1970, og begynte å arbeide som selvklært freelance glassgravør og heraldisk illustratør og han er medlem av The Heraldry Society. Hans arbeide fører ham rundt om i hele verden og han har utstillinger regelmessig.

Dette er som tittelen sier, en innføring i heraldikk, og det må tilføyes, hovedsakelig britisk heraldikk. Boken er tradisjonelt bygget opp med en innledning, opprinnelsen til heraldikken, heroldene, «The colours of heraldry». «Heraldic Accesories» omfatter skjoldet, hjelmen, hjelmtegnet, vulst, hjelmkrone, rangkroner, skjoldholdere, motto og badges for å nevne noe. Forfatteren kommer også inn på beskrivelse av våpen og hvilke motiver som brukes.

Bokens sterke side er illustrasjonene, hvilket vel må forventes av en heraldisk illustratør. Egne farvelagte tegninger illustrerer teksten, foruten at det er fine farvefotografier fra f.eks. Henrik VIII's kapell i Westminster Abbey med Bath-riddernes bannere, adskillige gravmaler med fin heraldikk, glassmalerier, våpenruller, og andre kolorerte håndskrifter.

Men den kan være farlig å bruke hvis man vil lære seg engelsk heraldisk terminologi. Enradet sjakkmønstrer bjelke kalles chequy, toradet sjakkmønstrer bjelke kalles compony og tredradet kalles counter-compony. Jeg siterer fra Woodward's *A treatise on Heraldry British and Foreign*: «Componé, compony (F. componé) - Formed by a single row of rectangular pieces of alternating tinctures. Counter-compony - Formed by a double row of small squares of alternating tinctures». Betegnelse for lozenge (rombe eller rute) og fusil (spissrute) er også byttet om. Vi finner også «two bendlet». Det skal vel være «two bendlets». Det virker som om det ikke er lest nøye nok korrektur. Dette får vi bekreftet ved å se i glossary, hvor vi finner «COUNTER-COMPANY (sic!) Of two rows of differently coloured square sections arranged alternately».

Noe jeg savner i mange heraldiske bøker er: Hvordan blasoneres et skrådelt våpen? I boken er gjengitt et våpen skrådelt av rødt og sølv. I hvilken rekkefølge skal det beskrives? Woodward ville blasonere det: Per bend gules and argent. Men på fransk er det klarere: Tranché, de gueules sur argent. Sven Tito Achen ville sagt: Skrådelt af rødt over hvidt. Det er heller ikke til å misforstå.

På smussomslaget finner vi et flott våpen med i dexter halvdels øvre halvdel Spania (Castilla, Leon, Aragon, Sicilia, Granada), mens vi i dexter halvdels nedre halvdel finner Østerrike, Burgund (ny og gammel), Brabant. Denne nedre halvdel har herteskjold kløvd av Flandern og Tyrol. I sinister halvdel finner vi Frankrikes liljer kvadrert med Englands leoparder. Piler viser hva de forskjellige feltene er. Har leserne gjettet hvilke «impaled arms» dette er? Jeg tipper på Filip II av Spania (han med armadaen) og dronning Mary av England (hun den blodige). Men for en som skal introduseres i heraldikken kan ikke det være så lett. Noen ord om hvem som har ført våpnet kunne være på sin plass.

Harald Nissen

Flaggor på postkort

Ilkka Kantola - Kari K. Laurila - Teuvo Termonen: *Postkort från ofärdsåren, del 2*. Flaggekort. 2.1. Konungariket Sveriges och kejsardömet Rysslands flaggor. Vammala 1988. Hft, 282 ss, rikt ill i färg o sv-v. Distribution Collegium Heraldicum Fennicum, Box 3, SF-01661 Vanda, pris FIM 200.-.

Med ofärdsåren forstås tiden mellan det s.k. februarimanifestet 1899 och Finlands självständighet 1917. Februarimanifestet beskar Finlands autonomi i förhållande till det ryska riket och ledde till den frihetskamp, som 18 år senare nådde resultat. Ofärdsåren var en period av aktivt och passivt motsånd mot den ryska regimen, men också en period av nationellt och kulturellt oppvaknande.

Jämsides med blomstringen inom konst, litteratur och musik uppstod också en heraldisk

blomstringstid. Nationella vapen och flaggor gjordes till symboler för motståndet och frihetskampen.

Postkort var ett sätt att sprida budskapet både inom och utom Finland. I postkortsboken del 1 behandlades kort med militära motiv. Del 2.1 ägnas kort med svenska och ryska flaggor; på den tiden hade Finland ingen egen flagga.

Texten är genomgående finsk-svensk-engelsk, vilket gör boken lättillgänglig. Historiska och heraldiska inledningar vägleder också en läsare utan förhandskunner. Varje kort är dubbelsidigt avbildat och korten är ordnade i grupper efter motiv. Totalt avbildas ca 150 postkort och dessutom i förtydligande bilder ca 120 flaggor.

Finlands historia berättas här sedd ur postkortens och flaggornas synvinkel. Synvinkeln är ovanlig och därför intresseväckande också för den som i olikhet med författarteamet inte är passionerad postkortssamlare. Trots - eller kanske tack vare - detta, besitter författarna ett djupgående historiskt och heraldiskt kunnande.

H. Dgm.

Våbenrullen

Skandinavisk Vapenrulla 1987-88. Redigeret af Christer Bökwall, Tor Flensmarck og Jan Rancke. 24 sider i farver. Stiftelsen Skandinavisk Vapenrulla, Falsterbo 1988. SKr. ??

Det foregående hefte i våbenrulle-serien blev anmeldt i Heraldisk Tidsskrift nr. 55 (side 231). Nu foreligger det nyeste bidrag til dette smukke og højt fortjente værk. Det omfatter numrene 361-384, altså 24 våbener, hvortil dog skal lægges, at to af våbenerne er gengivet i to versioner. De fleste, 21, er naturligvis slægtsvåbener; af de øvrige er det ene for en kommune (Svedala, se HT VI, hefte 58, s. 380) og de to for kirkelige institutioner (Västra Frölunda Församling, Jesu Moder Marias Kloster). Også nogle af slægtsvåbenerne har et stærkt kirkelegt præg (biskop Per-Olov Åhrén, biskop Bengt Wadensjö, domkirkekapellan Per Arne Joelsson). Heftet indeholder denne gang ingen adelige våbener og kun et par stykker af flere hundrede år gammel oprindelse, det ene en heraldisering af et bomærke fra 1677 (Löwenius). De øvrige er nyere eller helt nye våbener, hvis symbolindhold for det meste forklares i den til-

hørende tekst. Det mest originale våben er nok slægten Lockmanns, som viser tre propeller (skibsskruer) og en bølgeskure. Den saltvandsduftende forklaring må ligge i oplysningen om, at våbentagerens far var »ångbåtsbefälhavare».

Bortset fra et dansk og et finsk er alle våbenerne svenske, lovt for de andre skandinaviske lande.

Som sædvanligt er hovedparten (17) tegnet af Jan Rancke, fem af Bengt Olof Kälde, mens Jacques de Waern, Tor Flensmarck, Christer Bökwall og C. Ståbis (våbentageren selv) hver har tegnet et. Den kunstneriske standard er høj; det er en nydelse at blade i heftet.

A.T.

En klassiker

Arvid Berghman: *Heraldiskt vademecum*. Facsimiletryk, udg. af Numismatiske Litteratursällskapet i Göteborg 1988. 40 s., ill. SKr. 30 på Giro konto 878124-7 (Sverige).

Hovkammereren Arvid Berghman (1897-1961), der var tilknyttet det svenske riksheraldikerembede og var Heraldisk Selskabs første æresmedlem (se nekrolog HT I, hefte 4, s. 171), udgav i 1938 sin lille *vademecum* (lat: gå med mig), hans første selvstændige arbejde efter en række tidsskriftartikler.

Den er tænkt som en lettilgængelig introduktion, en appetitvækker. Kort og klart, men alligevel levende skildrer den heraldikkens opståen og udvikling, dens brug gennem tiderne og reglerne for dens rette anvendelse. Der gøres op med gamle fordomme, såsom at kun adelige har ret til at føre våben. Kort sagt, den rummer, hvad den alment dannede person bør vide om heraldik. Baggrunden for bogens fremkomst var netop Berghmans konstatering af, hvor ringe kendskabet til heraldik var, selv hos folk, som burde vide besked.

Det lille hefte, som er i A 5 format, er et lidt formindsket, fotografisk optryk af originaludgaven. Det har tydeliggjort, men ikke just forskønt heftet, at man på grund af formindskelsen har været nødt til at forstørre et hjørne af skjoldene, der viser de heraldiske skraveringer. Ellers prydes bogen af illustrationer udført af sine heraldiske kunstnere med Friedrich Britze i spidsen.

Berghmans elegante og lette tekstbehand-

ling præger værket. Typisk er den afsluttende setning, som fortjener at citeres: »Visserligen är heraldik ingen oundgänglig livsfröndhet, men fulländad och rätt använd vapenkonst har ett estetisk värde, som ej är att föraktas.»

A.T.

Japansk heraldikk

John W. Dower. *The elements of Japanese design. A handbook of family crests, heraldry & symbolism. With over 2700 crests drawn by Kiyoshi Kawamoto.* Weatherhill. New York 1971. 176 s. \$22,50. ISBN 0-8348-0143-4. Third printing 1982.

I første bind av dette tidsskrift (1:8 (1963), s. 345-349) skrev Christian Otto Achen, far til Sven Tito Achen, en interessant artikkel om «Japansk Heraldikk». Den som ønsker en rask innføring i emnet, henvises til den artikkelen.

Men det finnes bøker om emnet. Nu var en kollega av meg 2 år i Japan, sammen med sin mann. Hun brukte øynene godt og sendte oss slike morsomme og interessante brev. Jeg skrev til henne at hun måtte være oppmerksom på den spesielle japanske heraldikk, det såkaldte *mon*, som japanske krigere bar på sin rustning, og som man også idag kan finne på japanske drakter, bruks- og kunstgjenstander. Tänk dere hvilken gledelig overraskelse å pakke opp julegave fra Japan med en nydelig bok om dette emnet.

Forfatteren underviser ved University of Nebraska og har sin utdannelse fra Amherst og Harvard. Enskjønt hans spesialitet er det fjerne østens historie og språk, har han også spesiell svakhet for japansk kunst og kultur. Han bodde flere år i Japan og la da planen for denne boken, mens han arbeidet med et prosjekt om japansk design. Under arbeidet med å samle, sortere og identifisere merkene, ble han oppmerksom på en betydelig samling av originale tegninger av *mon*. Det skjedde rent tilfeldig. I arbeidet med å undersøke eksisterende kataloger, som forfatteren i forbindelse med Yoshihiro Kawamoto, som hadde rettighetene til dette arbeidet. Forfatteren iraff ham i hans hjem og forklarte ham om prosjektet. I samtalens løp fikk Kawamoto ned en pappeke fra loftsetasjen, som inneholdt originale tegninger av slike emblemer. De var tegnet for mange år siden av hans bestefar, Kiyoshi Kawamoto. De var tegnet på 3×3¼ tommer store kort (1 engelsk tomme er lik 2,54

cm). I boken er de gjengitt med 1/3 av denne størrelsen. De er tegnet med tusj, slik at de fremstår som hvite mot en sort bakgrunn. Kiyoshi Kawamoto hadde planlagt å utgi en bok. Men han døde i 1933, og siden hadde tegningene bare blitt liggende. Dower fikk tilbud om å bruke samlingen til sin egen publikasjon.

Japansk heraldikk kan ligne den kristne verdens heraldikk, men det er også store forskjeller. Den er like gammel, ble først tatt i bruk av aristokratiet og krigerklassen, og senere tatt i bruk av andre samfunnsklasser. Det opereres med motiver fra plante- og dyreriket. Bruks-gjenstander brukes også som motiver, ved siden av mere abstrakte motiver. Men det er ikke fastsatt bestemte farver for et bestemt *mon*. Et motiv kan også differensieres. De kan også bruke deler av et motiv. F.eks. kan en drage være representert ved å gjengi halen, klørne eller skjellene.

På de første 35 sider finner vi emner som røttene til heraldisk design, blomstringen av den heraldiske praksis og symbolismen i japansk heraldikk. Videre fortelles det om de forskjellige motiver. Så kommer de 2715 tegninger. Ved første øyeblikk kan det virke ensformig med slike sort/hvite tusjtegninger. Men man skal fordype seg i det, og oppdager snart mangfoldigheten i motivene, og hvordan et motiv kan varieres. Det er også et appendix med betydningen av ideografiske våpenmerker, et par sider med bibliografiske noter og en index til slutt.

Sol, måne, drage, påfuglhane, skipladde, tiger og kråke, disse, heller enn de velkjente chrysanthemum og Paulownia (keisertré), var emblemene til de tidlige japanske herskere. Den gamle hoffhistorie *Shoku Nihongi* beskriver deres avbildninger på keiser Mommus bannere i år 701. Alle er meget gamle kinesiske emblemer, og sammen var de bærere av en viktig mytologi, som gjorde herskeren til omdreingspunktet for en kosmisk harmoni.

Lik tronens lånte emblemer, var den japanske heraldikkens røtter aristokratisk og av fremmed herkomst, brakt til øyene fra Kina under T'ang dynastiet (618-907). I løpet av disse århundrer, bredte kinesisk innflydelse seg til alle deler av japansk samfunnsliv og kultur, fra regjering og religion ned til de minste detaljer av design. Her, særlig blant forbildene til hoffdrakter importert fra T'ang Kina, er det vi finner røtter til japansk heraldisk design.

Opprinnelsen er gjenspeilet i det kinesiske ideogram (billedtegn), som brukes til å betegne våpenmerke på japansk - *mon*. Billedtegnet kan deles opp i tegnene for *tråd* og *markering*, eller med andre ord *broderi*. Dette er tankevekkende, for det avslører at den første estetiske unnfangelse av mange grunnleggende elementer i japansk design ikke ligger i den teknikk som er mulig med penn eller pensel, men heller i den som er mulig med tråd.

De kinesiske mønstrene brukt opprinnelig på hoffdrakter, ble betegnet som *yosoku monyo*. Disse blandet seg med en innfødt design, som et senere mindre kinesisk påvirket samfunn hadde skapt. Diamantformer og sirkulære former av «himmelske legemer» og mange av de grunnleggende elementer i japanske våpenmerker som hexagon og «melon» (mokka) er blant *yosoku monyo*, så vel som en mengde stiliserte blomster omfattende chrysanthemum, keisertré, blåregn, Gentiana (søterot), peon, iris og lotus. Den stiliserte skyformasjon, trane, føniks og løve er likedan kinesiske motiver fra denne tidlige periode. Alt dette ble brukt ved det japanske hoff så tidlig som Nara-perioden (704–84). Når, tre eller fire århundrer senere hoffaristokratiet begynte å anta spesielle familieemblemer, var det ofte til dette lager av kinesisk tekstildesign de vendte seg. Krigerklassen vendte seg også til denne kilden.

Senere finner vi utviklet rene japanske motiver som vann, insekter, fisk, fugler, pattedyr, mennesker.

Spørsmålet melder seg så. Finnes det utviklet en lignende kinesisk heraldikk med arvelige emblemer brukt av forskjellige samfunnsklasser? Eller var det bare keiserfamilien som brukte drager? Ihvertfall kan denne boken varmt anbefales.

Harald Nissen

Schweiziska vapen och fanor

Joseph Melchior Galliker: *Schweizer Wappen und Fahnen*. Eine Schriftenreihe der Stiftung Schweizer Wappen und Fahnen, Heft 1. Luzern 1987. Hft, 76 ss, ill i färg osv-v. Utgivarens adress Lützelmatstrasse 4, CH-6006 Luzern, pris CHF 20,-.

En riddare i medeltida rustning sida vid sida med en motorcyklist i storthjelm og skinn-dråkt. Heraldik på trafikmärken og parke-

ringsautomaten, takkronor og væggmålninger. Den dramatiska berättelsen om sigillet på flodbotten.

Ovan några exempel på det varierande innehållet i detta charmfulla lilla häfte, som sett dagens ljus i det alltid heraldiskt alerta Schweiz. Den smakfullt utstyrda broschyren inleds med en heraldisk handbok, som jag tror att också en icke-heraldiker har möjlighet att dra nytta av.

Schweiziska kantons- o.a. vapen är naturligtvis utförligt presenterade på vackra färgplanscher. I små essäer belyser författaren heraldikens användningsmöjligheter, heraldikens som vetenskap samt humorn i heraldiken. Boken avslutas med en bokförteckning.

Med högt ställda förväntningar ser jag fram mot häfte 2, som torde utkomma under 1989, i hopp om att det fräscha greppet fortsätter.

H. Dgm.

Finlands adels vapenbok III

Finlands Ridderskaps och Adels Kalender 1989. Enligt uppdrag av Riddarhusdirektionen utgiven av Carl Ehrnrooth. Frenckellska Tryckeri Ab, Esbo 1988. Inb, 738 ss, 31 färgpl. Distribution Förlagsaktiebolaget Frederika, Box 55, SF-02271 Esbo, pris FIM 380,-.

De tre senaste upplagorna av Finlands adelskalender har innehållit en färgbilaga med vapnen för de levande ätterna på riddarhuset, ordnade alfabetiskt efter ättens namn. I kalendern 1983 utkom vapnen för A-B, 1986 för A-G och nu 1989 för H-R. Jag hänvisar till mina tidigare recensioner i HT 48, 1983 s 386 och 54, 1986 s 199.

Mycket att tillägga till dessa recensioner finns inte nu. Det skulle då vara att adelskalendern numera är tvåspråkig svensk-finsk, att professor Jarl Gallén skrivit en inledande uppsats om Finlands ridderskap och adel, att ätten Rosenbröjers vapenfärger förvanskats till följd av brister i färgtrycket och att för ätten von Knorring presenteras ett tyskinspirerat kvasimedeltida vapen, som helt avviker från de övriga nyrenässanssköldarna, som George Granfelt förtjänstfullt skapade 1888.

Det intressanta knorringska vapnet är för övrigt presenterat av Otto Haxthausen i HT 37, 1978 s 346 och 48, 1983 s 388.

H. Dgm.

Heraldiska föreningar i Polen och i Tjeckoslovakiet

Ludvik Schmid och Jaroslav Baruch: *Heraldicá minuci 1987-88*; Prag 1988; 77 s; Utg. av Club pro česko heraldicu a genealogii; III 21 Praguc 1, PS 609.

I boken redovisas vapen och biografiska uppgifter – för var släkt en vapen- och en textsida – beträffande medlemmar av invandrade irländska (I) och skotska (S) släkter och även av några engelska (E) släkter enligt följande förteckning: Brown of Camus (I), Butler (I), Cavanagh (I), D'Alton (?), Ennis eller Enis of Atter (I), Burke-Galstown (I), Hamilton (I), Jenison of Walworth (E), Johnston-Kroeggeborn (S), Lacy of Ballyngarry (E), Lodgman of Auen (I), Lockhart-Wishheart of Lee (S), Loudon (S), MacBrady of Loughtec (I), MacCaffry (I), MacNeven O'Kelly of Aughrim (I), Maggawly-Cerati of Calry (I), MacGuire of Tempoc (I), Murray of Belgum (S), Nugent of Westmeath (I), O'Brien (carlgrenen Thomond) (I), O'Donell (I), Ogilvy (S), O'Reilly of Ballinlough Castle (I), Osborne (E), Parish (E), Skene (S), Smith MacGawan of Balroe (I), Spens of Bodham (S), Taaffe (I), Wallis (I), och Watlet (I). I förkortat sammanhang nämns medlemmar av släkterna Livingstone, MacMahon, Dillon O'Kelly of Gallagher och Swinburne. Efter den tre och en halv sida långa inledningen återges bild av lejonvapnet för alke-misten doktor John Dec.

Doktor Schmid är angiven som »autor activé«, och Jaroslav Baruch är ansvarig för det förnämliga bildmaterialt.

Litteraturförteckningen omfattar fyra och en halv sida, och doktor Schmid är i denna nämnd femton gånger.

Några av de uppräknade släkterna invandrade under 30-åriga kriget. I den kejserliga armén fanns åtminstone ett irländskt regemente. Med Elizabeth Stuart följde unga skottar till hennes nya hov i Pfalz, bl.a. John Spens, som efter slaget vid Vita berget 1620 tydligen följde den flyende armén till Schlesien och som bör betraktas som stamfar för den sedermera riksfriherrliga ätten Spens von Booden.

Ytterligare skotska släktnamn fanns bland invandrarna i dåvarande Böhmen, Mähren och Schlesien. I arkiven finns åtskilliga intyg, i vilka undertecknarna garantera vederböran-

des skotska adliga börd. Jeg har avskrifter av sådana intyg, utfärdade av representanter för släkterna Gordon, Leslie (båda kända i sammanhang med mordet på Wallenstein), Chamberes, Harrison, Hay, Mackay, Mullan, O'Donald, Whitlock och Right (Wright?). De har jämte en Nugent och en O'Brien vitsordat ätten Spens' rätta börd.

Vapenbilderna inbjuder till intressant jämförelse med respektive släkts övriga kända vapen. De svenska Hamilton-ätterna är också från Irland och har som brisyr en crescent, men i det kvadrerade släktvapnet i boken är de två fälten med de tre rosorna belagda med en tornérkrage med tre tinnar. En detalj i Spensvapnet ger anledning till spekulationer angående vapnets tillkomst och ättegrenens ursprung. I det i boken avbildade vapnet – i blått fält ett lejon av guld, överlagt en röd balk, belagd med tre brinnande svarta bomber – är lejonet både i sköld och i hjälmprydnad försedd med krona, något ovanligt i skotsk heraldik. Enligt friherrebrevet av 1781 är ingendera lejonet krönt. Siebmacher bekräftar emellertid att lejonet i det adliga vapnet skall vara »gekrönt«. Det adliga vapnet skiljer sig även på annat sätt från det friherrliga: balken är inte röd utan svart och är belagd med tre röda fyllda spetsrutur, som efter de böhmiska ädelstenerna kallades för granater, vilken beteckning missförstods av hovet i Wien.

Släktgrenen Spens of Worminston har också ett lejonvapen. Hur detta vapen tillkommit, anses numera vara utrett. En medlem av släkten ingick gifte med en feodalt arvsberättigad dotter i släkten Abernethy, yngre gren till klancheftsätten Macduff. Hennes släktvapen – rött lejon i fält av guld, överlagt en svart sträng – ändrades, varvid strängen breddades till en balk och belades med tre öppna spetsrutur, hämtade från hans normandiska vapen i rött fält ett flätverk av guld, dock att spetsrutorna bytte tinktur från guld till silver.

Fråga är om inte vapnet för den skotska släktgrenen Spens of Bodham tillkommit på ett liknande sätt. En medlem av släkten skulle ha ingått gifte med en (feodalt arvsberättigad dotter?) av lordätten Galloway – i blått fält ett krönt lejon av silver. I samband med giften och eventuellt feodalt jordförvärv har lejonvapnet överlagts en svart balk, som belagts med tre röda fyllda spetsrutur från det normandiska flät-

verksvapnet. Kanske först efter utflyttningen från Skottland och kanske under påverkan av det böhmiska gyllene krönta lejonet har lejonet i vapnet bytt tinktur från silver till guld.

Nästa fråga är om man kan ge någon tidsbestämning beträffande tillkomsten av ett sådant vapen. Thomas Spens (†1480) spelade som lordkansler i Skottland ungefär samma roll som Axel Oxenstierna två hundra år senare i Sverige. Thomas Spens var biskop i Galloway 1451-58 och därefter i Aberdeen. Han kan väl tänkas ha hjälpt en släkting till ett förmånligt gifte. Genom hans försorg placerades två medlemmar av släkten i den franske kungens sexton man starka gentlemannagarde, avsett för inre hovtjänst. I samband med biskopens byte av stift kan hans gifte frände ha följt sin beskyddare till det nya stiftet. Bodham, nu en ruin av en fordom mäktig klippfästning, ligger endast ett fåtal mil norr om Aberdeen.

Ett stort antal av de avbildade vapnen är ordensbehängda. En vanlig orden är Maria Theresiaorden, men två vapen har Järnkronorden (Maggawly-Cerati och Watlet), och inte mindre än fyra vapensköldar är behängda med Gyllene skinet i praktfull ordenskedja (Brown, Lacy, Taaffe och Wallis).

Det måste betraktas som mycket positivt, att företrädare för kulturhistoriska intressen i öststaterna får tillfälle att organisera sig och kan hävda sig på sätt skett. Men även i Polen har nyligen bildats en heraldisk-genealogisk förening, som har sitt säte i Posnan:

Towarzystwo Genealogiezno-heraldyczne
societas genealogica ac heraldica, Wodna 27,
Pálacc Gorkow, 61-781 Poznan. För polska

släktforskare finns särskild anledning att syssla med skotska invandrare. Man räknar med att under 1500- och 1600-talen invandrade i Polen 20-30.000 skottar. En stadsdel i Danzig hette Altschottland och en annan Neuschottland. Svenska genealogföreningar avser att inleda tidskriftsutbyte med de nybildade tjeckiska och polska föreningarna, vilket kan ge anledning till fortsatt kommentar. Polsk adelsheraldik är i vissa avseenden en smula säregen.

Erik Spens

Pressgrannar

Jag vet ej huru många av Heraldisk Tidskrifts läsare också läser världens troligen enda månatligen utkommande veckoblad, Grönköpings Veckoblad. Det är ett mycket läsvärt blad, som noga följer med vad som händer ute i världen och i synnerhet vad som sker i konungariket Sverige. Ur julnumret »87 Årg. Nr 10 December 1988» av denna pigga tidskrifts-åldring, som enligt vad å bladets paradsida åtryckts är högaktuellt till slutet av januari, lämnar jag följande notis, som visar vådorna av ett alltför handgripligt intresse för heraldik.

»En heraldiskt intresserad skövdebo greps å tisdagen, just som han skulle åstiga bussen till sin hemstad. I hans bagage fann den åpasslige hr lantpolis Fröblom ett fjortontal grönköpingska åttesköldar, vilka skövdebon hade för avsikt att föra utom stadens gräns. Han kommer givetvis att ställas inför rättsvisans skrank för detta fräcka försök till vapensmuggling.»

B.T.

Tanker ved et redaktørskifte

Med udsendelsen af dette hæfte af Heraldisk Tidsskrift takker redaktøren gennem de sidste ti år af. Jeg følger dermed traditionen fra de to foregående redaktører, Sven Tito Achen og Otto Haxthausen, der hver bestred posten i ti år, hvilket svarer til 20 hefter eller to bind.

Hvad har arbejdet med tidsskriftet så indelbåret af godt og ordt? Først og fremmest var det en stor ære at blive udsat af tidsskriftets grundlægger Sven Tito Achen som Otto Haxthausens efterfølger, endda på et tidligt tidspunkt. Ved et besøg af en engelsk heraldiker midt i

1970'erne præsenterede han os som Heraldisk Tidsskrifts tidligere, nuværende og kommende redaktør. I det hele taget kan Achens indsats for tidsskriftet ikke overvurderes. Ikke blot leverede han gennem mere end 25 år en meget stor del af stoffet, men han havde fra det første hefte gennemtænkt og og fået effektueret en tilrettelæggelse, lay-out og ydre fremtræden, som var så nær ved at være fuldkommen, at der ikke i de forløbne 30 år har været behov for at ændre på den. Bengt Olof Käldes smukke og tidløse omslagskomposition har det hver gang været en glæde at fylde ud. Det er mit håb, at min efterfølger synes som jeg.

Lå rammerne fast ved min overtagelse af redaktørposten, er det synd at sige, at det samme var tilfældet med indholdet. Det var sidst på året 1979, og der var rent ud sagt ikke et bidrag. Her var Achen igen uvurderlig. Han tryllede rask nogle artikler frem om symbolik, som han tidligere havde haft som serie i dagbladet Politiken. De var ikke specielt heraldiske i deres karakter, men det snerpede, og de var i det mindste interessante og skrevet i Sven Tito Achens sædvanlige levende prosa.

Jeg skrev til en række tidligere leverandører af bidrag: Hans Schlyter, Hans Krag og Carol Hedberg m.fl., og flere af dem var så venlige at sende mig noget fra tid til anden. Også flere nye bidragydere viste sig og har ved deres utrættelige flid været med til at gøre redaktørens liv lettere: Erik Spens, Harald Nissen, Henrik Degerman og Ingrid Padel, for blot at nævne nogle stykker.

Egentlig har jeg vist aldrig siden skrevet efter artikler, de er kommet af sig selv. En enkelt gang var jeg dog en fortvivlelse nær. En lovet artikel var udeblevet, men i sidste øjeblik dukkede kladden til en artikel op: Knut Pippings storartede »Ankaren, skepp och tritoner«. Der var ikke tid til renskrivning. Sætteren måtte tage det lappede og rettede manuskript som det var, og det reddede redaktørens ære.

Forbavsende i øvrigt så ofte uprovokeret levering af gode artikler har svaret til behovet for to gange om året at fylde 48 sider. Og forbavsende så få bidrag det har været nødvendigt at afvise. Den side af redaktørens opgaver har al-

tid forekommet mig mest ubehagelig.

Og nu vi er ved det ubehagelige: Det kan naturligvis ske, at det sæsonprægede slid i forbindelse med tidsskriftudgivelse kan forekomme utillokkende. Beregning af artiklers længde, korrekturlæsning og udsendelse af fricksemplarer står ikke højt på den gamle redaktørs aktivitetsønskeliste, og det har immervæk skullet ske to gange om året.

Ellers har sorgerne været få og små og er langt blevet opvejet af glæden ved at gennemgå nyttilsendte manuskripter og - ikke mindst - opsætningen af artiklerne med tilrettelæggelse af billedmaterialet og komponeringen af hvert enkelt opslag. Der ligger en kunstnerisk tilfredsstillelse i at få sammensat et meningsmæssigt sammenhængende og æstetisk tiltalende opslag.

Ved afslutningen af en lang redaktionsperiode er der et spørgsmål, der trænger sig på: Var det umagen værd? Meningen med at udgive et tidsskrift må være at nogen vil læse det, og det er der åbenbart, ellers ville medlemmerne jo falde fra. Læserne er ganske vist ikke blevet flere i løbet af de sidste ti år, men antallet er dog nærmest konstant, hvad der også betyder noget i økonomiske nedgangstider. Det er da også sket, at en og anden har lykønsket eller takket i anledning af et udkommet hefte. Den slags varmer redaktørens hjerte. Formålet med Heraldisk Tidsskrift: at vække og vedligeholde interessen for heraldik som en vigtig del af den fælles skandinaviske kulturarv er det samme som ved selskabets oprettelse og udgivelsen af det første hefte i marts 1960. Det har været redaktørens mål, og det har forhåbentlig også givet sig til kende i tidsskriftet. Læserne vil have bemærket, at nogleordet for de sidste ti års redaktionelle indsats har været »kontinuitet«, men en enkelt markant fornyelse er der da sket: Heraldisk Tidsskrift har fået farver!

Her på falderebet vil jeg takke alle, der har sendt mig bidrag og derved muliggjort tidsskriftets fortsatte udgivelse. Også tak, fordi de har båret over med redaktørens indimellem noget forsinkede svar. Jeg håber, at de mange gode samarbejdsrelationer vil blive overført på min efterfølger, Poul Holstein.

A.T.

Register til Bind 6 = Nr. 51 – 60

Alfabetiseret med »å« sidst, efter »æ/ã« og »ø/ö«. Udarbejdet af Ole Rostock.

Side 9 - 56 = nr. 51
Side 57 - 104 = nr. 52
Side 105 - 136 = nr. 53
Side 137 - 200 = nr. 54
Side 201 - 232 = nr. 55

Side 233 - 312 = nr. 56
Side 213 - 360 = nr. 57
Side 361 - 424 = nr. 58
Side 425 - 456 = nr. 59
Side 457 - 520 = nr. 60

Abel, konge af Danmark 171, 207, 209
Abernethy, slægt 494
Abildgaard, Søren 62
Absalon 321 f, 484
Académie Internationale d'Héraldique 56
Achen, Christian Otto 492
Achen, Sven Tito 10, 45, 46, 140, 193, 201,
228, 231, 308, 344, 384, 420, 446, 462,
Adel 490, 495 f.
 England 195
 Finland 102, 199
 Sverige 193, 227, 409 ff, 453
Adelersborg friherskab 386, 403
Adelskalender finsk 102, 199
Adelskalender svensk 227, 453
af..., se den følgende af navnet
Ageren-Uf, slægt 178
Aggersborg 10
Aggesen, Anders 240
Agmundsøn, Finn 18
»Agnus Dei« 139
Ahlefeldt, slægt 468
Ahlefeldt, Carl 49, 396
Ahlefeldt, Claus von 430
Ahlefeldt, Ditlev 60
Ahlefeldt, Ernestina von 391
Ahlefeldt, Frederik 388, 389, 392, 396
Ahlefeldt-Laurvigen, slægt 392, 393, 394
Ahlefeldt-Laurvigen, Christian 385, 393, 397
Ahlefeldt-Laurvig, Jørgen 450
Ahlefeldt-Laurvig-Bille, slægt 392, 393, 394
Ahlefeldt-Laurvig-Lehn, slægt 392, 393, 394
Ahmed Ibn el-Ghasi 76
Ahornblad 488
Ahrén, Per-Olov 491
Aix-en-Provence 356
Albrekt af Mecklenburg, svensk konge 167
Albrecht der Bär, markgreve 234
Alexander II, russisk czar 197
Alexy, Zdenko G. 308
Alfonso IV, konge af Portugal 161
Alfons XI, konge af Kastilien og Leon 162

Alleson, Niels 122
Almquist, Jan-Eric 412
Alstahaug kommune 372
Altinget 457, 458, 460
Amalienborg 91
Ambrosiani, Bjørn 197
Aminoff, C. G. 421f
Aminoff, Tørsten 412
Amternes våbener 204
Amtskommuner 204
Anckarstierna, Cornelius 230
Anckarstierna, Didrik 230
Andebu kommune 374
Andersen, H. C. 207, 311
Andersen, Jens 124
Andersen, Absalon 439
Andersen, Joseph 347
Andersnatten 19
Andersson, Per 378
Andresdatter, Gyrid 112
Andøy kommune 14
Aner 60
Anetavle 59 ff
Angell, slægt 38
»Anglo Norman Armory Two« 359
Anisdahl, Leif F. 420, 433 f
Ankershagen 243, 248
Anna, Sankta, helgen 287
Anna Sophie, fyrstinde af Slesvig 387, 388
Antonius-ordenen 237
Antvorskov, grevskab 384, 388, 389, 390
Aragonien, kongerige 161
Arbejderbevægelsen 47
Archivum Heraldicum 93
Arendal 14
Aremark kommune 373
Armorial General 270
Arncsen, Bjørn 366
Athabaska Herald 489
Arthur, engelsk konge 167
Arup, Erik 200
»Arvid Berghmans Heraldiska Stiftelse« 56

- «Arvid Berghman Prisen» 56
 Aschaffenburg 456
 Asoka, ethiopisk kejser 213
 Assens kommune 139
 Astrup, herregård 63
 Auer von Au, Bernhard og Paul 462
 Aulum-Haderup kommune 361
 Aune, Halvor 14
 Aurén, Bo 141
 Aurskog-Høland kommune 15
 Aust-Agder fylke 14, 142
 Austre Moland kommune 14
 Austevoll kommune 146
 Austrått-borgen 336
 av..., se den følgende del af navnet
 Aversi kirke 473
 Averøy kommune 369
 Avignon 155 f
 Axelsen, Alf 372
 Axelsen, Aage 346
- Babylon 212
 Backström, Åke 422
 Baldishol-tæppet 436
 Baller, Robert 33
 Balsjord kommune 374
 Bamberg, Otto af 233
 Banér, Gustav Adam 50
 Bara, Hiérome de 51
 Bamble kommune 374
 Banner, slægt 471
 Banner, Anders 471 f
 Banner, Anna Kathrine 474
 Banner, Erik 473 f
 Banner, Erik Nielsen 471
 Banner, Erik Thomsen 471
 Banner, Pernille 473
 Banning, Knud 197
 Barnim, hertug af Pommern 243
 Bartholdy, Nils G. 46, 54, 68, 138, 189,
 205, 224, 354, 363, 452, 462, 480, 486
 Bartholin, Rasmus 50
 Bartholin, Thomas 50
 Bathordenen 490
 Battus, Anton 49
 Baudoin IV, greve af Flandern 109
 Bavelse 390
 Bayeux-tæppet 216 f
 Beaufort, Margaret 91
 Beck, Christian 49
 Begravningsvæpen 409
 Békássy de Békás, slægt 103
 Benedikt, Sankt 289
 Benedictus XII, pave 158, 160, 164
 Benitz, von, slægt 236, 238, 240
 Benitz, landsby 240, 243
 Benitz, Johann von 240
 Benitz, Johann Schnepel von 241, 242
 Benitz, Heinrich von 241
 Benitz, Reimar von 241
 Bentsen, Kr. A. 28, 34
 Benzelius, Eric 125
 Benzelius, Henrik 125
 Benzon, Johan Severin 50, 179
 Benzon, Niels 50
 Berchem, Egon von 54
 Berg, Yngve 41
 Bergen 16, 34
 Bergenske Kontor, det 219
 Berghman, Arvid 56, 267, 446
 Bergroth, Tom C. 45, 190, 229, 451 f
 Bergå stift 261, 262
 Bernadotte, Jean Baptiste Jules 354
 Bernadottebiblioteket 56
 Bernstorff, Johann Hartvig Ernst 399
 Berntsen, Svein Arild 147, 368
 Bethlehemsstjerner 224
 Beyer, Absalon Pederssøn 454
 Beyer, Jørgen 360
Biblia Pauperum 195
Bibliographie zur Heraldik 54
 Bibliothèque de l' Arsenal (Paris) 357
 Bibliothèque National (Paris) 358
 Bielke, slægt 336 ff
 Bielke, Helene Beate Cathrine Juliane 350
 Bielke, Herman 337, 344 f
 Bielke, Jens 337
 Bielke, Jens Tillufsen 336
 Bielke, Ove 336
 Bielke, Sigrid 117
 Bielke, Sten 50
 Bild, Margrethe 344
 Bilde, Anders 60
 Bildt, Jens 470
 Bille, Anders 472 f
 Bille, Henrik 472 f
 Bille, Janus 49
 Bille, Karen 472 f
 Bille, Otto 49
 Bille, Sophie 472 f
 Bille, Steen 192
 Bille, Steen 472 f
 Binderuner 24
 Bing, Gunhild 345
 Bing, Ove 346
 Bing, Peder Nielsen 415
 Bircherod, Dorothea 120 f
 Birger Jarl 416 f, 484
 Birger Magnusson, svensk konge 169
 Birgersson, Magnus, svensk hertug 197, 416
 Birkenes kommune 374
 Biørn, Sophie Andersdatter 345
 Bjarkøy kommune 369
 Bjarkøy-tætt 110, 369
 Bjerkreim kommune 371
 Bjernede 319
 Bjurholm kommune 153

- Bjælker 439, 442
 Bjørnholm 332, 334
 Björnram, Andreas Laurentii 125
 Bjørnson, Bjørnstjerne 202
 Björnsson, Olof 124
 Björnsson, Torgeir 37
 Blanche af Namur, svensk-norsk-skånsk
 dronning 168
 Blasoneringsteknik 93, 447
 Blindheim, Martin 215 f
 Blixt, Curt 195
 Bloch, A. 482
 Blom, Grethe Authén 197, 455
 »Bockstensmannen« 418 f
 Boëthius, G. 124
 Bogtrykkermærker 478
 Bokn kommune 372
 Bolt, slægt 371
 Bolt, svensk ærkebiskop 106
 Bomærker 23 ff, 491
 Bonde, Karl Knutsson, norsk konge 455
 Bonsdorff, Bertel von 421 f
 Bording, Christian 50
 Bording, Rasmus 50
 Borg, Olof 230
 Borgarsyssel museum 13
 Borge, Victor 232
 Borgerlig våbenføring
 Dansk 49, 360
 Tysk 270, 451
 Bornholms amt 206, 208
 Bos, Guillaume de 164
 Bosø Kloster 410
 Bothniensis, Nicolaus Olai 125
 Botkyrka kommune 42, 185
 Botvid, Sankt, helgen 39, 42, 186 f
 Bozzola, Carla 51
 Brahe, Christina 117 f, 119
 Brahe, Niels 175
 Brahe, Otto 49
 Brahe, Sophie 192
 Brahesminde, grevskab 386, 403
 Brahetrolleborg, friherskab 400, 403
 Bredensfelde, landsby 243, 244
 Bredesen, Thorleif 375
 Bregentved, grevskab 384, 385, 386,
 387, 395, 398, 403
 Breitholtz, slægt 264, 412
 Breitholtz, Claes 264, 273
 Breitholtz, Claes A. E. 264
 Breitholtz, Claes Diedrich 266
 Breitholtz, Elisabeth 267
 Breitholtz, Evert 270
 Breitholtz, Jasper, 269
 Breitholtz, Mauritz 265
 Bremanger kommune 373
 Bresen, Siegfred von 243, 244
 Bretholt, Jasper 269
 Bretholt, Marquard III 269
 Bretholt, Victor 267
 Brevhovede 480
 Brilioth, Brita 126
 Brilioth, Yngve 126
 Briquet, C. M. 132
 Britze, Friedrich 194, 309, 491
 Britze, Johannes 309
 Brockenhuus, Henrik 344
 Brockenhuus, Johan 343
 Brockenhuus, Sophie 337
 Broda Kloster 240, 241, 242, 243
 Brokman, Gynther 290
 Brokman, Vinold Hansen 289, 414
 Brostrup, Jens 296
 Brownell, Frederik 308
 Bruce, David II, skotsk konge 162
 Bruce-Mitford, R. 197
 »Brugsbilleder« 103
 Brummer, Arttu 276
 Brun, Christian 49
 Bryske, Lisbeth 319, 329
 Brædstrup kommune 363
 Brømsebrofreden 189
 Bråtsfjord kommune 364
 Bucht, Torsten 86
 Buchwald, Anna Hedeveg von 450
 Budal kirke 14
 Buddenbroch, Heinrich von 103
 Bukhorn, Gynther Lybbertsen 415
 Bugge, Niels 334
 »Buggepenge« 335
 Bull, E. 109
 Bundgaard, A. J. 9
 Bundgaard, Else 475
 Bunge, Klaus 241
 Buris, dansk prins 331
 Burnett, George 478
 Burow, landsby 237, 241, 243, 244
 Busch, Peter von 231
 Buskerud fylke 19, 146, 149, 150
 Butler, slægt 15
 Bykle kommune 367
 Bülow, våben 391
 Bülow, Eckhard von 246
 Bülow, Ida Frederikke Joachimine von 257
 Bülow, Klaus von 246
 Bülow, Vicke von 246
 Byre-ætten 106
 Byvåbener, se kommunevåbener samt
 de enkelte byer
 Bæch, Johannes 361
 Bælg, Absalon 484 f
 Bælg, Jens 484 f
 Bæver 86, 488
 Bøggild-Andersen, C. O. 200
 Böhmen, kongerige 162
 Bökwall, Christer 231 f, 381, 452, 491
 Bølle, slægt 346
 Båhus slott 19

- Baardsen, Langsom 324
- C..., se også K.
- Cahors, Jacques de 160
- Cambridge Armorial, The* 359
- Canada
- Flag 488
- Våben 488
- Canadian Heraldic Authority, The 487
- Cantacuzino, fyrsteslægt 102
- Canterbury 91
- Cappelen, Hans 91, 105, 211, 222, 309 f, 451 f, 477
- Cardano, Girolamo 77
- Carolus Magnus 105
- Carta Marina 458
- Catherine II, kejserinde 161
- Catharina, Sankta, helgen 287, 290
- Ceccano, Annibale 161
- Cernovodcanu, Dan 308, 486
- Charisius, Jonas 50
- Chester Herald 79
- Christensen, Harry 423
- Christian II, unionskonge 175, 418
- Christian III af Danmark-Norge 458
- Christian IV af Danmark-Norge 131 f, 206
- Christian V af Danmark-Norge 383
- Christian X af Danmark 91
- Christian Frederik, dansk prins 310
- Christiansborg, grevskab 385
- Christiansdal, friherskab 384, 385, 386, 387, 397, 403
- Christiansen, Thuc 114 f
- Christiansholm, grevskab 384, 385, 386, 387, 398, 403
- Christianssæde, grevskab 385, 400, 401, 402, 403
- Christina, dronning af Sverige 264, 273
- Christina, Birger Jarls datter 484
- Christoffer II af Danmark 171
- Clemens V, pave 155
- Clo, slægt 125
- Closs, Gustav-Adolf 77, 78
- Coldevin, A. 336
- College of Arms 79
- Comfort, Alex 227
- Comminges, Jean Raymond de 162
- Commonwealth 487
- Conradi, Johannes 288
- Conradsborg, friherskab 384, 385, 386, 387
- Constantinsdatter, Christine 441
- Constantinsdatter, Edle 440
- Constantinsen, Jens 443
- Corbara, Pietro Rainaldicci de 160
- Cornwall, engelsk jarl af 108
- Corporate identity 477
- Coteland, Nicolas 69
- Courtoisie 462 f
- Crispus, Eghardus 243
- Cöslin, landsby 237
- d'..., se den følgende del af navnet
- Dahlberg, Erik 87
- Dahlby, Frithiof 228, 230, 265, 412
- Dahlerup, Troels 200, 423
- Dahlerup, Verner 179
- Danmark
- Amtsvåbener 204
- Borgerlige våbener 49, 360
- Flag 47, 116
- Kommunevåbener 9, 137, 361
- Lensvåbener 383
- Rigsvåben 188, 480
- Danmarks Adels Aarbog* 65, 192, 248
- Dannebrog 116, 310
- Danner, grevinde 135
- Danneskiold-Laurviggen, slægt 393
- Danneskiold-Samsøe, slægt 392
- Danneskiold-Samsøe, Frederik 388
- Darcios, perserkonge 212
- Dargun kloster 246
- Das grosse Buch der Wappenkunst* 93
- David, konge af Skotland 110
- David Maximus, etiopisk kejser 75
- Davidson, Stein 12, 22, 146, 365, 367, 373, 377
- Davy de la Pailleterie, slægt 190 f
- DDR 486 f
- de..., se den følgende del af navnet
- Degerman, Henrik 45, 190, 451, 487, 496
- Degnensen, Folkvin 415
- Deichman, Bartholomæus 438
- Deichman, Carl 437
- Deichman, Wilhelm 438
- Denckelspill, Hans 31
- »Den gamle By« i Århus 134
- »Den sorte Død« 242
- Deven, landsby 237
- Dickson, slægt 410
- Didrik af Bern, 34
- Digernes, John 13, 21, 145 f, 368, 372, 376
- Ditmarsken 388
- Ditten, von, slægt 15
- Dobbeltspare 14
- Dohna, Christoffer Delphicus von 117
- Dommerens Bog 212
- Dovre kommune 372
- »double tressure florycounterflory« 16
- Doxrud, Christian 375
- Dragebanner 35
- Drake, Nikolaus 243
- Dringenberg, Henrik 55
- Drøbak 38
- Duc, Georgius 49
- Duc, Jens Esbernsen 416
- Duc, Peder Andersen 442
- Duerloo, Luc 308
- Dumas, Alexandre 190

- Durham, bisperne af 110
 Durham Country Council 110
 Dybsø fjord 9
 Dybvig, Rolf 370
 Dynastier
 Byzantinske 160
 Svenske 456
 Dyr, Palle 57
 Düring, von, slægt 236, 241
 Düring, Berthold von 236, 237, 241,
 242, 243, 245
 Düring, Heinrich von 233, 237
 Düring, Hermann von 236
 Düring, Johann von 236
 Dyrøys kommune 368
 Dønna kommune 14
 Daac, fr. Anders 56
- Ebbesen, Henrik 326
 Ebbesen, Langsom 324
 Ebbesen, Sune 319, 329
 Ebbesen, Tøke 329
 Eberstein, slægt 462
 Edward Bekenderen, engelsk konge 109
 Edward III, engelsk konge 162, 164
 Edward, engelsk prins 487
 Egemar, Christian 364
 Egersunds batteri 310
 Ehrnroth, Carl 199
 Ehrström, Inger 422
 Eid kommune II ff, 370
 Eide, Petter 376
 Eidem, Erling 126
 Eidsfjord kommune 145
 Eidskog kommune 372
 Eikrem, Birger A. 19
 Einarsson, Olafur 27, 28
 Einarsson, Thorgils 28
 Eisler, R. 227
 Ekeblad, Johan 117
 Ekerød kommune 150
 Ekström, G. 126
 Elefantordenen 425 f
 Elgenstierna, Gustaf 193 f, 410 f
 Eliassen, Svein Harald 364
 Eliot, slægt 65
 Eliot, Sir John 69
 Elisabeth af Bayern, fransk dronning 51
 Ellehøj, Svend 200
 Ely, von, slægt 65 ff
 Ely, Bernt Diderich von 65, 71
 Ely, Eggert Christopher von 65
 Ely, Just Heinrich von 68 f
 Ely, Nicolas 65
 Ely, Søren Heiberg 65, 71
 Enebakk kommune 375
 Enemark, Poul 422
 Engebretsen, Einar 376
 Enggrav, Oddvar André 14
- England, kongerige 162
 Enhjørning 271 f
 Erichsen, Chresten 90
 Erichsen, Henry Oddlo 14
 Ericsson, Peer 86
 Ericsson, L. M. 187
 Erik af Pommern, unionskonge 52, 122, 124
 Erik XIV af Sverige 117
 Erik Glipping af Danmark 171, 423
 Erik Magnusson, norsk konge 211
 Erik Menved af Danmark 169, 171, 328
 Erik Præstehader, svensk konge 106
 Erik, Sankt, helgen 39, 301
 Eriksen, Erik 344
 Eriksen, Valdemar, dansk hertug 209, 328
 Eriksson, Olof 45, 259, 275, 308, 447
 Erlandsdatter, Margrethe 326
 Erlandsen, Jacob 326, 334
 Erlendsson, Hauk 37
 Erlendsson, Oddur 28
 Erlingsson, Vidkunn 112
 Esbernsen, Oluf 292
 Esbernsen, Peder 292
 Eskil, Sankt 39
 Eskilsen, Peder 442
 Esse kommune 141
 Essenbæk kloster 329
 Estridsson, Svend, dansk konge 171, 197, 321
 Estrup, Morten 188
 Etiopien 74
 Etnø kommune 21
 Eydehavn 14
 Ex libris 194, 311
 Eyck, Barthélémy d', maler 358
- Fabre, Martine 55
 Fagues, Raymond Guilhem de 162
 Falck, Anne Marie 365
 Falkener, Jon 37
 Falkøjagt 460
 Falkorden, Den islandske 460
 Falkevåben 459, 460
 Falsen, Johan Eskild 179
 Falun kommune 377
 Farver 486
 Farveregler 478
 Faulenrost, landsby 240
 Ferdinand Maximilian, greve af Ostfriesland 360
 Ferg, Osvald 33
 Fet kommune 376
 Fett, Harry 431
 Filip den Dristige, hertug af Burgund 51
 Filip II, spansk konge 490
 Filip III af Evreux, konge af Navarra 162
 Filip VI af Valois, fransk konge 158, 162, 164
 Finck, Thomas 50
 Finderup Lade 328, 332

- Finland
 Adel 102, 199, 493
 Flag 116, 490
 Kommunevåbener 140, 486
 Finlandsafdeelingen 190
 Finlands Riddarhus 44
 Finnmark fylke 142 ff
 Finnsøn, Ogmund 18
 Finnøy kommune 11, 18
 Finstad kommune 366
 Finstad, Nils Th. 366
 Finvidsson, Philip 124
 Fiskekrog 364
 Fjenneslev kirke 484
 Fjordholm, Odd 30, 105, 211, 217
 Fladsrud, Asbjørn 365
 Fladså kommune 9
 Flag og Faner
 Danmark 47, 116
 Finland 116, 490
 Færøerne 116
 Grønland 114 ff
 Island 116
 Norge 116, 310
 Sverige 116
 Ålandsøerne 116
 Fleetwood, Harald 43, 167
 Fleischer, Johannes 49
 Flem, Kari Ruud 15, 368
 Flemming, Berete 347
 Flemming, Birgitte Joachimsdatter 347
 Flemming, Inger 63, 343
 Flensmarck, Tor 231, 232, 414 f, 452, 491
 Floor, Hans 31
 Flosta kommune 14
 Flå kommune 149
 Folkungeløven 485
 Folkungerne 167
 Foss, Mattias 49
 Fouché d'Otrante, slægt 103, 355
 Frankrig, kongerige 162
 Franz II, tysk-romersk kejser 103
 Fraser Herald 489
 Frawen, Marcus Hagæus, 179 f
 Frederik I Barbarossa, tysk-romersk kejser 165
 Frederik II af Danmark-Norge 131 f
 Frederik III af Danmark-Norge 206
 Frederik III, hertug af Holsten-Gottorp 307
 Frederik IV af Danmark-Norge 219, 398
 Frederik VI af Danmark-Norge 220, 480 f
 Frederik VIII af Danmark 91
 Frederik IX af Danmark 92, 210
 Frederiksborg amt 206, 208
 Frederiksborg slotskirke 427
 Frederiksholm, grevskab 388, 389, 390
 Frederikssund kommune 362
 Fregat 12
 Freidorf, landsby 240, 242, 243
 Freidorf, von, slægt 236, 238, 240
 Freidorf, Andreas von 240
 Freidorf, Johann von 240
 Freidorf, Walter von 240
 Friedel, slægt 33
 Fries, Werner 49
 Friherskaber, danske 383 ff
 Friis, Anders 288
 Friis, Anne 343
 Friis, Christoffer 62 f
 Friis, Claus Achten 9, 137, 138, 361
 Friis, Henrik 345
 Friis, Jep 288
 Friis, Mogens 387
 Friis, Niels 288
 Friis, Otto 63
 Friis, Peder 288
 Friis, Ville 288
 Frijsenborg, grevskab 387, 392, 393, 394, 396, 397, 402
 Frilinck, Hans 269
 Frille, slægt 136
 Frimureri 73
 Frimærker 189, 428
 Frisencette, Norma 68
 Froddenssen, Broder 360
 Froland kommune 367
 Fuiren, Jørgen 50
 Fuiren, Henrik 50
 Fuiren, Theodor 50
 Fuiren, Thomas 50
 Furseth, Astor 375
 Fyns amt 10, 207, 208
 Fällin, Thorbjörn 408
 Færøerne 458, 481
 Føvling-stenen 324
 Fårevejle kirke 484 f
 Gadebusch 194
 Gaffelkors 11, 14, 106
 Gagge, slægt 439 ff
 Gagge, Anders 440
 Galbreath, D. L. 449, 462
 Galen, Tue 440
 Gallén, Jarl 493
 Gallen, Vogn 325
 Gallen-Kallela, Akseli 133 f
 Galloway, slægt 494
 Gamst, Martha 143
 Gans, slægt 234
 Garcin, Jean 193
 Gau fra Hiddensee, slægt 23
 Gaunø, friherskab 386, 403
 Gausdal kommune 373
 Gauté af Tolga 112
 Gauté, ærkebiskop 21
 Gejstlige segl 283 ff
 Gelting, Michael H. 423
 Georgskorset, Sankt 73

- Gereksson, Jöns 124
 Gerner, Henrik 120 f
 Gersdorff, Christian Philip 387, 388
 Gersdorff, Rudolph von 388
 Gestricius, Martinus Olai 125
 Gether, Nicolaus 360
 »Gironneret« 10, 95
 Giedde, Regitze 337, 349
 Gielow, landsby 240
 Gillingstam, Hans 412
 Giske kommune 364
 Giske-løven 112
 Giske-tætt 364
 Gjelline, Arnljot 36
 Gjemnes kommune 18
 Gjerstad kommune 369
 Gjesdal kommune 149
 Gjærder, Per 196
 Gjøten, Kristoffer 369
 Gjøvik kommune 12
 Glob, Else Mogensdatter 344
 Gløppen kommune 376
 Godin, Guilhelm de Peyre 155
 Godow, landsby 237
 Godwine, engelsk jarl 109
 Goethe, Johann Kaspar 78
 Goethe, Johann Wolfgang 78
 Gokstad 35
 Gol kommune 365
 Gorm den Gamle af Danmark 206
 Gospatrick, engelsk jarl af Northumber-
 land, skotsk jarl af Dunbar og March 110
 Gothus, Laurentius Paulinus 125
 Gothus, Laurentius Petri 125
 Gotikkens billedkunst 100
 Goujon, Jean 190
 Gram, Hans 181
 Grambow, von, slægt 242
 Granath, Karl-Erik 453
 Grand, Jens 334
 Grandjean, Poul Bredo 68, 179, 205
 Granfelt, G. F. 447 f, 493
 Granges, Françoise 52
 Grapengeter, Hans 360
 Grathe, Svend, dansk konge 319
 Gravminder 61, 89, 117, 120 f, 247, 306 f,
 323
 Green-Pedersen, Svend Erik 423
 Gregersen, H. V. 224
 Gregersen, Birger 124
 Greipstad kommune 366
 Grevskaber, danske 383 ff
 Griffenfeld, grevskab 384, 387
 Griffenfeld, Peder 387
 Griis, Eline 343
 Griis, Peder 345
 Grinderslev klosterkirke 61 ff
 Gripenklo, Samuel 229
 Grove-Rasmussen, A. C. L. 47
 Grubbe, Marie 57
 Grundtvig, N. F. S. 91
 Grönköping Veckoblad 495
 Grönland
 Flag 114 f
 Väben 352 ff, 458
 Gudefigurer 102
 Gudenåen 207, 332
 Gudmundi, Simon 419 f
 Gudmundsson, Sigurður 459 f
 Gudmundsson, Thurdur 27
 Guldborgland, friherskab 386, 403
 Gundestrup-karret 9
 Gunnerson, Birger 297 f
 Gustaf II Adolf af Sverige 270, 422
 Gustav V af Sverige 355
 Gustav VI Adolf af Sverige 74
 Guttorm, svensk hertug 484
 Guttorms, Sigge 484
 Gyldenhorn, Kirsten 337
 Gyldenløve, Henrik 112
 Gyldenløve, Lucie 337
 Gyldenløve, Ulrik Christian 388
 Gyldenløve, Ulrik Frederik 57, 384, 385,
 388, 393
 Gyldensteen, grevskab 385, 398, 399, 400,
 402, 403
 Gyldensteen, Jean Henri 398, 399, 400,
 401, 403
 Gyldenstjerne, slægt 331 f
 Gyldenstjerne, Dorte Mogensdatter 387
 Gyldenstjerne, Erik Eriksen 331
 Gyldenstjerne, Jørgen 50
 Gyldenstjerne, Knud 49
 Gyllenskepp, Wilhelm 230
 Güntelberg, Nikolaj 49
 Gyntersen, Claus 415 f
 Gyntersen, Lybbert 415 f
 Güstrow, by 237
 Gävle kommune 303
 Gøye, Birgitte 57
 Gåsetårnet 207
 Habo kommune 378
 Hakon VII af Norge 455
 Hacquart, Filip 49
 Hadeland Glassverk 15
 Haderslev bispeembede 223
 Haderslev domkirke 223
 Haderslev stift 223
 Hadorph, Johan 39
 Haftorson, Sigurd 111
 Hagen, Aage Rasmussen 180
 Hagia Sofia kirken 215
 Haile Selassie, kejser af Etiopien 74
 Hald 334
 Hald, Fibben 407
 Halland 189
 Hallenus, Johannes 50

- Hallstensen, Harald 18, 376
 Hals, Catharine Pedersdatter 414
 Hals kommune 9
 Hals Skanse 9
 Halstahammar kommune 378
 Hanbro, Carl Joachim 479
 Hamilton, slægt 494
 Hammar, Ahti 277, 308
 Hammer bakker 9
 Hammer herred 9
 Hammerby kirke 302
Handbuch der Heraldik 31 f
 Haninge kommune 150, 184
 Hanno, von 433
 Hansdatter, Margrethe 450
 Hansen, Odde 292
 Hansen, Poul Botten 179
 Hanssen, Steinar 376
 Hansson, Wilhelm 230
 Harald Blåtand, dansk konge 206, 460
 Harald Godwinson, engelsk konge 109
 Harald Hårfagres saga 37
 Harald Hårderåde, norsk konge 35 f, 119 f, 171
 Hardeland, Magnus 14, 16, 21, 360
 Hardenberg Reventlow, grevskab 386, 402, 403
 Hareid kommune 148
 Harmignies, Roger 452
 Harold, engelsk jarl af Huntingdon 109
 Hassan, konge af Marocco 190
 Hasvik kommune 143
 Hatfjeldal kommune 373
 Hauenschild, Dethloff 267
 Haugesund 13
 Haugholt, Svein J. 374
 »Havbølge« 14
 Havelberg, von, slægt 233 ff
 Havelberg, våbengruppe 233 ff
 Havelberg, Berthold von 234, 235
 Havelberg, Heinrich af 243
 Havelberg, Heinrich von 234, 235
 Havelberg, Henning von 235, 242
 Havelberg, Hermann von 235
 Havelberg, Johann von 233, 234, 235, 241
 Havelberg, Konrad von 236
 Havelberg, Kotimar von 234
 Havelberg, Mathias von 235, 236, 241, 242
 Havelberg, Nicolaus von 235
 Havelberg, Otto von 235
 Haxthausen, Otto 51, 190, 195, 451, 495 f
 Hedberg, Carol 496
 Hedin, Alma 43
 Hedin, Emma 43
 Hedin, Sven 43
 Hedman, Christian 422
 Hedman, Katy 422
 Hedmark fylke 143, 148
 Hedvig Eleonora, svensk dronning 307
 Hed, Hans Christian 221
 Heggen kirke 214, 217
 Heimskringla 460 f
 Heise, A. 120
 »Helder« 15
 Helene, Esbern Snares hustru 484
 Helgenattributter 39
 Helgener
 Anna 287
 Botvid 39, 42, 186, 405
 Benedikt 289
 Catharina 287
 Erik 39, 301, 405
 Eskild 39
 Klemens 207
 Margaretha 20
 Maritius 357
 Olav 21, 36, 39, 186, 287, 295
 Peter 140, 223, 295
 Ragnhild 186
 Vitus 10
 Helligåndsoorden 419
 Hellstrøm, B. Harald 276, 447
 Helsingfors stift 261, 262
 Hemnes kommune 368
 Henning, Eckart 229
 Henrik III, engelsk konge 197
 Henriksen, Claus 287
 Henriksen, Jarle E. 372
 Henriksen, Nils 336
 Henriksen, Alf 404
 Heraklioslegenden 37
Heraldica Catholica Fennica 100
 Heraldik i litteraturen 136
Heraldikkens femten Glæder 446
 Heraldikkens kilder 56
 Heraldisk Selskab 46, 91, 277
 Heraldisk terminologi 490
Heraldisk Tidsskrift 38, 46, 86, 88, 99, 127, 195, 198, 203, 211, 231, 258, 301, 387, 404, 422, 437, 495 f
 Heraldiske foreninger
 Danmark 46, 91
 Finland 190
 Norge 313, 355, 436
 Heraldiske konsulenter 56
 Heraldiske skraveringer 491
 Herlagsøn, Arne Kaar 27
 Herlugsen, Orm 414 f
 Heroldsbilleder 446 f, 462, 475
 Herreder 204
 Herskersymboler 196 f
 Hessen 48
 Hestbøatten 18, 106 f
 Heymowski, Adam 56, 309, 451, 456
 Hieronymus 212
 Hillebrandsen, Oluf Olufsen 287, 295
 Hillesøy 17
 »Himmelske hænder« 414 ff

- Himmerland 9, 138
 Hiort, Caspar Severin 49
 Hiort, Esbjørn 463
 Hirdskræen 35
 Hisøy kommune 375
 Hjelmeland kommune 146
 Hjelmtegn 331, 391, 468, 474
 Hjerpsted, Tørben 12
 Hjortehoved 19
 Hjortshøj-Egå Idrætsforening 114
 Hjul..., se også Jul
 Hjul, Peder 175
 Hjørring amt 139, 210
 Hobøl kommune 365
 Hoed kirke 471
 Holberg, Adam Diederich 182
 Holberg, Christian Nielsen 182
 Holberg, Frederik Christian 182
 Holberg, friherskab 384, 385, 388, 390, 391, 392, 398
 Holberg, Kai Caroc Schall 182
 Holberg, Ludvig 179 ff, 388, 390, 437
 Holckenhavn, friherskab 403
 Hole kommune 364
 Holgersson, Nils 380
 Hollunger, slægt 440
 Hollunger-Bagge-Bing, slægtskreds 440
 Holm, Arne E. 21
 Holm, Else Marie 179
 Holm, Hans H. 365
 Holmegård Glasværk 137
 Holmegård kommune 137
 Holmestrand kommune II f
 Holst, statssekretær 481
 Holstein, von, slægt 236, 241, 242 ff
 Holstein, Anna Margaretha von 248
 Holstein, Arnold von 233, 241, 242
 Holstein, Christian Frederik von 256
 Holstein, Eckhard von 233
 Holstein, Elisabeth von 247, 248
 Holstein, Hans von 242, 248
 Holstein, Hans Heinrich von 249
 Holstein, Heinrich von 233, 241, 243, 245, 249
 Holstein, Henning von 244, 247, 248
 Holstein, Joachim von 241, 242, 243, 244, 247
 Holstein, Joachim Friedrich von 248, 249
 Holstein, Johann von 233, 243, 245
 Holstein, Ludolf von 242, 243
 Holstein, Mechtild von 237
 Holstein, Poul 439, 496
 Holstein, Vicke von 241, 243, 244
 Holstein af Fuirendal 248, 253
 Holstein af Holsteinborg 248, 253
 Holstein-Holsteinborg, Ulrich Adolph 253, 256, 387
 Holstein af Ledreborg, 248, 256
 Holstein-Ledreborg, Johan Ludvig 248, 256, 257, 387, 391
 Holstein-Rathlou, Niels Rosenkrantz von 248, 256
 Holsteinborg, grevskab 256, 386, 387, 392, 395, 397, 398, 399, 402, 403
 Holstenshuus, friherskab 386, 403
 Holtermann, Ole 347
 Homeyer, K. G. 23, 26 f, 32 ff
 Hopstock, C. 350
 Hordaland fylke 13, 145 f
 Hordaland kommune 16
 Hoseøl, Peder Nielsen 329
 Hougaard, Per 199, 487
 Hugleikson, Audun, 16
 Hudiksvall kommune 303
 Huguctan, Jean Henri 398, 399, 400, 401, 403
 Huitfeldt-Kaas, H. J. 16, 28
 Hultgren, Gunnar 126
 Humleblade 207
 Humor i heraldikken 404 ff
 Humphery-Smith, Cecil 359
 Hupp, Otto 32, 104, 266, 267
 Hvaler kommune 20
 Hvedeaaks 9
 Hvide, slægt 99, 318, 484 f
 Hvide, Niels Stigsen 329
 Hvide, Odinkar 319
 Hvide, Otto Stigsen 335
 Hvide, Palle 329
 Hvide, Peder Stigsen 329
 Hvide, Per Pallesen 329
 Hvide, Skjalrn 319, 329
 Hvide, Stig 329
 Hvide, Stig Andersen 328
 Hvide, Aage Stigsen 329
 »Hvide Ørn« 12
 Hvorslev kommune 361
 Hye, Franz-Heinz von 451
 Hülphers, Abraham 87
 Hylte kommune 378
 Hægebostad kommune 368
 Härjedalen 189
 Härnösand 86 f
 Härnösand kommune 304
 Høeg, slægt 462 ff
 Høeg, Anne 469
 Høeg, Elisabeth 466
 Høeg, Elisabeth Sophie 463, 470
 Høeg, Erik Mikkelsen 464
 Høeg, Inger Eriksdatter 464, 466
 Høeg, Jacob 465
 Høeg, Jens 468
 Høeg, Just 467, 469 f
 Høeg, Just Jacobsen 465
 Høeg, Jytte 467
 Høeg, Karine 469
 Høeg, Kirsten Jørgensdatter 465
 Høeg, Louise S.F. 475
 Høeg, Niels 465

- Høeg, Sidsel 466, 467
 Høeg, Sophie 467
 Høeg, Stygge 465
 Høegh, Knud Giedde 475
 Høegh-Nissen, Lisbeth 475
 Håkon IV Håkonsson, norsk konge 34, 105, 197, 211, 221
 Håkon V Magnusson, norsk konge 18, 111, 169
 Håkon VI Magnusson, norsk konge 18 f, 197
 Haakon VII af Norge 80, 82, 429, 482 f
 Håkon Unge, norsk konge 105
 Håkonsdatter, Cecilia 112
 Håkonsson, Johan 124
 Håndværkermærker 477
 Håvarstein, Svein Magnus 146
- Ibestad kommune 376
 Ibsen, Henrik 365
 Ideogram 493
 Ikonografi 196
 Inderøy kommune 145
 Ingerdsen, Jens 321
 Ingerdsen, Ulf 323 f
 Ingeman, Per 422 f
 Ingvarsson, Herlog 415
 Ingvarsson, Jens 415
 »Innsbrucker Bürgerbuch« 451
 Isaksen, Niels 293
 Ishavsskude 17
 Island 37, 481
 Våben 457 f
 Flag 457, 460
 Præsidentens våben 461
 Isted Hede 91
 Ivarsson, Olaf 27
 Ivall, D. Endean 67
- Jacobsen, Lis 23
 Jacobæus, Matthias 50
 Janushoved 278 f, 283
 Japansk heraldik 492
 Jarlsberg, grevskab 386, 392, 394, 397, 399, 402, 403
 Jarnitz 194
 Jayme II, konge af Mallorca 162
 Jean, Gaucelm de 162
 Jéquier, Léon 161, 462
 Jedvardsson, Erik, svensk konge 40, 405
 Jelling højene 206
 Jellingstenen 214
 Jensdatter, Christine 287
 Jensen, C. A. 89 f
 Jensen, J. L. 112
 Jensen, Jens Villiam 422
 Jensen, Jesper 226
 Jensen, Johannes V. 9
 Jensen, K. J. 223
 Jensen, Strange 416
- Jensen, Ulfe 442
 Jensen, Henrik 337
 »Jernskæg«, Gyde Pedersdatter 176
 Jerusalem, kongerige 163
 Jesu Moder Marias Kloster 491
 Jevnaker kommune 15 f
 Jexlev, Thelma 57
 Jochims, Gabriele 229
 Joëlsson, Per Arne 491
 Johan, engelsk konge 108
 Johan I den Blinde, bøhmisk konge 162
 Johan II, svensk konge 86
 Johan II Casimir, polsk konge 309
 Johan III, svensk konge 87
 Johan Sverkersson, svensk konge 169
 Johannes XII, pave 164
 Johannes XXII, pave 155
 Johannes Døberen 290, 293, 295
 Johannes Åbenbaring 108, 212
 Jomfru Maria 223 f
 Jonsdatter, Ingeborg 112
 Jónsson, Ríkarður 460
 Jonsson, Vidkunn 112
 Josefscn, Ruben 126
 Joubert, Pierre 448
 »Judas løve« 75 f
 Jucl, Dorte 337
 Jucl, Ebbe 326
 Jucl, Jens 62 f
 Jucl, Maren 337, 349
 Jucl, Vibeke 62 f
 Juellinge, friheriskab 403
 Jul..., se også Hjul
 Jul, Esbern Pedersen 175
 Jul, Hans 175
 Jul, Margrethe 175
 Jul, Palne 175
 Jul, Peder 176
 Junker Christoffer, dansk kongesøn 207
 Junot, Andoche 225
 Jurissen, Niels 326
 Jurissen, Stig 326
 Justitia 279
 Järvinen, Kalle 133
 Jølster kommune 11, 16
 Jørgen, prins af Danmark 91 f
 Jørgensen, Jens Ulf 223
- K..., se også C
 »Kaffee HAG« 104
 Kaffe, Orm Bergarsson 37
 Kajander, Kaj 259
 Kalender 102, 227
Kalender för Oinroducerad Adel 413
 Kalkmaleri 484 f
 Kalmariunonen 169
 Kaltenborn, A. T. 17
 Kalundborg 484
 Kalübbe, landsby 243

- Kalø Vig 332
 Kamptz, von, slægt 237, 240, 242
 Kamptz, Arnold von 238
 Kamptz, C. G. J. von 242
 Kamptz, Eckhard von 238
 Kamptz, Heinrich von 237, 238
 Kamptz, Henning von 238
 Kamptz, Hermann von 238
 Kamptz, Levin von 238
 Kane, Eline 346
 Kane, Kirsten 345
 Kara, Kimmo 447 f
 Karasjok kommune 371
 Kardinaler 158 f
 »Karl 6.'s kærlighedshof« 51
 Karl X Gustaf af Sverige 307
 Karl XI af Sverige 231
 Karl XII af Sverige 219, 231
 Karl XIII af Sverige 354, 455
 Karl XIV Johan af Sverige-Norge 220, 354, 480 f
 Karlsson, Henrik 124
 Karnatz, Hans 272
 Kastilien og Leon, kongerige 162
 Kattegat 9
 Kawamoto, Kioshi 492
 Kerteminde kommune 140
 Keniccius, Petrus 125
 Kettilsson, Nils 122
 Kieler-freden 220
 Kielland, Alexander L. 355
 Kimbrerne 9
 »Kimbrertyren« 9
 Kina 492
 Kinapel, Jacob Hansen 145
 Kirkelig heraldik 100
 Kjersgaard, Erik 134
 Klemens, Sankt 207
 Klemensker kirkegård 26
 Kempe, Mogens 287
 Klingspor, Carl Arvid 125, 194, 446
 Klipping, Erik, dansk konge 328
 Klokke-våbenet 326
 Klæbu kommune 16
 Knoff, Anne-Lise 375
 Knorring, von, slægt 493
 Knud den Store, dansk konge 55
 Knudsen, Jens 324
 Knuth, Adam Christopher 387
 Knuth, Christian Frederik 387
 Knuth, Conrad Ditlev 387
 Knuth, Constance 399
 Knuth, Frederikke Juliane Christine 65
 Knuth, Ide Margrethe 387
 Knuth-Gyldensteen, Johan Henrik 399
 Knuthenborg, grevskab 386, 387, 397, 398, 399, 402, 403
 Kock, Jørgen 55
 Koerner, Bernhard 31 ff, 34, 104
 Kolsrud, Oluf 34, 482
 Kommuneflag 11
 Kommunevåbener
 Danmark 9, 137, 361
 Norge 11, 142, 355, 364, 435
 Sverige 150, 184, 377
 Finland 140
 Tyskland 48, 456
 Frankrig 192
 Kong Valdemars Jordebog 321, 329
 Kongresser, heraldiske
 Danmark 56, 487
 Finland 44, 308
 Portugal 113, 451
 Spanien 174
 Østrig 451
 Kongsbergs byvåben 278 ff
 Konnevesi landskommune 17
 Konow, Jan von 189, 309
 Konrad, præst 242
 Konstantinopel, kejserrige 161
 Kornaks 13
 Kors 461
 Korsflag 115 f
 Korsnes, Egil 146, 366
 Kortsen, Hans 288
 Koskenvesa, Esko 258
 Koskull, Eleonora 266
 Kraase, gods 240, 243, 244
 Krabbe, Catharina 470
 Krabbe, Christen 466
 Krabbe, Erik 466
 Krabbe, Gregers Ulfstand 470
 Krabbe, Hans 481
 Krabbe, Iver Juul 470
 Krabbe, Karen 470
 Krabbe, Mogens 346
 Krabbe, Niels Trolle 471
 Krabbe, Sophia 468
 Krabbe, Vibeke 337
 Krafse, Esge 473
 Krag, slægt 38
 Krag, Constantin 443
 Krag, Elisabeth 467
 Krag, Hans 145, 179, 438, 496
 Krag, Henrik 458
 Krag, Kield 467
 Krag, Niels 467
 Krag, Otte 467
 Krag, Otto 49
 Krag, Palle 471
 Krag, Thomas 38
 Krag & Støle A/S 38
 Krag-Juel-Vind-Frijs, slægt 393
 Krag-Juel-Vind-Frijs, Mogens 393
 Kragh, Th. V. 223
 Kramfors kommune 305
 Krefting, Otto 339
 »Kreps« 15

- Krieger, Georgia Elisabeth 65
 »Kristi blåc auge« 366
 Krogen 124
 Krognos, Ingefred Pedersdatter 440
 Krognos, Jep Tüesen 440
 Krok, Ketil 110
 Kronborg 124
 Kroner, se også Rangkroner og Tre Kroner
 Krummedige, Henrik 297
 Kruse, slægt 464
 Kruse, Kirsten 464, 466
 Kruse, Laurids 464, 466
 Kruse, von, slægt 236, 241, 242 ff, 412
 Kruse, Achim von 243
 Kruse, Adam von 244
 Kruse, Dietrich von 242, 243, 246
 Kruse, Eckhard von 243
 Kruse, Heinrich von 243
 Kruse, Henning von 245
 Kruse, Klaus von 244
 Kruse, Ludolf von 246
 Kruse, Reimar von 233, 241, 243, 245
 Kruuse af Verchou, Hans Abraham 244, 248, 257
 Krødsherad kommune 36
 Kuczyński, Stefan K. 308
Kulturhistorisk Leksikon for Nordisk Middelalder 127 ff
 Kongl. Hovkonsistoriet 351
 Kuopio stift 261, 262
 Kuusanmäki, Jussi 308
 Kuvung, Nikolaus 112
 Kvadrerede våbener 462 f, 484
 Kvinesdal kommune 149
 Kvinnherad kommune 11
 Kvisterøy, Osvid 150
 Kvivesen, Kjell 145
 Kvælfjord kommune 368
 Kyrning, slægt 443
 Kälde, Bengt Olof 100, 224, 258, 309, 361, 452 f, 491, 496
 Københavns amt 206, 208
 Kønskvotering 57
 Køster, Hans 31

 Lagergren, slægt 103
 Lagerlöf, Selma 380
 Lagesdatter, Märta 175
 Lagesen, Lage 324
 Lamby, Ingrid 151, 153, 154
 Lancelot 51
 Landergren, Ulla 456
 »Landcydan« 35
 Landvætter 460
 Lang, Jep 176, 414
 Lang, Olaf 27
 Lang, Peder 175

 Lange, Bernt C. 197
 Langebæk kommune 137
 Langeland, grevskab 385, 388, 389, 391, 392, 393, 394, 396, 397, 402
 Langham, Simon of 165
 Langsom, slægt 324
 Langsom, Esbern 324
 Langsomsen, Tuve 324
 Lankow, Konrad von 243
 Larsdatter, Cecilie 440
 Larsen, Hans Freddy 150
 Larsen, Karen Marie 361
 Larsen, Åge 440
 Larsson, Johan 193
 Lappland 189
 Lappo stift 261, 262
 Larsson, Olof 125
 Lasson, Peter 49
 Lastad 38
 Laufasiensis, Magnus Olai 24
 Laufersweiler, Krzysztof 456
 Laurensen, Hans 289
 Laurentii rist, Sankt 55
 Laurentius, Sankt 293
 Lauridsen, Peder 175 f
 Lauridsen, Trued 178
 Laurvigen, grevskab 384, 385, 388, 392, 393, 394, 396, 397, 402
 Lauw, Laurents 230
 Lavard, Knud, dansk hertug 329
 Laxman, Gabriel 49
 Lebna-Dengel, kejser i Etiopien 75
 Ledreborg, grevskab 257, 384, 385, 386, 387, 391, 392, 395, 396, 397, 403
 Lehn, friherskab 386, 403
 Leirfall, Jon 20
 Leistad, Geirr J. 311
 Lensvåbener, danske 383 ff
 Lenvik kommune 372
 Lenæus, Johannes Canute 125
 »Leodbrog« 35
 Lerbæk 463
 Lerchenborg, grevskab 384, 386, 403
 Lessebo kommune 379
 Letzin, landsby 237
 Lewenhaupt, Adam 75
Lexicon der Heraldik 198
Lexicon over adelige Familier 463
 Liegott, Niels-Knud 195
 Liedgren, Jan 174
 Lierne kommune 22
 »Liljekross« 16
 Liljestave 484 f
 Lillehammer 37
 Lillie, Ingeborg Eriksdatter 344
 Limfjorden 9 f
 Lindegren, Agi 43
 Lindenberg, friherskab 384, 385, 390, 391, 392, 398

- Lindenberg, grevskab 384, 385, 388, 390, 391, 392, 395, 397, 403
 Lindenov, Hedvig 349
 Lindenov, Sophie Amalie 390
 Lindesnes kommune 370
 Lindgren, Uno 43, 308, 451
 Lindø batteri 310
 Lindhe, Casimir Sparre 446
 Lindorm 19, 37
 »Livlands Ritterbank« 270
 »*Livro do Armeiro-Mor*« 451
 Lockmann, slægt 491
 Lodbrog, Regnar 328
 Lodehat, slægt 293
 Lodinson, Einar 106
 Logo 420 f, 477
 Lösne-tetten 18
 Lothar, tysk-romersk kejser 233 f
 Løyan, Hélène 51
 Lucius, pave 295
 Ludvig VIII fransk konge 155
 Ludvig XIV fransk konge 193, 199
 Ludvig af Bayern, tysk-romersk kejser 169
 Luftforsvar, norsk, våbener for 79 ff
 Lund domkirke 443
 Lund kommune 147
 Lunderskov kommune 137
 Lundgren, Caj 407
 Lunge, Anne 345, 469
 Lunge, Christence 337
 Lunge, Lisbeth Tygesdatter 346
 Lunge, Kirsten 344
 Lunn, Christian 91
 Lunner kommune 368
 Lurøy kommune 372
 Luther, Martin 54
 Lutherrosen 126
 Lyngby-Taarbæk kommune 204
 Lübeck 243
 Lysaker, Trygve 455
 Lystvandingsprisen 487
 Lödingen kommune 142
 Løgstør kommune 10
 Løkke-Sørensen, Knut 437
 Løten kommune 143
 Løve 462
 Løvenborg, friherskab 386, 403
 Løvenholm, grevskab 385
 Löwenhielm, Frederik 409, 453
 Løvenskiold, H. L. 182
 Løvstad, Arne 148, 371
 Långbacka, Karl-David 140
- Machtscheck, Heinz 486
 Mack, Sverre 17
 Madsen, Mikkel 288
 Madsen, Mogens 296 f
 Maeshowegravkammeret 215
- Magnus Barfod, norsk konge 35 f, 105, 107, 211, 217
 Magnus Ladulås, svensk konge 170 f
 Magnus Lagabøter, norsk konge 34, 111, 211
 Magnus Eriksson Smek, svensk-norsk-skänsk konge 163, 169, 217
 Magnusen, Finn 25 f
 Magnusson, Tryggvi 459, 461
 Malax kommune 140
 Malchow, Slawotek von 234
 Mallorca, kongerige 162
 Malvik kommune 12
 Malvik 13
 Mandslinjer 59
 Mangor, Christian Elovius 306
 Mangor, Christoffer Heerfordt 306
 Manitoba, canadisk provins 488
 Maria Theresiaordenen 475
 Mauselow, Herman 31
 Marcello, Jacopo Antonio 357
 Margaretha af Antiochia, Sankta 20
 Margrethe I, unionsdronning 168
 Margrethe II af Danmark 46, 189
 Maria kirke, Ski. 247 f
 Maria Magdalene 293
 Maribo amt 207
 Marin, landsby 244
 »Markmand af Falster«, slægt 175
 »Markmand«, Otte Jensen 176
 Markus, evangelist 213
 Marselis, Constantin af 388
 Marselisborg, friherskab 384, 385, 387, 388, 396, 398
 Martini, Olaus 125
 Matthäikirken i Berlin 32
 Mauritius, Sankt 357
 Mecklenburg, Albrecht af, hertug 167, 235
 Mecklenburg, Henrik af, hertug 235, 241
 Mecklenburg, Johann af, fyrste 241
 Mecklenburg 15
Mecklenburgisches Urkunden-Buch 241
 Medusa-hoved 280
 Meissner, R. 35
 Melhus kommune 37
 Meløy kommune 147
 »Merkesmannen« 35
 Michel, Sankt, stift 259, 260
 Michelsen, Christian 218
 Midtdjurs kommune 137
 Midtre-Gauldal kommune 14
 Mirow, by 241
 Mjøsa 12
 Modalen kommune 146
 Modeen, Herdis 422
 Modum kommune 150
 Moe, Kai Wood 149
 Moland kommune 14
 Moltke, slægt 246
 Moltke, Adam Gottlob 387

- Moltke, Berete 346
 Moltke, Erik 23, 197
 Mon 492
 Montfavet, Bertrand de 163, 165
 Montreal 488
 Mortensen, Anders 416
 Mortimer, slægt 196
 Moskenes kommune 373
 Moskusokse 372
 Mostad, Odd. Kjell 369
 Mosvik kommune 143
 Motala kommune 151
 Moth, Poul 360
 Moth, Sophie Amalie 388, 389, 392
 Mothæsmith, Pether 55
 Motte, Gaillard de la 163, 165
 Mottoer 48, 51, 70, 125 f, 427
 Mubarak, Mohamed Hosni 425, 456
 Muckadell, grevskab 386, 402, 403
 Mule, Laurentius 458
 Mule, Peder 439
 Munch, Frederick 192
 Munk, Ebbe 466 f
 Munk, Kirsten 360
 Munthe, C. M. 343
 Munthe, G. 483
 Murray, Christina 411
 Muse, Sven Pedersen 442
 Muslingeskal 477
 Mute 418
 Müritz-sø 237
 Möller, Pontus 228
 Mønter 54
 Møntestre 54
 Møre og Romsdals fylke 11 f, 18 f, 143, 145, 148
 Myrland, Kurt 150
 Myrvang, Ottar Jarl 144, 149
 Mönichen, Henrik von 49
 Møller, Søren Sørensen 57
 Målselv kommune 148
 Månsdatter, Karin 117
 Måsøy kommune 144

 Namskogan kommune 147
 Nanortalik kommune 353
 Nasjonal Samling 432
 Navarra, kongerige 162
 Navnekombinationer 392
 Neb, Offe Nielsen 329
 Nedstryn kirke 37
 Nekrologer
 Sven Tito Achen 201, 203
 Olof Eriksson 275
 Hans Krag 38
 Hallvard Trætteberg 313
 Nellesmann, Rasmus 139
 Nesodden kommune 375
 Nesseby kommune 371

 Nesset kommune 373
 Nesset, Gudmund 143
 Neubecker, Otfried 108
 Neubrandenburg 243, 244
 Neuklenz 237
 Nevéus, Clara 451
 Newfoundland 488
 Nidaros domkirke 454 f
 Nidarosrose 454
 Nidelven 16
 Nicolas på Huseby 112
 Nicolaus V, pave 160
 Niels, dansk konge 197
 Nielsdatter, Elisabeth 324 f
 Nielsdatter, Ingeborg 324 f
 Nielsdatter, Ossa 329
 Nielsen, Ebbe 326
 Nielsen, Jens, kannik 287
 Nielsen, Jens, væbner 442
 Nielsen, Laurens 293
 Nielsen, Tue 293
 Nielsen, Yngve 483
 Nienstædt, Carl-Johan 10
 Nikolas 36
 Nilsen, Leif Vidar 17
 Nilsen, Olga 372
 Nilsson, Hemming 124
 Nim, Peder Jensen 415
 Ning herrerd 207
 Nisbeth, Åke 454
 Nissen, slægt 463, 475
 Nissen, Christian D.H. 475
 Nissen, Hans Nicolai 475
 Nissen, Harald 355, 496
 Nissen, Lorentz Herman 463
 Nissen, Nicolai d.y. 463
 Nomenklatur, heraldisk 93 ff
 Norby, Søren 335
 Nordanstigs kommune 304, 379
 Nord-Aurdal kommune 366
 Nordenvall, Per 309, 451
 Nordjyllands amt 9, 10, 138, 209 f
 Nordheim, Tor 370
 Nordjyllands amtskommune 9 f, 139
 Nordland fylke 142, 147, 150
 Nordland kommune 145
 Nordnes 16
 Nordreisa kommune 148
 Nord-Trøndelag fylke 19, 36, 143, 145, 147
 Nordstjerneordenen 453
 Noreg Bondelag 18
 Norge
 Flag og Faner 116, 310, 433, 482
 Heraldisk Forening 355, 436
 Kommunevåbener 11, 142, 355, 364, 435
 Rigsvåben 105 ff, 428 ff, 457 f, 482 f
 Norges Lærerhøgskole 454
 Norman de la Navité, slægt 18
 Norsjö kommune 153

- Norsk Folkemuseum 435
 Norsk Heraldisk Forening 355, 436, 477
 Norsk malurt (*artemisia norvegica*) 20
Norske Sigiller fra middelalderen 16
 Norton, Manuel Arthur 113
 Norwich 31 f
 Nottbeck, Eugen von 269
 Nova Scotia 488
 Numers, Gustaf von 45, 141, 277, 308
 Numers, Torsten von 141
 Nydal, Elsa Norun Håheim 16
Nye Tidender om lærde og courieuse Sager 464
 »Ny Frankrig« 488
 Nygaard, Truls 13, 15, 17, 22, 146, 149, 150, 365, 370, 371, 373, 377
 Nyslotts stift 262
 Næsbyholm 390
 Næstved kommune 140
 Nørre Sogns kirke 89
 Nørre Aaby kommune 361
 Nørhald kommune 138
 Nøstvet gård 13
 »Nøstvet-øksen« 13
 Nøtterøy kommune 373
- Ockelbo kirke 125
 Ockelbo kommune 151
 Odda kommune 13
 Oddson, Simon 27
 Odense, Sankt Knuds kirke 467
 Odulfen, Johan 122
 Offesdatter, Ingeborg 329
 Ofårdsåren 490
 Olafson, Halldor 28
 Olafson, Jon 25 f, 28
 Olaisen, Dagmar Vilfridadotter 372
 Olav Kyrre, norsk konge 110
 Olav den Hellige, norsk konge 21, 35, 39, 186, 287, 295
 Olav II Trondson 21
 Olav Trygvason, norsk konge 35, 37, 336
 Olav V af Norge 82 f
 Olavsrose 454
 Oldsagskommission 25
 Oleffson, Pether 55
 Ollbøge, Øyvind 35
 Olsen, Falch 362
 Olufsen fra Hvidsten, slægt 38
 Olsen, Hans 292
 Olsen, Henning 230
 Olsen, Lars 150
 Olsson, Brita 449
 Onarheim-gildet 106
 Ontario, canadisk provins 488
 Oppdal kommune 11
 Oppland fylke 15
 Orange, fyrsterne af 193
 Ordner og medaljer, svenske 453
 Orkdal kommune 370
- Orkneyerne 215
 Ormsson, Gunnar 28
 Orning, Maren 465
 Orning, Vil 465
 Orsini, Napoleone 162
 Orust kommune 152
 Os kirke 215
 Osby kommune 154
 Oscar I af Sverige-Norge 354, 429
 Oscar II af Sverige-Norge 351
 Øsbergskibet 214 f
 Øsland, Lidvin M. 17
 Oslo, Vor Frelzers Kirke 470
 Oslo og Akershus fylke 13, 15
 Ostenfeld, Christian 49
 Osterøy kommune 366
 Oswald, Gert 448
 Otrante, d', hertugslægt 103, 355
 Ottesdatter, Elsebe 176
 Ottesdatter, Inger 345
 Ovanåkers kommune 379
 Overgaard, Jens 287
 Oxenstierna, Jöns Bengtsson 122
- Padel, Ingrid 301, 496
 Padua 49, 244
 Pallesdatter, Ingeborg 329
 Pallesen, Lave 331
 Palme, Olof 408
 Panofsky, Erwin 227
 Parum, landsby 237
 Parum, von, slægt 236
 Parum, Klaus von 237
 Parvio, Matti 258
 Pastoureau, Michel 50, 56, 163, 358
 Patriarkalkors 419
 Pedersdatter, Ingerd 319 f
 Paysen, slægt 360
 Pedersen, Lars 440
 Peders, Sankt, kloster 140
 Pedersborg 319
 Pedersdatter, Bendte 176
 Pedersdatter, Karine 176
 Pedersen, Adser 289
 Pedersen, Axel 52
 Pedersen, Esbern 287
 Pedersson, Thord 122
 Pedersöre kommune 141
 Pedro IV, konge af Aragonien 161
 Pellinen, Jukka 308
 Penzlin 243, 244
 Percy, Henry, engelsk jarl af Northumber-land 110
 Peringskiöld, J. 124 f
 Peder, Sankt 140, 223, 295
 Petersen, Eilif 483
 Petersen, Henry 283
 Petersen, Magnus 480
 Petersen, Aage 139

- Petersen, Ogmund 106
 Petersværft 137
 Peyron, Jacques 56
 Philipsson, Petrus 124
 Philipsson, Staffan 378
Physiologus 216
 Picardiet 55
 Pidal de Navaseués, Faustino Menéndez 309
 Pinoteau, Hervé 56
 Pipping, Knut 45, 88, 189, 309, 496
 Pirinen, Kauko 258, 447
 Plasten, Gross- og Klein- 237, 240
 Plasten, von, slægt 236, 238, 240
 Plasten, Bernd von 240, 242
 Plasten, Gemeke von 240, 242
 Plasten, Heinrich von 246
 Plasten, Hermann von 242
 Plasten, Nikolaus von 240
 Plasten, Otto von 246
 Platen, Baltzar von 151
 Plessen, Charlotte Amalie 392
 Plum, Claudius 49
 Podebusk, Henning 324
 Poisson, Pierre 165
 Pokaler 15
 Polen 494
 Politiken, dagblad 496
 Pommern, Barnim af, hertug 243
 Ponte Corvo, hertug af 354
 Popoff, Michel 55
 Pors, slægt 331 f
 Porse-Pæp-Kyrning, slægtskreds 443
 Portugal, kongerige 161
 Postkort 490
 Poujet, Bertrand de 162
 Poulsen, Ib 89
 Prange, Knud 46, 120, 192, 307, 336, 423
 Prés, Pierre des 162
 Presbyter Johannes 74 f, 311
 Pribislaw, landsby 243
 Prince George of Denmarks Regiment 92
 Præstø fjord 9
 Puchius, Ludvig 49
 Purmo kommune 141
 Putkonen, Lauri 197
 Pæp, slægt 443
 Paalssøn, Jon 27
- Quislingstyret 213, 431 f
- Rabatfrimærker 189
 Ragnhild, Sankt 186 f
 Ragvaldson, Nils 125
 Rancken, A. W. 447
 Rancke, Jan 93 ff, 124, 194, 196, 205, 231, 249, 267, 412, 419, 452, 456, 491
 Ranesson, Sigurd 35
 Rasmussen, Svein Thucn 20
 Rantzau, Birthe 344
- Rantzau, Daniel 49
 Rantzau, Emilie 391
 Rantzau, Henrik 49
 Rathlousdal, stamhus 256
 Rauma kommun 19
 Raven, Detmar 415
 Rec, L. H. 348, 350
 Reedtz, Frederik 467
 Reedtz, Jørgen 49
 Rehna, tysk kloster 194, 244
 René af Anjou, greve af Provence 357
 Rennebu 14
 Resen, Peter 50
 Rethwisch, landsby 242
 Retzow, von, slægt 236
 Retzow, Kotimar von 234
 Reventlow, Anna Sophie 387, 388
 Reventlow, Catharina Christine 253
 Reventlow, Christine Sophie 253
 Reventlow, Conrad 253
 Reventlow, greve 392
 Reventlow, grevskab 385, 400, 402
 Reventlow, Louise 57
 Rhezelius, J. H. 39
 Rhyzelius, A. O. 124
 Ribe amt 207, 208
 Riberhus len 207
 Riberhus slot 207
 »Riber-Ulf« 319
 Rickert, A. 227
 Rictstap, J. B. 463
 Rigsarkivet 480 f
 Rigsväben
 Danmark 188
 Norge 105 ff, 211, 428 ff
 Sverige 155 ff
- Rike, Daniel 143, 367, 368
 Riksarkivet 12 f
 Rimpiläinen, Olavi 258
 Ringe kommune 361
 Ringkjøbing amt 206, 209
 Ringsaker kommune 148
 Ritt, Heinz 48
 Rixingen, rigsgrevskab 396
 Robert, greve af Flandern 109
 Robert af Anjou, konge af Sicilien 158, 162
 Rohde, Lennart 154
 Rocpstorff, grevskab 386, 403
 Rogaland 36
 Rogaland fylke 13, 18, 146 f, 149
 Roger II, konge af Sicilien 216 f
 Roggentin, landsby 241
 Roggentin, von, slægt 236, 238, 241
 Roggentin, Otto von 241
 Rohr, Elisabeth von 248
 Romdahl, A. L. 124
 Romerretten 282
 Romsdalshorn 19
 Rosendal, friherskab 386, 403

- Rosenfeldt, Philip Reimer von 229
 Rosenkrantz, slægt 462
 Rosenkrantz, Anna Holgersdatter 467
 Rosenkrantz, Anne 346
 Rosenkrantz, Børge 350
 Rosenkrantz, Sophie Jacobsdatter 472
 Rosensparre, Henrik Jacobsen 416
 Rosensparre, Peder Henriksen 416
 Roskilde amt 206, 208
 Roskilde Domkirke 467
 Roskildefreden 189
 Roslags-Bro kirke 39
 Rosetti, Lucia 254
 Rostke, von, slægt 236, 238, 240
 Rostke, Caspar Christof von 240
 Rostke, Dietrich von 242
 Rostke, Engelhardt von 240, 242
 Rostke, Heinrich von 240
 Rostke, Johann von 240
 Rostock, von, slægt 240
 Rostock, universitet i 175
 Rostock, Ole 46, 120, 475 f
 Rostrup, Hans 63
 Rotevatn, Inge 147, 370, 373
 Roth, von, slægt 103
 Rothkirch, slægt 194
 Rova, Ivar Agmudson 18
 Royal Air Force 79 f
 Rud, Jørgen 176
 Rud, Mikkel 176
 Rudbeck, Johannes 73
 Ruder 442
 Rugballegård 463
 Runamoklippen 25
 Runcallfæbet 23
 Runer 28 ff
 Ruotsalainen, Paavo 262
 Ruhte, Hinrich 267
 Rusland 490
 Rybakken, Ola T. 15, 365
 Ryfylke 106
 Rygge kommune 146
 Rygge kirke 215
 »Ryssesabeln« 88
 Röbel 234
 Röbel, Jaroslav von 234
 Röbel, Unislav von 234
 Røde Kors 436
 Rømer, slægt 464
 Rømer, Inger Ottedatter 336, 464
 Rømer, Otto 349
 Rømskog kommune 17
 Rønnede kommune 9
 Rønnow, Ellen 345
 Rønnow, Margrethe 192
 Røst kommune 374
 Røyrvik kommune 365
 Raab, Carl Axelsson 229
 Sá Alves Sameiro, Antonio Pedro 45, 309
 Saigal, Sunil 46
 St. Germans, engelsk jarl 69
 Saint Laurent Herald 489
 Skt. Olofsøkke 126
 Sakshaug kirke 450
 Salangen kommune 367
 Salvius, Johan Adler 117
 Samsøe, grevskab 388, 389, 390, 392, 397, 402
 Sandby kirke 467
 Sande kommune 376
 Sandø, Olav 373
 Sandøy kommune 375
 Sankt, se det efterfølgende navn
 Sarpsborg 35
 Saussure, F. de 226
 Sauvé, Jeanne 487
 Savblad 13
 Savolax, finsk landskab 203
 Saxtrup, Svend Hinzesen 288
 Schack, Hans 386
 Schackenberg, grevskab 386, 392, 394, 397, 399, 402
 Schaffalitzky de Muckadell, slægt 402
 Schade, Peter 49
 Scheel, grevskab 386, 387
 Scheelenborg, frihereskab 403
 Scheffer, Gunnar 409, 446
 Schimmelinann, Heinrich Carl 388, 390, 391
 Schindel, Charlotte Helena von 388, 390
 Schjørring, Inger 195
 Schlanbusch, Heinrich von 278
 Schlegel, Bernhard 446
 Schleichdorn, Hans Georg 280
 Schlyter, H. 43, 496
 Schmecker, Margrethe 247
 Schmort, landsby 244
 Schnepel, slægt 236, 238, 240
 Schnepel, Klaus 241
 Scholander, Sven 351
 Schräglin, Hans 132
 Schrøder, Abel 467, 474
 Schwaan 246
 Schwasdorf, landsby 237
 Schweiz 493
 Schwerin, Barbara von 253
 Schwinkendorf, Klaus von 246
 Schwinkendorf, landsby 246
 Sedivy, Franz 309
 Seeblad, Otte Knudsen 360
 Sehested, slægt 344
 Sehested, Lisbeth Maltedatter 465
 Seitz, Heribert 167
 Sejlflod kommune 138
 Selbusjøen 16
 Serafimerordenen 453
Series Episcoporum & Archiepiscoporum Aboenses
 101

- Setterkrans, Karin 228
 Seyler, G. A. 198
 Shell-husct 91
 Shell, oliefirma 477
Shoku Nihongi 492
 Sicilien, kongerige 162
Siebmachers Wappenbuch 265, 270
 Siegfried, Johan 33
 Sigfrid, Sankt 39
 Sigdal kommune 19
 Sigiller 66, 68 ff, 74, 106 ff, 168 ff, 176,
 179 ff, 219, 223 f, 236 ff, 245 f, 269,
 278 ff, 288 ff, 324 ff, 385, 396 ff, 414 f
 Sigurd Munn , norsk konge 35
 Siksakbjælke 18
 Similarisering 484
 Simonsen, Ivar 41 f
 Sirdal kommune 367
 Sjöström, Gunnar 231
Skandinavisk Våpenrulla 97, 231 f, 381, 452,
 478, 491
 Skanseplan 9
 Skara domkirke 197
 Skarreklit 207
 Skarve 207
 Skauge, Ulf 364
 Skaugvollidal, Øystein H. 142, 369
 Skeel, Jørgen 49
 Skeic, Jon 483
 Skellefteå kommune 380
 Ski kommune 377
 Skinkel, Kirsten Johansdatter 345
 Skjeberg kommune 373
 Skjervcn, Ketil 146
 Skjervold, Einar H. 16, 22, 143, 147, 366,
 370, 372
 Skjoldholderc 391 f, 461
 Skoli, Kjell 374
 Skotsk heraldik 352
 Skotland, kongerige 162
 Skovsholm 178
 Skrædelv våben 462 ff, 490
 Skule, norsk jarl 34, 108 f
 Skurups kommune 380
 Skuseth, Jarle 11 f, 12, 19, 21, 148, 364, 370
 Skærbæk kommune 361
 Sköld, Hans E. 422
 Sköld, Sven 267
 Skaare, Kolbjørn 197
 Slagelse, Sankt Mikkel's Kirke 466
 Slesvig 388
 Slægtstavler
 Banner 471
 Bielke 337, 340 ff
 Bille 473
 Breitholtz-slægten 268
 Brockenhuus, Sofie 342
 Havelberg, våbengruppen 252
 Hvide-klanen 330
 Høeg 466
 »Markmand af Falster« 177
 Skandinaviske kongehuse 172
 Stig-slægten 333
 Vogn-slægten 333
 Udsen-slægten 322
 Snare, Esbern 484 f
 Snorre Sturluson 34 ff, 460
 Snøsøte (*Gentiana nivalis*) 366
 Societas Heraldica Scandinavica 203, 487
 Sogn og Fjordane fylke 16, 37
 Sogn og Fjordane fylkeskommune 17 f
 Sogn og Fjordane kommune 11
 Sollentuna kommune 302
 Solna kommune 301
 Songdalen kommune 366
 Sonnenschein, Margrethe 267
 Sortland kommune 150
 Sorø kirke 176, 416, 484
 Sorø kloster 319
 Sovjetunionen, heraldikere i 449
 Sparre, Niels Agesen 175
 Sparre, Gustaf Adolf 230
 Sparre, Åge Nielsen 176, 414
 Sparre Uf, slægt 178
 Spener, Philipp Jacob 198
 Spens, Erik 496
 Spens, John 494
 Spens, Thomas 495
 Spens of Bodham, slægt 494
 Spens von Booden, slægt 494
 Spens of Worminston, slægt 494
 Spiegel, Haquin 125
 Spliid, slægt 346
 Spliid, Kirsten 347
 Stage, Mads 194
 Stampenborg, friherskab 386, 403
 Stange kommune 371
 Statens Heraldiske Konsulent 9 f, 138
 Statens heraldiske konsulent, Rigsarkivet
 205, 361
 Statens heraldiske konsulent, se også Nils G.
 Bartholdy og Poul Warming
 Statsamtet 205
 Statsarkivet i Stavanger 68
 Stavanger domkirke 197
 Steensen, Ludvig 363
 Stefaneschi, Jacobo 162
 Stenbock, slægt 411
 Stenhuggermærke 478
 Stensheim, Egil 143
 Steyger, Peter 106
 Stig, slægt 328 ff
 Stigsen, Juris 326
 Stigsen, Niels 324, 326
 Stiklestad 36
 Stjørdal kommune 11, 19
 Stockholm 39
 Stockholm våben 40

- Stokfisk 458
 Stokke kommune 22
 Stolt, Lars C. 126
 Storck, H. 384, 389
 Stormyrbakken, Nora 147
 Storstrøms amt 9, 137, 138, 207 f
 Storø, Maj Kristin 150
 Strada, Oct de 75
 Stranda kommune 370
 Strietfeld, gods 246
 Strohhütte 194
 Strokkerke slægt 193
 Strohkirk 193
 Strokirk, Mikael 193
 Struds, Inger Lydersdatter 349
 Struds, Ingeborg 349
 Stryhn reklame 361
 Strängnäs domkirke 125
 Strømme, L. 29, 34
 Stullason, Ormar 27
 Sturluson, se Snorre
 Støren 14
 Støvern, Håvard 19
 Ståbis, C. 491
 Sula kommune 21
 Sulsted kirke 465 f, 469
 Sult, Arnfinn A. 27
 Sundby, Olof 43, 126
 Sundsøre kommune 362
 Sunddal kommune 20
 Sundsvall kommune 304
 Sunnmøre 28
 Suså kommune 138
 Sutton Hoo 197
 Suul, Torgeir 455
 Svanberg, Jan 197, 416
 Svane 12
 Svane, Hans 65
 Svedala kommune 381
 Sveen, Arvid 142 f, 144, 148, 367, 368, 371, 372, 373, 374
Svenska Medeltidsvapen 1-3 98 f, 414, 452
 Svenska Nationalkommittén för Genalogi och Heraldik 452
 Sverige
 Adel 193, 227, 409 ff, 453
 Dynastier 456
 Flag 116, 490
 Kommunevåbener 150, 184 f, 377, 486
 Rigsvåben 155 ff
 Tre Kroner 155 ff
 Sverige, kongerige 163
 Sverre, svensk konge 106 ff
 Sverre-ætten 106
 Svärdsmedaljen 453
 Sydfalster kommune 363
 Sydfranske kommuner 192
 Symboler
 Danmark 195, 198
 Norge 196, 211 f
 Tyskland 53, 101
 U.S.A. 103
 Symbolgrupper 53
 Symbolik, religiøs 283 ff
 Symbologi 202
 Syr, Sigurd, norsk konge 36
 Syv, Peder 24
 Säter kommune 381
 Sæverud, Dag 196
 Søblade 206, 210, 439, 443
 Söderblom, Nathan 126
 Söderhamn kommune 303
 Søgndal kommune 147
 Søgne kommune 364
 Søgne 38
 Sølvisborg, grevskab 388, 389, 392, 395
 Sønderjyllands amt 138, 207, 208
 Sønderkarle, friherskab 386, 403
 Søndre Land kommune 365
 Sørcide, Tove 455
 Sørensen, Hans Gerhard 22
 Sørensen, Olav 150
 Sørreisa kommune 144
 Sør-Trøndelag fylke 12, 14, 16
 Sør-Trøndelags fylkeskommune 21
 Sør-Trøndelag kommune 11
 Søstjerner 9

 »Tälende våben« 323
 Talleyrand-Perigord, Elie de 161
 Tambarskjelve, Einar 37, 202
 Tammerfors stift 259, 260
 Tana kommune 142
 Tandrup, Leo 200
 Tangeraa, Lars 211, 218
 Tarsus, kongerige 163
 Tengström, Leif 88, 189, 309
 Tennberg, Bo 190, 308, 404
 Terndrup, Henning 363
 Tersløsegaard 390
 Textor, slægt 78
 Thallaug, Inger Line 373
 Thau, Philippe de 271
 »The Buffs« 91
 The Holland Regiment 91
 The Royal East Kent Regiment 91
 The Queen's own Rifles of Canada 91
 The Werriara Regiment of Australia 91
 Thiset, Anders 248, 283, 384, 414, 430, 482 f
 Thomsen, Lars F. 135
 Thordeman, Bengt 41, 405
 Thorlacius, Skule 25 f
 Thorleifur 27
 Thorshammer 361
 Thorsteinsson, Jon 27
 Thorstensen, Peder 319
 Thott, slægt 52, 99
 Thott, Axel Pedersen 442

- Thott, Ivar Axelsøn 53
 Thott, Birgitte Olufsdatter 349
 Thott, Margrethe 337
 Thott, Thord Ågesen 52
 Tidkesen, Hans 423
 Tidemann, Rolf 146 f
 Tierps kommune 303
 Timrå kommune 305
 Tingelstad kirke 107, 109
 Tinglev kommune 138
 Tingvoll kommune 145
 Tirstrup kirke 471
 TjECKOSLOVAKIET 494
 Tömenius, slægt 491
 Tomlinson, F. W. 92
 Tommerup, Johanne 179
 Tordarson, Sturla 34
 Tordenskiold, slægt 12
 Tordenskiold, Johan Christopher Wessel 12
 Tordenskiold, Johan Henrik 12
 »Tordenskioldske Borgerskole, Den« 12
 Tordenskjöld, Peter Wessel 12, 218
 Tornekrands, Henrik Christiernsen 289
 Torsen, Jens 414
 Torsk 460
 Topelius, Zacharias 116
 Torkilsson, Petrus 124
 Tostig, engelsk jarl af Northumberland 109 f
 Tott, Claes 117
 »Tott af Sjundeby« 117
 Trampedach, Kirsten 124
 Tranekær kommune 362
 Transsylvaniens løve 102
 Trap, Jens Peter 135
 Trekantskjold 17
 Trekronevåbenet 155 ff, 407
 Trelleborg 210
 Troilius, Samuel 125
 Trolle, Helle 471
 Trolltindene 19
 Tromp, Cornelis Martin 388, 389
 Troms fylke 17, 144, 148
 Tromsø kommune 11, 17
 Tromsøy sund 17
 Tromøy kommune 365
 Trondheim 16, 454
 Trondhjæmsrose 454
 Trongfossen 16
 Truidsen, Constantin 443
 Trætteberg, Hallvard 13, 17, 19, 20, 22, 35, 36, 105 ff, 143, 211, 214, 217, 231, 359, 430, 432 f, 454, 458, 464, 482
 Trönö kirke 126
 Tubbesen, Åge 440, 443
 Tunsbergs syssel 16
 Tvedestrand 14
 Tvedestrand kommune 367
 Tvcit, Berit 17
 Tveje-Merløse kirke 484
 Tvis kloster 331
 Tybjerg kirke 474
 Tybotius, Jacob 75
 Tyndal kirke 216
 Tynell, Lars 56
 Tynset kommune 365
 Typologisering af gejstlige segl 285 ff
 Tyr 9
 Tysvær kommune 22
 Tømmersakse 17
 Tønnesen, Allan 91, 495 f
 Tønsbergs byvåben 435
 Tønnsberg-stampen 107, 109
 Þingvellir 461
 Þórðarson, Björn 461
 Þórðarson, Mathías 461
 Udsen, slægt 327
 Udsilinger
 Finland 45
 Tyskland 104
 Uf, Mester Peder 178
 Uf, Otte Andersen 178
 Uff, Johannes 175
 Ugglas, Carl af 41 f
 Uleåborg stift 259, 260
 Ulfssen, Karl 323
 Ulfssen, Kristian 323 f
 Ulfstand, slægt 99
 Ulfstand, Anne 466, 469
 Ullsfjord 17
 Ulset, Alvhild 145
 Ulsig, Erik 422 f
 Ulstein kommune 370
 Ulvik kommune 377
 Ulvsund 137
 Unge, von, slægt 411 f
 Unge, Olof 231
Unterhaltsame Wappenkunde 486
 Uppland 39, 189
 Upplands-Bro kommune 154
 Upplands-Väsby kommune 302
 Uppsala domkirke 124, 126
 Uppsala kommune 302, 381
 Urban V, pave 165
 Urnes stavkirke 214
 Usland, Sti Benson 28
 Utsira kommune 13
 Utter, Peder Månsson 124
 Vaivre, Jean-Bernard de 56
 Valakiets ørn 102
 Valdemar I den Store af Danmark 321, 329
 Valdemar III af Danmark 171
 Valdemar IV Atterdag af Danmark 171, 324, 334 f, 418
 Valkendorf, Axel 49
 Valle, Anne Lofthus 368
 Valle kommune 142

- Vallioja, Tapio 259
 Vallø, grevskab 387, 392, 395
 Valmucplante 147
 Vandmærker 131
 Vang kirke 214
 Varchentin 243
 Varchow 243, 244, 412
 Varemærker 477 f
 Varnhem klosterkirke 416
 Vasamedaljen 453
 Vauchuse, fransk departement 192
 Vedtægter for Societas Heraldica Scandinavica 315 ff
 Vef-Runer 25
 Vefjur 25
 Vejle amt 206, 209
 Vemmenhøjs hæråd 380
 Vengeltindene 19
 Verdal kommune 30
 Verwohlt, Ernst 46, 99, 139, 205 f, 311, 487
 Vest-Agder fylke 149
 Vestfold fylke 12
 Vestnes 12
 Vestsjællands amt 208, 210
 Vestågøy kommune 145
 Viborg amt 207, 209
 Viborg domkirke 89, 306, 468
 Viborg stiftsmuseum 306
 Vidkunnsen, Erling 112, 218, 364 f
 Vielen, Gross- 244
 Vieregge, Elisabeth Helena 388, 389
 Vigerusta, Tore H. 311
 Vikström, John 258
 Viland, Vigdis 369
 Vildmosen 138
 Vildsvinehoved 138
 Vilhelmsborg, friherskab 403
 Vind, Hedevig 257
 Vind, väben 391
 Vindafjord kommune 375
 Vinstorpa-ätten 346
 Virvelsnitt 14, 95
 Vissenbjerg kommune 10
 Vitry, Philippe de 164
 Vitskøl kloster 329
 Vitus, Sankt 10
 Vogn, slægt 319 ff
 Vognsdatter, Margrethe 325
 Vognsen af Hørbylund 325
 Vognsen af Stenumgård 324
 Vognsen, Ebbe 321
 Vognsen, Esbern 326
 Vognsen, Niels 324
 Vognsøn, Peder 321
 Vognsen, Skjalm 321
 Volborth, Carl-Alexander von 45, 308, 462
 von ..., se den følgende del af navnet
 Voss, Heinrich 243
 Vännäs kommune 152
 Västra Frölunda församling 491
 Väänänen, Kyösti 422
 Väbenanetaflen 57 f
 Väbenanetavler 338 ff
 Väbenbøger
 Fitzwilliam Roll 109
 Glover Roll 109
 Herman Bielkes Väbenbog 337
 Innsbrucker Bürgerbuch 451
 Livro do Armeiro-Mor 451
 Navarra 55
 Wijnbergen 160, 457
 Väbenfriser 156 f, 160
 Väbenkombinationer 392
 Vägå kommune 365
 Väler kommune 371
 Wadensjö, Bengt 491
 Waern, Jacques de 307, 491
 Walkendorf, Erik 21
 Wallem, Fredrik B. 27 f, 34, 348, 350
 Wanag-Sagad, etiopisk konge 75
 Wangelin, Catharine von 247
 Waren 240, 241
 Warming, Paul 9 f, 10, 137, 139, 362, 363, 457 f
 Warnstedt, Christopher von 307
 Wartikow, landsby 237
 Watt, Robert T. 489
 Wedel, Gustav Vilhelm 386
 Wedel-Jarlsberg, F. 482
 Wedell, Hannibal 474
 Wedell, Vilhelm Frederich 386
 Wedellsborg, grevskab 386, 392, 394, 397, 402
 Wegezén, landsby 237
 Weitín, landsby 244
 Welf, hertug af Bayern 110
 Wergeland, Nicolai 212
 Werkström, Bertil 43, 126
 Werle, fyrste af 246, 248
 Werle, tysk fyrstendømme 233
 Werle, Bernhard fyrste af 237
 Werle, Henrik fyrste af 243
 Werle, Johann fyrste af 243
 Werle, Nikolaus fyrste af 237, 242, 243
 Wessel, Christopher 12
 Wesling, Hans Mortensen 450
 Westman, K. B. 124
 Weymann, von, slægt 103
 Wijnbergen, väbenbog 160, 457
 Wikant, Lisen 179
 Wikström, Lars 454
 Wilhelm Erobreren, engelsk konge 109, 216
 Willumsdatter, Sigbrit 27
 Wingård, Carl Fredrik af 126
 Winstorp, Merete Bengtsdatter 346
 Wirikind, vendisk høvding 233, 234
 Wisseltoft, Jacob Jørgensen 450

- Witte, Gerhard 246
 Witte, Markward 246
 Witttrup, P. L. 384
 Woodward, J. 462, 478, 490
 Worm, Ole 24, 32, 34, 50
 Worm, Willum 50
 Wrangel, slægt 412
 Wulff, Aage 138, 140, 188 f, 232, 309, 362, 427
 Würtzen, Karl 10
 Wörn, Torgny 406
 Wästfelt, Anders 229
Wörterbuch der Symbolik 53
- Yekuno Amlak, kejser i Etiopien 76
 Ynglinge-saga 37
- Zarrentin 194
 Zettervall, Helgo 122
 Zeuthen, friherskab 386, 403
 »Zinsfelder-Brunnen« 280
 Ziolkowski, Theodore 227
 Zirzow 242, 243, 244
- A ..., se sidst i alfabetet, efter »Å/Æ« og »Ø/Ø«
- Æbelholt kloster 288
 Ærkebispvåbener, svenske 122
 Æskulapstav 12
- Øksnes kommune 372
 Ølen kommune 369
 Ørbæk kommune 363
- Ørncklo 484 f
 Ørskog kommune 19
 Ørsta kommune 143
 Østby, Leif 214
 Østfold fylke 17, 146
 Östlund, Michel 381
 Östra Ryds kirke 410
 Øvensen, Knut 374
 Øvrebø kommune 364
 Øvre Namdal fylke 19
 Øvre Stok 91
 Øyer kommune 15
 Øyestad kommune 364
- Åbo domkirke 117
 Åbo stift 101, 259, 260
 Aadna, Lars M. 65
 Ågesdatter, Eline 440
 Ågesdatter, Lucie 440
 Ågesen, Anders 439 ff
 Aagesen, Jens 290 ff
 Ågesen, Lars 439, 441
 Ågård, Palle 363
 Ål kommune 146
 Ålborg, Vor Frue kirke 468
 Ålborg amtskommune 9
 Århus amt 137, 138, 207, 209
 Århus domkirke 36, 321
 Års kommune 9
 Aars, Ivar 366
 Ås kommune 13
 Aas, Nils 145, 365
 Åsbrink, C. 124
 Aase, Monica 180

HERALDISKE ILLUSTRATIONER UDFØRT AF:

- Andersson, Per 378
 Anisdahl, Leif F. 433 f
 Aurén, Bo 141
 Aune, Halvor 14
 Axelsen, Alf 372
 Berntsen, Svein-A. 147, 368
 Bredesen, Thorleif 375
 Bæch, Johannes 361
 Bökwall, Christer 381
 Christiansen, Thue 115
 Closs, Gustav Adolf 78
 Dam, Sigvard Mahler 414 f, 441, 484, 485
 Davidsen, Stein 12, 22, 365, 367, 373, 377
 Digernes, John 13, 145 f, 368, 372, 376
 Doxrud, Christian 375
 Dybvig, Rolf 370
 Egemar, Christian 364
 Eide, Petter 376
 Eikrem, Birger A. 19
 Eliassen, Svein Harald 364
 Engebretsen, Einar 376
 Enggrav, Oddvar André 14
 Erichsen, Henry Oddlo 14
 Falck, Anne Marie 365
 Finstad, Nils Th. 366
 Fjordheim, Odd 108
 Fladsrud, Asbjørn 365
 Flem, Kari Ruud 15, 368
 Friis, Claus Achten 9, 137 f, 361
 Furseth, Astor 375
 Gjøten, Kristoffer 369
 Hallstensen, Harald 18, 376
 Hardeland, Magnus 16, 21, 360
 Hanssen, Steinar 376
 Haugholt, Svein J. 374
 Henriksen, Jarle E. 372
 Hjerpsted, Torben 12
 Holm, Arne E. 21
 Holm, Hans H. 365
 Hupp, Otto 266
 Holstein, Poul 252
 Håvarstein, Svein Magnus 140
 Ivall, D. Endean 67
 Knoff, Anne-Lise 375
 Koerner, Bernhard 33
 Korsnes, Egil 146, 369
 Krag, Hans 437 f
 Krefting, Otto 339
 Kvivesen, Kjell 145
 Kälde, Bengt Olof 44, 123, 224, 351, 361
 Lamby, Ingrid 151, 153 f
 Leirfall, Jon 20
 Løvstad, Arne 148, 371
 Långbacka, Karl-David 140
 Mack, Sverre 17
 Moe, Kai Wood 149
 Mostad, Odd Kjell 369
 Myrland, Kurt 150
 Myrvang, Ottar Jarl 144, 149
 Nellesmann, Rasmus 139
 Nettet, Gudmund 143
 Nienstædt, Carl Johan 10
 Nilsen, Leif Vidar 17
 Nilsen, Olga 372
 Norheim, Tor 370
 Numers, Gustaf von 141
 Numers, Torsten von 141
 Nydal, Elsa Norum Håheim 16
 Nygaard, Truls 13, 15, 17, 22, 149 f, 365, 371, 373, 377
 Olaisen, Dagmar Vilfridadotter 372
 Osland, Lidvin M. 17
 Petersen, Henry 288 ff
 Petersen, Aage 139
 Philipsson, Staffan 378
 Raneke, Jan 94, 96, 253, 256, 257, 267, 346, 412
 Rasmussen, Svein Thuen 20
 Rike, Daniel 143, 367
 Rotevatn, Inge 147, 370, 373
 Rybakken, Ola T. 15, 365
 Sandø, Olav 373
 Skauge, Ulf 364
 Skaugvollal, Øystein H. 142, 369
 Skjervold, Einar H. 16, 143, 147, 366, 370, 372
 Skoli, Kjell 374
 Skuseth, Jarle 11, 19, 21, 148, 364, 370
 Steensen, Ludvig 363
 Størck, H. 66, 386 ff
 Store, Maj Kristin 150
 Stryhn Reklame 361
 Støvern, Håvard 19
 Sveen, Arvid 142 ff, 148, 367 f, 371 ff
 Sørensen, Hans Gerhard 22
 Terndrup, Henning 363
 Thallaug, Inger Line 373
 Thomsen, Lars F. 135
 Tidemann, Rolf 147
 Trætteberg, Hallvard 13, 17, 19, 20, 33, 143, 221
 Tveit, Berit 17
 Tønnesen, Allan 26, 27, 29, 30, 31
 Ulset, Alvhild 145
 Valla, Arne Lofthus 368
 Viland, Vigdis 369
 Waern, Jacques de 307
 Warming, Paul 362 f
 Wulff, Aage 138, 140, 354, 362, 426
 Würtzen, Karl 10
 Østlund, Michel 381
 Øvensen, Knut 374
 Aars, Ivar 366
 Aas, Nils 145, 365

HERALDISK TIDSSKRIFT

udgives af Societas Heraldica Scandinavica, hvis medlemmer modtager det gratis. Der udkommer to numre årligt, i marts og oktober. Medlemskab koster pr. år Dkr. 160 eller hvad der svarer hertil. Medlemskab én gang for alle (kun for personer): det 20-dobbelte.

Indbetaling sker bekvæmst gennem dansk postgiro 6 11 23 74, Societas Heraldica Scandinavica, journalist, stud. scient. pol. Peter Kurrild-Klitgaard, Matthæusgade 16, 2.sal, 1666 København V, Danmark. Ved indbetaling på postgiro bør også i Sverige, Norge og Finland anvendes de danske girokort, som selskabet sender til medlemmerne. Girokortene lyder på Dkr. og gælder for Dkr., men indbetaling sker naturligvis i det pågældende lands egen mønt.

Ældre numre af tidsskriftet

Numrene 1, 2, 3, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 16, 19, 20, 27, 29 og 35 er udgået. Alle øvrige numre kan stadig fås. Priserne er som følger, excl. porto: Til og med nr. 30, pr. stk. Dkr. 10. - Fra og med nr. 31, pr. stk. Dkr. 35. - Fra og med nr. 34, pr. stk. Dkr. 40. - Fra og med nr. 38, pr. stk. Dkr. 50. - Fra og med nr. 43, pr. stk. Dkr. 62,50. - Nr. 49-50 (jubelæumsskriftet) Dkr. 296.

Heraldiske Studier nr. 1. Knud Prange: Våbenantavlen Dkr. 37,50 (excl. porto).

Heraldiske Studier nr. 2. J. C. Bille Brahe: Gravmindernes Vidnesbyrd, Dkr. 50,00 (excl. porto).

Heraldik i Norden (= Heraldisk Tidsskrift nr. 49-50), Dkr. 296,00.

Redaktør:

Antikvar, cand. mag. Allan Tønnesen, Godthåbsvej 79 B, 2000 Frederiksberg, Danmark.

Redaktionsudvalg:

Tandlæge Per Hougaard, Asylgade 6, 4000 Roskilde, Danmark.

Konstnären Karl-Gustav Hedberg, Hoplaksvägen 12 B 30, Helsingfors 33, Finland.

Førstebibliotekar Harald Nissen, Dalen hageby 54, 7000 Trondheim, Norge.

Greve Erik Spens, Berguddsvägen 5, 182 33 Danderyd, Sverige.

Amtsdirektør, cand. jur. Ernst Verwohlt, Strandengen 4, 4000 Roskilde, Danmark.

Skrivende medarbejdere i dette nummer:

Avdelingsdirektør, major (R) Bjørn Bratbak, Gulaksvei 2, 4017 Stavanger, Norge.

Sigvard Mahler Dam, Kastrupvej 39, 2300 København S.

Riddarhusgenealog Henrik Degerman, Irjala Gärd, 03400 Vichtis, Finland.

Sivil økonom, cand. mag. Niels Garmann Johnsen, Agder Allé 4 A-7, 4631 Kristiansand, Norge.

Førstebibliotekar Harald Nissen, Dalen hageby 54, 7000 Trondheim, Norge.

Ingrid Padel, Stökhagsvägen 148, 145 50 Norsborg, Sverige.

Dr. h. c. Ole Rostock, Sigmundsvej 8, 2880 Bagsværd, Danmark.

Cand. jur. Sunil Saigal, Kongsager 5, 2620 Albertslund, Danmark.

Greve Erik Spens, Berguddsvägen 5, 182 33 Danderyd, Sverige.

Hovrættsrådet Bo Tennberg, Skolhusgatan 38 A 12, 65 120 Vasa, Finland.

Fhv. departementschef Birgir Thorlacius Bólstaðarhlíð 16, 105 Reykjavík, Island.

Heraldisk Selskabs styrelse:

Arkivar, cand. phil. Nils G. Bartholdy, Rigsarkivet, Rigsdagsgården 9, 1218 København K.

Forsker Tom C. Bergroth, Slottsgatan 33 D. 54, 20100 Åbo, Finland.

Advokat Hans Cappelen, Advokat Hans Cappelen, Huitfeldtsgate 4, 0253 Oslo 2.

Sølvregistrator Ole Villumsen Krog, Det kgl. Sølvkammer, Christiansborg Slot, Prins Jørgens Gård 1, 1218 København K.

Journalist, stud. scient. pol. Peter Kurrild-Klitgaard, Matthæusgade 16, 2.sal, 1666 København V (kasserer).

Statsheraldiker Clara Nevéus, Riksarkivet, Box 12541, 10229 Stockholm.

Universitetslektor, mag. art. Knud Prange, Degnemose Allé 26, 2700 Brønshøj, Danmark (formand).

Dr. h. c. Ole Rostock, Sigmundsvej 8, 2880 Bagsværd, Danmark (sekretær).

Cand. jur. Sunil Saigal, Kongsager 5, 2620 Albertslund, Danmark.

Fhv. departementschef Birgir Thorlacius, Bólstaðarhlíð 16, Reykjavík, Island.

Antikvar, cand. mag. Allan Tønnesen, Godthåbsvej 79 B, 2000 Frederiksberg, Danmark.